
3 1761 08123605 1

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA I. ČÍSLO 49.

POLITIKA KURFIŘTA SASKÉHO V ČECHÁCH V POSLEDNÍCH LETECH VLÁDY RUDOLFA II.

NA ZÁKLADĚ PRAMENŮV ARCHIVNÍCH

NAPSAL

Ph. Dr. BEDŘICH JENŠOVSKÝ.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1913.

Publikace od I. třídy České Akademie dosud vydané:

Rozpravy:

ROČNÍK I.

Číslo 1. Dr. František Laurin. Pokrevenství a švakrovství jakožto překážky manželství rozlučující . . . . Cena K 1·50
» 2. Ferdinand Tadra. Kanceláře a písaři v zemích českých za králů Jana, Karla IV. a Václava IV. z rodu Lucemburského . . . . . » 4·60
» 3. Frant. Dvorský. Albrecht z Valdštejna až na konec r. 1621. . » 3·40
» 4. JUDr. Karel Kadlec. Provozovací právo k dílům dramatickým a hudebním. . . . . » 1·80

ROČNÍK II.

Číslo 1. František Mareš. České sklo. . . . . » 4·50
» 2. Josef Konstantin Jireček. Poselství republiky dubrovnické k císařovně Kateřině II. V l. 1771—1775. . . . . » 2·—
» 3. Dr. František Laurin. Nařízení papežské kongregace »Auctis admodum«, ze dne 4. listopadu 1892 . . . . » —·40

ROČNÍK III.

Číslo 1. Josef Kalousek. O staročeském právě dědickém a královském právě odúmrtném na statcích svobodných v Čechách i v Moravě. . » —·90
» 2. Dr. Čeněk Zíbrt. Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku. » 2·80
» 3. Josef Smolík. Pražské groše a jejich díly . . . . » 2·60
» 4. Ferdinand Menčík. Volba Papeže Innocence X. . . . . » 1·—
» 5. František Čáda. Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla. . » 2·80

ROČNÍK IV.

Číslo 1. Frh. von Helfert. Gregor XVI. und Pius IX. Ausgang und Aufgang ihrer Regierung October 1845—November 1846 . . . . . . » 3·20
» 2. Dr. Frant. Storch. Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací. . » 2·20
» 3. Dr. Josef Pekař. Dějiny Valdštejnského spiknutí . . . . » 7·80
» 4. František Krejčí. Element psychologický . . . . » 1·30

ROČNÍK V.

Číslo 1. O. Hostinský. Jan Blahoslav a Jan Josquin . . . . » 5·20
» 2. Josef Smolík. Denary údělných knížat na Moravě . . . . » 1·60
» 3. Cyrill Horáček. Počátky českého hnutí dělnického . . . . . . » 2·20

ROČNÍK VI.

Číslo 1. Dr. Karel V. Adámek. Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska v XVIII. věku. . . . . » 1·40
» 2. Dr. Frant. Krejčí. Zákon associační. (Pokus psychologický.) . . » 2·—
» 3. Josef Smolík. Nález denárů v Chrášťanech u Českého Brodu. . » 1·—

ROČNÍK VII.

Číslo 1. Dr. Lubor Niederle. Starověké zprávy o zeměpisu východní Evropy se zřetelem na země slovanské. . . . . » 2·—
» 2. Josef Smolík. Denary Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje . . . . » 2·—

ROČNÍK VIII.

Číslo 1. Alfons Žák. Listy Oldřicha, probošta Steinfeldského, do Čech a na Moravu zaslané. » —·80
» 2. Frant. Mareš. Prokopa písaře Novoměstského česká »Ars dictandi«. » —·80

ROČNÍK IX.

Číslo 1. Dr. Miloslav Stieber. K vývoji správy. Vliv českých živlů na správu v Dolních a Horních Rakousích a její význam pro rakouský exekuční proces. . . . . » 3·80
» 2. Gustav Friedrich. O zakládací listině kapituly Litoměřické. . . » 1·—

ROČNÍK X.

Číslo 1. Dr. August Miřička. O formách trestné viny a jich úpravě zákonné. » 2·70
» 2. František Čáda. Hynovo dušesloví . . . . » 2·30
» 3. Dr. Karel Kadlec. Verbőczyovo Tripartitum . . . . » 5·30

ROČNÍK XI.

Číslo 1. Dr. Jan Heller. Svépomocný prodej zboží dle práva obchodního na základě práva obecného . . . . » 2·20
» 2. Dr. Karel Chytil. O junkerech Pražských. . . . . » 2·—
» 34. JUDr. M. Talíř. K dějinám rakouského taxovnictví . . . . . . » 2·50
» 35. Josef Smolík. Zlaté mince s domnělým opisem *ΠΕΓΝΑΖΕ*. . . » —·50

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA I. ČÍSLO 49.

POLITIKA KURFIŘTA SASKÉHO V ČECHÁCH V POSLEDNÍCH LETECH VLÁDY RUDOLFA II.

NA ZÁKLADĚ PRAMENŮV ARCHIVNÍCH

NAPSAL

Ph. Dr. BEDŘICH JENŠOVSKÝ.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1913.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST
A UMĚNÍ A C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

ÚVOD.

Při posuzování příčin katastrofy bělohorské vedle okolností tkvících ve vnitřních poměrech českých v neposlední řadě bývá též poukazováno na souvislost českých poměrů náboženských a politických se situací zahraniční. Přítomná práce pokouší se na konkretním případě osvětliti politiku jednoho z pozdějších důležitých činitelů při českém povstání, kurfiřta saského, a motivy této politiky v době nedaleké Bílé Hoře, v posledních letech vlády císaře Rudolfa II.

Veliký konflikt tohoto císaře s bratrem jeho, arciknížetem Matyášem, ač byl veden většinou na půdě české a rakouské, upoutával již od svého počátku — to jest již od konce XVI. stol. — pozornost okolních států, a jak přirozeno, především říše německé[1]).

Spor tento, vyvolaný otázkou nástupnickou, komplikován byl v pozdějších svých fasích sporem císařovým se stavy uherskými, rakouskými, moravskými a posléze i českými. Jest zcela přirozeno, že říše, repraesentovaná svými kurfiřty a knížaty, zasáhla do tohoto sporu, který vedl její císař, že především kurfiřtům šlo o to, aby reputace říše a císařova nebyla v Čechách před celým světem diskreditována.

---

[1]) Spor tento stal se již častěji předmětem badání historického, jak v rámci širších dějin panování Rudolfova, tak zejména v samostatných speciálních rozpravách. Jsou to především práce: Frant. Hurter, Geschichte Kaisers Ferdinand II. und seiner Eltern bis zu dessen Krönung in Frankfurt. V. sv. Schaffhausen 1852; Ant. Gindely, Rudolf II. und seine Zeit 1600—1612 2. sv. Prag 1863—1865; V. V. Tomek, Rozepře mezi Rudolfem a Matyášem. Čas. Čes. Mus. 1856; V. Kratochvíl, K poměru císaře Rudolfa II. k arciknížeti Matyáši. Čes. Čas. Hist. V. 1899; Vl. Kybal, Jindřich IV. a Rudolf II. Dvě studie o zahraniční politice Francie a domu rakouského v l. 1592—1600. I. Spor o biskupství štrassburské. II. Tragedie rakouská. Praha. Věstník Král. čes. Spol. nauk, tř. fil.-hist. 1907. Nástupnickou otázkou zvlášť se zabývají: Felix Stieve, Die Verhandlungen über die Nachfolgefrage Kaisers Rudolf II. in den Jahren 1581—1602. Abh. Münch. Akad. XV. 1880; J. Zöchbaur, K. Rudolf II. und die Nachfolgefrage bis zum Tode des Erzh. Ernst. Progr. gymn. v Urfahru (v Hor. Rakousích) 1899 a 1900. R. Meyer, Kaiser Rudolf II. und die Nachfolgefrage. Gymn. v Mostě 1906/1907 a 1907/1908.

Zvláště poslední akt oné tragedie rakouské, jež se odehrávala v bouřlivých letech 1608—1611 na půdě české, vážně ohrozil situaci Rudolfovu. Stavové čeští od vítězství monarchismu a absolutismu na krvavém sněmu bartolomějském r. 1547 živí v sobě, alespoň jednotlivě, tajený odpor proti panovníku z rodu, jehož první člen osvědčil neobvyklou energii proti všemocné oligarchii a jejž vedle různých zájmů osobních a dynastických především náboženství odcizovalo většině národa. Těmto stavům ovšem velice prospíval spor mezi oběma bratřími, kteří pak draze musili si zjednávati a vykupovati poslušnost nebo jen přivrženství svých poddaných. Dosažení majestátu 9. července 1609 a korunování krále Matyáše dne 23. května 1611 jsou poslední úspěchy stavovského zápasu s panovníkem v Čechách; a právě tohoto posledního vítězství r. 1611 dosaženo bylo za okolností mimořádně pohnutých nejen v Čechách, nýbrž i v celé říši německé[1]).

Nepodařený vpád Pasovských do Prahy v únoru r. 1611 to byl, který rozpoutal tento poslední a rozhodující zápas mezi oběma bratry, zápas, v němž Matyáš ve svůj prospěch výborně dovedl ztotožniti zájmy své se zájmy stavů napadeného království českého, uživ nepředloženého skutku mladého bratrance, arcivévody Leopolda, k brannému zakročení v Čechách. Tak stal se Matyáš pojednou populárním, zatím co popularitě Rudolfově, značně již otřesené, vpádem Pasovských učiněn byl konec. Jako však stavům českým dostalo se pomoci Matyášovy, podobně zase říše, znepokojená tehdy ještě sporem jülišsko-klevským a zmítaná dosud neurovnanými spory náboženskými, nelenila si pospíšiti, ovšem jen diplomaticky, na pomoc svému nominálnímu souverainu.

Jak možno předpokládati, veliká úloha v tomto účastenství německé říše na českých událostech připadla onomu kurfiřtu, který v říši samé zaujímal vysoké a vlivné postavení, ještě větší pak tomu, který byl territoriálně Čechám a zájmy svými císaři nejblíže. Prvním je arcikancléř říšský a kurfiřt mohučský Jan Adam Schweickhard z Kronbergu, druhým nejvyšší maršálek říšský a kurfiřt saský Kristian II. Vliv a účastenství posléze jmenovaného kurfiřta, jenž jest zajímavý také svou politikou v říši, kde zaujímá střední postavení mezi protestanty a katolíky, snaží se vylíčiti přítomná práce.

* * *

[1]) Z prací o dějinách říše té doby použito: Mor. Ritter, Deutsche Geschichte im Zeitalter der Gegenreformation und des 30jährigen Krieges (1555—1648) 2. díl 1586—1618. Stuttgart-Berlin 1908. Leop. Ranke, Zur deutschen Geschichte vom Religionsfrieden bis zum dreissigjährigen Krieg. 1868. Mor. Ritter, Politik und Geschichte der Union zur Zeit des Ausgangs Rudolf II. und der Anfänge des Kaisers Mathias. Abh. Münch. Akad. XV. 1880 Fr. Bezold, Kaiser Rudolf II. und die heilige Liga. Abh. Münch. Akad. XXIV. 1889.

Práce tato vznikla původně při mém zaměstnání v zemském archivu království českého, kde jsem se po několik let účastnil přípravných prací, jež pro edici Sněmů českých (XV. dílu) podnikal zemský archivář pan dr. Jan Bedřich Novák. Od něho pochází podnět k práci o tomto thematu, on též byl mi po všechnu dobu práce rádcem a dal mi k disposici nejen všechna zajímavá akta a rukopisy, které si dal z cizích archivů posílati a jichž pro české dějiny dosud málo bylo použito, nýbrž i všechen svůj ostatní materiál připravený pro edici Sněmů, skládající se z velikého počtu opisů z nejrůznějších archivů domácích i zahraničních. Z práce samé nejlépe je patrno, jak mnoho vděčím archiváři Novákovi. Thema pracoval jsem pak v semináři pana prof. dra Jaroslava Bidla, jemuž děkuji za mnohý laskavý pokyn a cennou radu, zejména pokud se týče otázek dogmatických, jichž se má práce dotýká. Řediteli zemského archivu panu dru Vojt. Jar. Nováčkovi zavázán jsem velikými díky za jeho ochotu, s jakou mi vycházel vstříc i jako ředitel archivu i jako člen I. třídy České Akademie; dále dlužno mi poděkovati za mnohou radu i panu prof. dru Kamilu Kroftovi a panu doc. dru Jul. Glücklichovi. Zvláště děkuji slavné I. třídě České Akademie císaře Františka Josefa, která přijala mou práci k tisku a vydala svým nákladem. Panu prof. K. I. Černému děkuji za pročtení korrektury po stránce jazykové.

* * *

Již z toho, co bylo uvedeno, je patrno, a při tomto thematě i docela přirozeno, že má práce spočívá z největší části na dokumentárních pramenech archivních, které, jak známo, v nové době mají daleko větší důležitost než prameny vypravovací.

Pro dobu Rudolfovu nemáme nedostatku pramenů vypravovacích; tyto však svým obsahem i účelem značně se liší od středověkých kronik; prameny tyto psány jsou již nejen pro všeobecné zachování paměti potomstvu, nýbrž hlavně za účelem ospravedlnění jednání určité osoby (Slavata), po případě celé strany (prameny bratrské); osoba spisovatelova, která ovšem neztrácí se ani za vypravováním středověkých kronik, vystupuje stále patrněji do popředí, až spis namnoze nabývá rázu pamětí. Platí to zejména o největších pomnících historické prósy české v XVII. stol., kterými jsou díla Budovcova, Slavatova a Skálova.

Václav Budovec z Budova i Vilém Slavata z Chlumu byli důležitými činiteli v událostech českých v první čtvrti XVII. stol., již tím díla jejich vynikají nad dlouho přeceňovaný spis Skálův; okolnost, že oba byli stoupenci tak protichůdných směrů náboženských i politických činí díla jejich ještě zajímavějšími a pozoruhodnějšími.

Díla jejich jsou příliš známa[1]), aby bylo potřebí šířiti se o nich na tomto místě[2]).

Mezi prameny dokumentárními nejdůležitější místo zaujímají vyslanecké, t. j. úřední zprávy stálých i mimořádných vyslanců. Pramen tento stojí vlastně na rozhraní obou velikých skupin pramenů, neboť řada takových relací jediného vyslance tvoří namnoze souvislé historické vypravování. Instituci stálých vyslanců diplomatických přinesl teprve novověk, kolébkou její jsou malé státy severoitalské. Referující činnost stálých vyslanců nebyla jejich hlavním úkolem, má však jako historický pramen největší důležitost. Vedle stálých vyslanců (residentů) bývali k některým důležitějším jednáním posíláni vyslanci mimořádní na dobu neurčitou, kteří zaujímají pak v kruhu diplomatickém postavení vyšší. Vyslanci obdrželi při odchodu vždy instrukci, kde se mnohdy podrobně vykládá stanovisko jejich pána k situaci, ve které ho mají zastupovati; tuto instrukci obyčejně předkládali, vedle toho dostávali však soukromé instrukce pro sebe (v něm. pramenech „Nebenmemorial"), ale toho mám jen málo dokladů. I vyslanci mimořádní referují pravidelně pánům o svém poslání. Průvodními listy byly jim t. zv. listy ověřovací (Kredencional, Kreditiv, Kredenzbrief) k osobám, k nimž se mají odebrati, i k těm, s nimiž mají jen jednati. Listy ty byly i jejich legitimacemi. Když na konci dubna r. 1611 kurfiřt saský poslal do Prahy své vyslance a připojil k nim i vyslance mohučského Brömsera, který tou dobou právě

---

[1]) Srv. Josef Jireček, O vyvinutí historické prózy české za XVI. a XVII. stol. v Čas. Čes. Mus. XLVII. (1873), str. 408 a násl., a téhož Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. V Praze 1875 a 1876. O Budovcovi srv. práce Jul. Glücklicha, Václava Budovce z Budova Korrespondence z let 1579—1619 (Historický Archiv č. 30. Praha 1908) a O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608—1610 a jejich poměru k Slavatovi, Skálovi a neznámému dosud diariu lutherána Karla Zikmundova (Rozpr. Č. Akad. tř. I. č. 42. V Praze 1911). O Slavatovi srv. Jirečkův úvod k vydání „Pamětí z l. 1608—1619" (vyd. ve 2 dílech v Praze 1866—1868) a článek jeho ve Věstníku král. čes. spol. nauk r. 1876, dále v Zíbrtově Bibliografii č. h. I. díl, str. 531 a úvod dra Hanuše Opočenského k vydání Slavatova Přehledu náboženských dějin českých ve Svět. knihovně č. 1044—1046. V Praze [1912]. Spis Skálův vydal Karel Tieftrunk pod názvem Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602—1623 v 5 dílech (v Praze 1865—1870).

[2]) Vedle těchto velikých děl historických mizí takřka diarium pražského universitního professora Mikuláše Troila Hagiochorana (od 13. února do 20. dubna 1611): Nicolai Troili Hagiochorani Manuscriptum de rebus sub Rudolpho et Mathia in Bohemia gestis; v opisech ve známé sbírce Cerroniově v moravském zemském archivu (srv. Zíbrt, Bibl. č. h. III. ,str. 543). Diarium toto pro mou práci nemá významu, stejně jako Akta Závětova (Jiřík Závěta ze Závětic, Akta těch všech věcí, které se zběhly mezi Rudolfem a Matyášem léta 1611. Viz Zíbrt, Bibl. č. h. IV. č. 1773). Pozdější historické dílo Beckovského, Poselkyně starých příběhův českých (II. 1526—1715, vyd. Ant. Rezek nákl. Dědictví sv. Prokopa v Praze 1878) jest právě v partiích, které by nás nejvíce zajímaly, torsem, neboť z dílu II. chybějí kapitoly VIII. i IX., pojednávající patrně o událostech l. 1609 a 1611.

v Drážďanech meškal, nemohl Brömser nic sám vyřizovati, dokud nedošly za ním dodatečně instrukce a ověřovací listy od kurfiřta mohučského[1]).

Mimo officiální vyslance s plnou mocí dleli zejména v Praze různí zpravodajové a agenti, aby podávali zprávy svým pánům o všem, co se při dvoře děje (na př. bavorský Bodenius).

Všechny tyto písemnosti, jakož i korrespondence jednotlivých knížat a panovníků mezi sebou jsou tedy obsahem kodexů a fasciklů uchovaných v jednotlivých archivech.

Již z úkolu práce, naznačeného v úvodě, vysvítá, že nejdůležitějším pramenem pro ni jest materiál uložený ve státním archivu v Drážďanech, při čemž ovšem ostatní archivy súčastněných německých knížat nesmějí býti opominuty.

V hlavním státním archivu v Drážďanech (Königl. Sächsisches Hauptstaatsarchiv), který je z největších a nejspořádanějších archivů německých, jsou dva objemné folianty týkající se především pasovského vpádu do Čech a korunování Matyášova v Praze r. 1611; jsou to: loc. 9166 ‚I. Buch Passauisch Kriegsvolk' a loc. 9167 ‚Ander Buch Passauischer Acten anno 1611.' Svazky tyto obsahují jednak došlé originály a přiložené k nim kopie, jednak koncepty kurfiřtovy kanceláře; koncepty tyto psal obyčejně kancléř Kašpar Schönberg, ale pro potřebu úřední dával je ještě jednou opisovati (kopie konceptů) aby mohly býti pak přesně pořízeny originály. Jsou tu také koncepty listů kurfiřtových, psaných jiným knížatům říšským, císaři i saským vyslancům do Prahy. Z došlých originálů jsou tu především zprávy zpravodaje kurfiřtova dra Ambrože Pfretzschnera a cenné každodenní relace saských vyslanců v Praze, dra Marxe Gerstenberga a Wolfa z Lüttichau, od 25. dubna až do konce jejich pobytu na počátku června r. 1611; jsou tu konečně i originály listů Rudolfových, Matyášových, českých stavů i říšských knížat. Vyslanci saští opatřovali s velikou pílí a často i námahou kopie všech důležitějších listů, ať byly jakékoliv provenience, jež pak přikládali ke svým listinám, takže v těchto saských kodexech v pěkném přehledu nalezneme vše, co důležitého tehdy z Prahy vyšlo nebo sem bylo dodáno.

Mimo to nalezneme však v témže archivu pro rok 1611 ještě jeden svazek pramenů, avšak zcela jiného rázu než předešlé; setkáváme se tu s jakýmisi počátky novinářství. Jsou tu anonymní stručné zprávy mající charakter aktuální, posílané z různých míst a jednající o rozmanitých událostech; nevycházejí ovšem periodicky, nebývají také určeny širokému kruhu čtenářstva, ale za noviny vydávají se již svými názvy jako Zeitungen, Avisa. Jsou to spíše jakési „dopisové noviny" („Briefzeitungen" říká Wolf v Einführung in das Studium der neueren Geschichte, Berlin 1910), které často vznikly tím, že zpravodaj ze své officiální zprávy, určené jisté osobě, odstranil všechny subjektivní známky a rozeslal ji pak jiným

---

[1]) Srv. o tom níže v práci při pojednání o příchodu těchto vyslanců do Prahy.

osobám, odkud byly případně dále opisovány (tak zjistil jsem na př. při některých zprávách Pfretzschnerových, s nimiž souhlasí jistá avisa z Prahy). Tištěny tyto noviny ovšem nejsou a neliší se tedy namnoze od podepsaných zpráv, pořizovaných zřízenými zpravodaji. Svazek, který v Drážďanech tyto noviny obsahuje, loc. 10725, má bližší určení: ‚Zeitungen, so von Prag eingeschickt werden anno etc. 1611'. Noviny ty posílány byly buď ojediněle nebo častěji hromadně z různých míst i dat přes Prahu kurfiřtu saskému. Že redakce všech těch novin byla v Praze, patrno též z toho, že na společném listě jsou na př. noviny z Kolína a z Prahy nebo z Říma a Benátek a že bývají posléze datovány v Praze. Noviny celého svazku psány jsou většinou jednou rukou a bývají zapečetěny. Zprávy z Prahy, zejména z bouřlivé doby v únoru a v březnu, obstarávají obyčejně hejtman kurfiřta saského na Wolckensteině Kašpar z Berbisdorfu a vrchní hejtman v Rudohoří Jindřich Schönberg z Frauensteinu a Porstensteinu, kteří posílají tyto noviny kurfiřtské radě do Drážďan[1]), odkudž doručují je zase kurfiřtovi Wolf z Lüttichau a A. Meyer[2]). Přes Prahu docházely tak do Drážďan noviny z Kolína, Antorfu, Frankfurtu, Norimberka, Mnichova, Vídně, z Tyrol, z Lyonu, z Říma a Benátek, ale také z Košic, Prešpurku, Tokaje i z Varšavy a ze Smolenska.

Říšský arcikancléřský archiv mohučský uložen je ve státním archivu ve Vídni (Haus-, Hof- und Staatsarchiv in Wien). Z něho pro tuto práci důležitý je kodex označený ‚Reichstagsakten 1611, Bd. 103 c.' Zde jest důležitá korrespondence kurfiřta mohučského Hanuše Adama Schweickharda z Kronbergu s kurfiřtem saským, originály týdenních relací mohučského vyslance v Praze Richarda Brömsera, provázené vždy ještě vlastnoručními jeho listy. Relace Brömserovy doplňují se navzájem se zprávami saských vyslanců. Ač postup obou po celou dobu jejich pobytu v Praze byl společný, přece vždy lze poznati stanovisko vyslance katolického kancléře i smýšlení saských luteránů.

Vedle těchto hlavních pramenů jsou ostatní již jen významu podřízeného.

Zprávy bavorského jednatele Viléma Bodenia uloženy jsou v říš. archivu v Mnichově (Münchener Reichsarchiv) v odd. Entstehung des 30jährigen Kriegs. Fasc. III. Nro 26.; zprávy vyslanců neuburských dra Gregora Silbermanna a Hugolta Beera jsou rovněž v Mnichově, ale v tajném státním archivu (Münchener Geheimes Staatsarchiv) v „černé skříni" 299/18. Zpráv Bodeniových, jako všech dosud uvedených archiválií, užíval jsem v rukopise, zpráv Silbermannových však z opisů uložených v zemském archivu v Praze.

[1]) Srv. na př. list Berbisdorfův na fol. 70, Schönbergův na fol. 71 uvedeného svazku.

[2]) Srv. jejich společné průvodní listy na fol. 76, 77, 80 a 81 tamže.

Důležitý jinak pro české dějiny archiv vévodů anhaltských v Srbišti (Zerbst) nemá pro tuto práci valného významu, užito z něho jen některých doplňků z odd. Dessau A 9ª I. c. Nro 4[1] a z odd. Bernburg A 9ª Nro 159[3].

Pěkné charakteristiky jednotlivých osob i některé osobité názory nalézti lze v depeších benátských vyslanců Marc'Antonia Padavina a po něm (od 20. prosince 1611) Girolama Soranza. Depeše benátské z Prahy, jakož i z německých zemí, uloženy jsou dnes ve státním archivu ve Vídni v odd. Dispacci di Germania. Pro dobu našeho předmětu r. (1611) důležity jsou v oddělení ‚Senato III. (Secreta)' svazky 44. a 45[1]). I těchto svazků užil jsem v originále. Pokud užito jiných pramenů ještě, užito jich podle opisů uložených v zemském archivu a pořízených pro edici Sněmů; budou uvedeny na patřičných místech. Mnoho listin z těchto archivů vydáno jest v rozsáhlé publikaci Mnichovské Akademie věd ,,Briefe und Acten zur Geschichte des dreissigjährigen Krieges in den Zeiten des vorwaltenden Einflusses der Wittelsbacher" (zkracuji v práci Br. A.), které jsem ovšem při práci též užíval, právě jako publikace zemského archivu království českého ,,Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu" (svazky I.—XI. vydané v l. 1877—1910 obsahují materiál pro dobu 1526—1605).

Z ohromné literatury o dějinách počátků XVII. století předmětu nejblíže dotýkají se dvě monografie o politice Saska v těch letech, z nichž první nepřesahuje však roku 1610, druhá začíná teprve sněmem norimberským v říjnu r. 1611, takže otázka týkající se postavení Saska k pádu císaře Rudolfa a ke korunování Matyášovu zpracována v nich není. Jsou to práce: M. Ritter, Sachsen und der Jülicher Erbfolgestreit 1483—1610 (Abhandl. der Münch. Akademie 1874) a D. Kohl, Die Politik Kursachsens während des Interregnums und der Kaiserwahl 1612. Nach archivalischen Quellen dargestellt (Hallesche Abhandl. zur neueren Geschichte. Heft 21. 1887). Kdežto M. Ritter ve svém důkladném a velice instruktivním pojednání, založeném na studiích hojného materiálu v drážďanském archivu, ukázal hlavně na loyální a dynastický rys politiky saské linie Albertinské ve sporu o dědictví jülišské, na její bezmeznou trpělivost vůči jednání císařovu, na její naprostou nerozhodnost a bezmocnost každého vážnějšího a energického vystoupení, Kohl osvětliv prostředkující, skoro katolickou politiku kurfiřta Jana Jiřího, vidí v ní hlavní příčinu nezdaru protestatských kurfiřtů při volbě krále Matyáše císařem německým.

Práce evangelického pastora Fr. Blanckmeistra, Sachsen und die Erbauung der evangelischen Kirchen in Böhmen nach dem Erlass des Majestätsbriefs (Beiträge zur sächsischen Kirchengeschichte. 19. Heft. Leipzig. 1906) nepřináší nic nad svůj titul, zabývajíc se toliko stavbami evangelických kostelů sv. Salvatora na Starém městě a Nejsv. Trojice

---

[1]) O významu depeší benátských pro české dějiny v. Jar. Rott, Relace i depeše benátských vyslanců XVI. stol. a české dějiny. Čes. Čas. Hist. II. V Praze 1897, Co tu řečeno o stol. XVI., platí ovšem i pro století XVII. — Srv. též Kybal, l. c., str. 54 a násl.

Konst. Höfler, Über die Beziehungen Böhmens zum Reiche und über die Vorspiele des 30 jährigen Krieges. Abhandl. der königl. böhm. Ges. d. Wiss. V. Folge. Bd. 8.

Konst. Höfler, Über die Unionen der deutschen Stände im Anfange des 17. Jahrhundertes. Sitzb. der kgl. böhm. Ges. d. Wiss. 1863, I.

Ferdinand Hrejsa, Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny. Rozpr. Č. Akad. Tř. I. č. 46. V Praze 1912.

Frant. Hurter, Geschichte Kaiser's Ferdinand II. und seiner Eltern bis zu dessen Krönung in Frankfurt. V. sv. Schaffhausen 1852.

Ant. Chroust, Aus den letzten Tagen Kaiser Rudolfs II. (Österr. Rundschau XIV).

Josef Jireček, O vyvinutí historické prósy české za XVI. a XVII. stol. Čas. Čes. Mus. Ročník XLVII. 1873.

Otto Kaemmel, Sächsische Geschichte. Leipzig 1899 (Samml. Göschen).

D. Kohl, Die Politik Kursachens während des Interregnums und der Kaiserwahl 1612. Hallesche Abhandlungen zur neueren Geschichte. Heft 21. 1887.

V. Kratochvíl, K poměru císaře Rudolfa II. k arciknížeti Matyáši. Čes. Čas. Hist. V., 1899.

Kam. Krofta, Majestát Rudolfa II. Praha 1909.

Kam. Krofta, Sněmy české. Zprávy zem. arch. II. Praha 1908.

A. Kröss, Die Erpressung des Majestätsbriefs von Kaiser Rudolf II. durch die böhm. Stände im Jahre 1609. Zft. f. kath. Theol. 1907.

Vl. Kybal, Jindřich IV. a Rudolf II. Dvě studie o zahraniční politice Francie a domu rakouského v l. 1592—1600. I. Spor o biskupství štrassburské. II. Tragedie rakouská. Věstn. Král. čes. spol. nauk, tř. fil.-hist. Praha 1907.

Vl. Kybal, Jindřich IV. a Evropa v létech 1609 a 1610. Praha 1909.

R. Mayer, Kaiser Rudolf II. und die Nachfolgefrage. Gymn. v Mostě 1907 a 1908.

Moeller-Kawerau, Lehrbuch der Kirchengeschichte. III. Bd. Tübingen 1907.

Jan Bedřich Novák, O důležitosti zpráv nunciů pro „Sněmy české". Zprávy zem. arch. I. Praha 1906.

H. Opočenský, Zajetí a vyšetřování Františka Tengnagla roku 1611. Věstník král. č. spol. nauk. Praha 1910.

Josef Pekař, Dějiny valdštejnského spiknutí (1630—1634). Rozpr. Č. Akad. tř. I. č. 3. V Praze 1895.

Al. Pilz, Erzherzog Maximilian der Deutschmeister und seine Beteiligung an der Nachfolgefrage unter Kaiser Rudolf II. Gymn. v Unčově 1909.

Leop. Ranke, Zur deutschen Geschichte. Vom Religionsfrieden bis zum dreissigjährigen Krieg. S. W. VII. 1868.

Mor. Ritter, Deutsche Geschichte im Zeitalter der Gegenreformation und des dreissigjährigen Krieges 1555—1648. 2. Bd. 1586—1618. Stuttgart-Berlin 1908.

Mor. Ritter, Geschichte der deutschen Union von den Vorbereitungen des Bundes bis zum Tode K. Rudolfs II. 1598—1612 Schaffhausen I—II 1867, 1873.

Mor. Ritter, Politik und Geschichte der Union zur Zeit des Ausgangs Rudolf II. und der Anfänge des Kaisers Mathias. Abh. Münch. Akad. XV. 1880.

Mor. Ritter, Sachsen und der Jülicher Erbfolgestreit 1483—1610. Abh. d. Münch. Akad. 1874.

Theodor Schulze, Die kursächsische Politik und der böhmische Aufstand 1619—1620. Inaug.-Dissert. Leipzig 1904.

Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602—1623. 5 dílů (Vydal Karel Tieftrunk. V Praze 1865—1870).

Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka (1572—1652) „Paměti". Vyd. Jos. Jireček ve 2 dílech v Praze 1866—1868.

Vilém Slavata z Chlumu, Přehled náboženských dějin českých. Vyd. H. Opočenský ve Svět. Knih. č. 1044—1046 (v Praze 1912).

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Vydává královský český archiv zemský. Díl II. 1546—1557. V Praze 1880.
III. 1558—1573. V Praze 1884.
IV. 1574—1576. V Praze 1886.
V. 1577—1580. V Praze 1887.
VI. 1581—1585. V Praze 1890.
VII. 1586—1591. V Praze 1891.
VIII. 1592—1594. V Praze 1895.
IX. 1595—1599. V Praze 1897.
X. 1600—1604. V Praze 1900.
XI. sv. 1. 1605. V Praze 1910.

Mir. Stieber, České státní smlouvy I. Knihovna sborníku věd práv. a státních. B. Řada státovědecká XXII. Praha 1910.

Fel. Stieve, Die Verhandlungen über die Nachfolgefrage Kaisers Rudolf II. in den Jahren 1581—1602. Abh. Münch. Akad. XV. 1880.

V. Šubert, Apologie druhá stavův království českého etc. r. 1618 na ospravedlnění Čechů před Evropou etc. Praha 1862.

Ferd. Tadra, Zur Kaiserwahl 1619. Sitzb. der kais. Akad. in Wien. LXXXVIII. 1878.

W. W. Tomek, Rozepře mezi Rudolfem a Matyášem. Čas. Čes. Mus. 1856.

Gust. Wolf, Einführung in das Studium der neueren Geschichte. Berlin 1910.

J. Zöchbauer, K. Rudolf II. und die Nachfolgefrage bis zum Tode des Erzh. Ernst. Gymn. in Urfahr 1899 a 1900.

I. Styky českosaské a náboženský vývoj Saska 1547—1601.

Spojené zbraně císaře Karla V., krále Ferdinanda I. a vévody saského Morice, které v neděli Misericordias (24. dubna) r. 1547 zničily na polích Lochavských u Mühlberka vojsko spolku Šmalkaldského, rozhodly tam také o osudu českého povstání. Tehdy bylo to po prvé, kdy osud kurfiřta saského, hlavy spolku Šmalkaldského, byl úzce spiat s osudem českého národa. Vyšší stavové čeští, kteří vešli ve spolek se svými souvěrci v říši, neměli v poslední a rozhodné chvíli dosti odvahy, aby přispěli svému protestantskému spojenci; snad právě netečnost jimi připraveného vojska pod Kašparem Pluhem z Rabštejna zavinila porážku kurfiřtovu.

Národ český příliš odpykal svou odvahu punktovati se se zahraničním nepřítelem svého panovníka, osobně tak silného a rodově tak mocného, jako byl Ferdinand I.; poměrně nejlépe vyšla vyšší šlechta, která měla snad největší vinu na odboji, ale se kterou tehdy nebylo radno pouštěti se v nový konflikt; za to tím tíže dopadl hněv na ostatní účastníky, především města, a velice stihl i tu část národa, která byla králi již ode dávna nesympatickou a podezřelou — Jednotu bratrskou. Utrpěly tedy odbojem právě ty nejzdravější živly národní[1]). „Bratří byli největší obětí prvního většího konfliktu mezi starou církví a novými směry"[2]).

V Sasku zatím vítězové mühlberští způsobili změnu, která měla pro celé další dějiny země význam dalekosáhlý. V kapitulaci wittenberské 19. května Hanuš Fridrich vedle značných ústupků territoriálních vzdal se hodnosti kurfiřtské, která odtud přešla z linie ernestinské na albertinskou, jejíž hlavní representant vévoda Moric měl lví podíl na vítězství nad šmalkaldskou armádou. Dne 14. června 1547 provolán Moric v polním

---

[1]) Srv. Denis, Konec samostatnosti české. II. Kniha I. Hlava 2. Specielně o odboji r. 1547 psal Tieftrunk (Odboj stavův českých proti Ferdinandovi I. Praha 1872), který značnou měrou užil současného pramene pražského kancléře Sixta z Ottersdorfu, Akta neb knihy památné oněch dvou nepokojných let 1546 a 1547. Jednání sněmovní a materiál s tím souvisící byl uveřejněn ve Sněmích českých II. V Praze 1880. O následcích bitvy mühlberské pro Jednotu bratrskou pojednává Bidlo, Jednota bratrská v prvním vyhnanství v kap. I. dílu I. Bratrský šlechtic Bohuš Kostka z Postupic byl před časem ve službách kurfiřta Hanuše Fridricha. (Bidlo, l. c. I. str. 4—5.)

[2]) Bidlo, l. c. 29.

táboře kurfiřtem; slavnostně bylo mu pak léno uděleno v Augsburce dne 24. února 1548[1]). To jest důležitý mezník v dějinách saských. Kurfiřtové linie albertinské provozovali po celé století skoro výhradně politiku dynastickou, zejména v době, kdy ve sporu o dědictví jülišsko-klevské přimkli se těsně k císaři a od něho očekávali spravedlivé rozhodnutí ve svůj prospěch. — Loyální kurfiřt saský zaujímá pak první místo mezi kurfiřty světskými, jest rádcem císařovým a důležitou oporou jeho proti rebellujícím a císaři stále více se odcizujícím kurfiřtům braniborskému a falckému, z nichž druhý byl dokonce ,,pikhartem" a náčelníkem protestantské Unie, která hned od počátku pro císaře a jeho okolí nevěstila nic dobrého.

Moric, jenž zahajuje tuto řadu kurfiřtů, mladý (zemřel r. 1553 ve 32. roce svého věku), energický, ctižádostivý a bezohledný, upevniv monarchickou moc v Sasku byrokracií nezávislou na šlechtě a zabráním církevních statků, povznesl zemi na první místo v sev. Německu[2]). Brzy po svém vítězství, když byl též vojensky přispěl k potlačení českého odboje, nabízí Moric své prostřednictví mezi králem českým a jeho poddanými[3]). Tehdy však byla již exekuce v plném proudu.

Vzhledem ke změně v panujícím rodě saském byli panovník a stavové čeští nuceni upraviti znovu svůj poměr k tomuto svému sousedu. To stalo se především obnovením dědičných smluv — erbanuňků. Již na sněmu zahájeném 23. srpna 1547 žádají stavové, aby obnovený erbanunk s Moricem a domem saským byl od kurfiřta pod pečetí stvrzen, ,,a když J. Mt. kníže Mauric, kurf. saský, takový erbanunk pod pečetí svú J. Mti král. dáti ráčí, za to též J. Mt. král. prosíme, aby týž erbanuňk k privilegiím na Karlštejn položiti a schovati dáti mezi jiná privilegia ráčil"[4]). Mimo to měl český

---

[1]) Böttiger-Flathe, Geschichte des Kurstaates und Königreichs Sachsen v Heeren-Ukertově Geschichte der europäischen Staaten. 2. vyd. Gotha 1870. I. str. 591.

[2]) E. Brandenburg, Moritz v. Sachsen I. Leipzig 1898; Issleibovy studie v Neues Archiv für sächsische Geschichte (Neue Folge) 2; 11, 177 a násl.; 13, 188 a násl.; 14, 211 a násl.

[3]) Srv. list kurfiřta Morice a Joachima Braniborského královskému radovi Janovi Hoffmannovi z Grünenbülu a vicekancléři Jakubu Jonasovi z 9. července 1547 (Sněmy II. str. 330—331). O kurfiřtově pomocném sboru, který se skládal asi z 500 koní a 7 praporů knechtů pod vedením bratra kurfiřtova Augusta (viz list Herbersteinův a Dubanského Ferdinandovi z 21. června 1547 ve Sněmech českých II. str. 306), srovnej ve Sněmech českých II. str. 298—301 a 304—306. Císař usilovně a několikrát žádal kurfiřta o tuto pomoc, která dospěla do Čech 27. června. (Ferdinand kurfiřtovi 29. června 1547, Sněmy české II. str. 306—308.)

[4]) Sněmy české II. str. 509. — O erbanuňcích M. Stieber, České státní smlouvy I. (Knihovna Sborníku věd právních a státních. *B*) Řada státovědecká. XXII. Praha 1910) str. 22. Se Saskem uzavřen erbanuňk již 21. pros. 1348 (Huber, Reg. imp. VIII. st. 66 č. 796 a 797, st. 534 č. 64 a 65); obnoven pak 25. dubna 1459 a 2. května 1482. Texty těchto erbanuňků jsou v zem. archivu, dílem v korunním archivu, dílem mezi karlštejnskými opisy státoprávních privilegií král. Českého. Posléze obnoveny pak erbanuňky 6. prosince 1505 a 15. října 1546 (srv. Bittner,

i německý přípis erbanuňku býti vložen do desk zemských. Ke splnění tohoto požadavku došlo však teprve za nástupce Moricova kurfiřta Augusta; za něho obnoven erbanuňk třikrát: 13. dubna 1557, 28. června 1571 a 20. dubna 1579[1].

Moric byl pak po celou další dobu své krátké vlády úplně zaměstnán záležitostmi říšskými. Je známo, že vystoupil po vydání interimu na „ozbrojeném sjezdu" v Augsburce (15. května 1548) proti Karlovým plánům, směřujícím k sesílení moci císařské na úkor říšských knížat, že smluviv se tajně se syny Filipa Hessenského, s vévodou meklenburským a jinými, ba i s králem francouzským Jindřichem II., energickým pochodem do Tyrol donutil císaře ke smlouvě Pasovské r. 1552. Když pak chtěl císař pomocí Albrechta Braniborsko-kulmbašského dosíci odvolání této smlouvy, vypravil se Moric proti císařovu spojenci, zvítězil sice v červenci r. 1553 u Sievershausenu (mezi Hannovrem a Celle), byv však těžce raněn, zemřel v táboře 11. července 1553.

S nástupcem a bratrem Moricovým Augustem (nar. 1526) dostali se stavové čeští do sporu o hranice; již na sněmu zahájeném 1. října 1561 žádají o upravení hranic mezi královstvím českým a Saskem, především aby kurfiřt odstranil sloupy a jiná znamení, která jako mezníky postavil při mezech na panství děčínském na újmu království českého, čímž by mohly prý povstati různice, zejména s Míšní[2]. V těchto a podobných sporech o hranici namnoze dosti malicherných, s nimiž se setkáváme od r. 1561 na sněmích českých častěji[3], poněkud větší důležitosti a zajímavosti je spor týkající se poměru Vogtlandu (Fojtlandu[4]) k Čechám, přivádějící nás částečně k otázce státoprávního poměru kurfiřta saského ke králi českému. Kurfiřt saský byl nejen spřáteleným sousedem krále českého na základě erbanuňků, on byl též jeho lenníkem. Lenní svazek tento přiznán byl výslovně ve smlouvách kurfiřta a vévod saských s králem Jiřím z Poděbrad, uzavřených v Chebu dne 25. dubna 1459[5]; uznáno tu

---

Chronolog. Verzeichnis der österr. Staatsverträge I. 1903 č. 74; srv. též Riegger, Verzeichnis über die zwischen den vormaligen Herzogen und Königen zu Böhmen, dann Reichs- und andern Fürsten oder Städten aufgerichtete und bei Durchsuchen der Landtafelakten vorgekommene Verträge, Vereinigungen und Lehnbriefe 1789 (Arch. der Gesch. u. Statistik insbes. von Böhmen II. 1793). Srv. Krofta, Sněmy české XI., 1605, str. 97 pozn. 2. O dalším obnovování erbanuňků r. 1557, 1571, 1579 a 1587 stane se ještě zmínka na svém místě.

[1]) Bittner, l. c. č. 100, 123 a 133.

[2]) Sněmy české III. str. 64. V Praze 1884.

[3]) Na př. r. 1567 (Sněmy III. 337), r. 1581, 1585 (Sněmy české VI. 535. V Praze 1890) a j.

[4]) Po obou březích střední Elstry.

[5]) Tehdy smluven též sňatek zakladatele albertinské linie wettinské vévody Albrechta s dcerou krále Jiřího Zdeňkou. Palacký, Dějiny národu českého, dílu IV. částka 2. str. 80—84. 2. vyd. V Praze 1878.

bylo vrchní lenní právo krále českého nad celou řadou statků a zámků ležících v Durynsku, Fojtlandě a Míšni[1]).

Král i stavové čeští skutečně jako lenní páni vystupovali. Když v lednu r. 1588 arcikníže Maximilián na své nešťastné výpravě za korunou polskou u Byčiny byl zajat a Poláci vpadli do Slezska, ustanovili stavové čeští jistou hotovost na obranu této země, při čemž též kurfiřti saský a braniborský měli na základě svých lenních povinností býti pohotově

---

[1]) Z těchto míst právě Fojtland stal se v 2. pol. XVI. stol. předmětem sporu. Historie jeho zavádí hluboko zpět až ke Karlu IV., který daroval Fojtland pánům z Plavna, načež drželi jej knížata saská až po Hanuše Fridricha; jemu pro odboj odňat a udělen opět knížeti z Plavna, po jehož smrti však zastavili synové jeho toto vévodství kurfiřtu saskému za 60.000 zl. To stalo se však k nelibosti císaře Ferdinanda a proto stěžují si stavové r. 1565, že „Fojtland jakýmkoli zbůsobem od království tohoto jest odcizen" a poněvadž to „proti privilejím, svobodám, zřízení zemskému a zápisuom se stalo" žádají císaře, aby dotčený Fojtland vrácen byl zpět koruně (Sněmy čes. III. 240). Tato žádos neměla pravděpodobně výsledku, neboť stavové uvádějí celou záležitost opět na přetřes v jednání na sněmu r. 1567 (Sněmy české III. 337) a r. 1571, kdy navrhují nové oblénění kurfiřta saského. I svolili stavové posléze na sněmu r. 1575 — který zavřen byl 27. září a který je památným v náboženských dějinách českých —, aby kurfiřtu saskému, poněvadž je v přátelském poměru k zemi, propůjčeno bylo léno na Fojtland; stavové povolili kurfiřtovi i koncessi, že nemusí léna přijímati sám, nýbrž že může tak učiniti prostřednictvím nějaké jiné dospělé osoby knížecí svého rodu nebo i některého šlechtice, ale vždy musí se tak státi v Čechách. Naproti tomu měl kurfiřt saský netoliko sám za sebe a dědice své, ale také za všechny obyvatele Fojtlandu dáti revers, že po vymření kurfiřtské linie po meči Fojtland se všemi statky spadne jako statek lenní beze vší výplaty opět na krále a korunu Českou. Kurfiřt prosil však císaře, aby obyvatelé takového reversu dávati nemusili, poněvadž by prý pomyšlením, že někdy budou míti jiného pána, mohli býti vedeni k svévolnosti a neposlušnosti. Maximilián rád by byl kurfiřtovi vyhověl a nařídil proto Rudolfovi, aby vyjednával se stavy českými o vypuštění zmíněné klausule (Sněmy české IV. str. 572). Stavové svolili k tomu na sněmu v únoru r. 1577, když je Rudolf znovu o to žádal, ale za to si vymínili, aby každý následující kurfiřt zavázal se znovu reversem s klausulí, že, kdyby linie kurfiřtská po meči vymřela, připadne Fojtland zpět koruně České a obyvatelé země že nikomu jinému než králi českému v poddanosti zavázáni býti nemají, a to ‚beze všech odporuov, které by lest lidská vymysliti mohla' (Sněmy české V. str. 113 a 114). Během doby učinili stavové čeští kurfiřtovi i tu koncessi, že na sněmu r. 1603 vyhověli žádosti kurfiřtově, že nemusí napříště přijímati léno na Fojtland skrze osobu knížecí, že postačí prostřednictví osoby hraběcí (Sněmy české X. str. 325, 417). Na sněmu roku 1579 setkáváme se s jiným feudem koruny České v rukou rodu Wettinského; na sněmu tom svolili stavové čeští na žádost císařovu, aby císař kurfiřtu saskému a jeho synovcům, totiž synům bývalého kurfiřta Hanuše Fridricha a vévody Hanuše Viléma udělil společné léno na panství Saalfeld a Sunnewald, která náležejí jako léna ke koruně České. V podobném poměru k Čechám jako kurfiřt stála i jiná knížata saská, na př. knížata z Výmaru a z Koburka. Tato knížata žádají r. 1586, aby byla připuštěna ke společnému lénu na Fojtland vedle kurfiřta; r. 1587 žádá vévoda Jan Kazimír nejv. kancléře Adama z Hradce za přímluvu u císaře a stavů českých, aby byla příznivě vyřízena jeho žádost stran propůjčení Fojtlandu jemu a bratru jeho Janu Arnoštovi v léno; podobně žádá o něco později téhož roku vévoda výmarský Fridrich Vilém.

každý se dvěma tisíci muži jízdy. Císař Rudolf II. oznámil biskupu vratislavskému a stavům slezským, že, pokud jde o pomoc proti Polsku, budou též vyzváni kurfiřti saský a braniborský na základě svých erbanuňků s korunou Českou, jejíž částí je napadené Slezsko[1]). Vysláni též královští kommissaři, kteří jednali ve dnech 16. a 17. května 1588 v Chebu s vasaly koruny České v říši německé o jejich účasti na této veřejné hotovosti[2]). Kurfiřt saský byl tehdy ochoten přispěti válečnou mocí. Po několika letech (r. 1592) vysláni byli ke kurfiřtovi v podobné záležitosti pan Ladislav Popel z Lobkovic a říšský „pfennigmeister" pán z Losu; jich prostřednictvím dožadovala se u saského dvora pomoci proti Turecku válečná rada, která se konala tehdy v Praze za přítomnosti arcivévody Arnošta[3]).

Zatím však prožilo již Sasko vlivem svého náboženského vývoje několikerou změnu systému vládního, která nezůstala bez ohlasu na jeho poměr k Čechům po stránce jiné, důležitější, než jsou uvedené territoriální a lenní spory s pozdními ozvuky české lenní svrchovanosti (pokud ovšem lze tohoto slova užíti) — na poměr Saska k jednotlivým náboženským stranám českým, zejména k luteranům a Českým bratřím na sklonku XVI., a na počátku XVII. století, tedy v době pro české dějiny velice důležité[4]).

Sasko, mateřská země luterství, vyvíjelo se v době té nábožensky v ovzduší nových proudův a hesel celého severozápadního Německa, dávajíc samo často popud k různým dogmatickým sporům, jimiž jsou dějiny náboženského a církevního vývoje Německa v 2. polovici XVI. a na počátku XVII. stol. tolik zajímavy, a zůstávajíc samo i nadále východiskem a střediskem vášnivých zápasů theologických, které se odtud šířily po celém Německu, aby vždy znovu a znovu sem se vracely. Protestanté němečtí rozdělili se záhy po válce šmalkaldské ve dva tábory směrů, byť ne naprosto protichůdných, tedy přece tak daleko se různících, že ke smíru mezi oběma nikdy dojíti nemohlo a také nedošlo. Bez znalosti těchto sporů nelze ani porozuměti stanovisku a poměru saských luteránů k českým stavům nekatolickým, ani nelze vysvětliti politiku a plány kurfiřta a vedoucích kruhů saských v Německu, jejich politiku vzhledem k Lize katolické a k Unii protestantské[5]).

Theologické spory v protestantském Německu lze v podstatě redukovati na zásadní odchylky mezi Lutherem a Melanchthonem a na jejich

---

[1]) Sněmy české VII. 254. Praha 1891.

[2]) Sněmy české VIII. 126. Praha 1895.

[3]) Zprávu o tom podávají vyslanci norimberští Jeronym Kresz a Joachim König 24. května 1588 (Sněmy české VII. str. 331).

[4]) O práci evangelického pastora Fr. Blanckmeistra, Sachsen und die Erbauung der evangel. Kirchen in Böhmen nach dem Erlass des Majestätsbriefs v. v úvodě o literatuře.

[5]) Pramenem pro následující co nejstručnější přehled — více nelze tu podati — vývoje dogmatických sporů v Německu byl především Moeller-Kawerau, Lehrbuch der Kirchengeschichte III. sv., str. 276—315. Tübingen 1907.

poměr ke kalvinismu[1]). Dalekosáhlost rozdílu obojího učení objevila se brzy po smrti Lutherově, jehož autorita snad roztržku oddalovala, ve vydání t. zv. lipského interim r. 1548, které na přání kurfiřta Morice vypracováno bylo od wittenberských theologů s Melanchthonem v čele[2]). První odpor ozval se v Magdeburce, kde přísní luteráni vystoupili rozhodně proti tomuto prostředkujícímu směru, který po způsobu augsburského interim (jež publikováno bylo 30. června 1548 jako říšský zákon a znamenalo vlastně ochromení protestantismu v Německu) činil některé ústupky katolíkům, kdežto na druhé straně vycházel zase vstříc i učení kalvínskému. Tehdy po prvé došlo k rozporu mezi přísnými vyznavači učení Lutherova t. zv. gnesioluterány, vedenými Matyášem Flaciem Illyrikem[3]) (odkud též nazývají se flaciáni), a stranou klonící se ke kalvinismu, mající tehdy v čele Filipa Melanchthona († 1560), jehož stoupenci nazývají se filipisté, později též kryptokalvinisté. — Rozhodné vystoupení Joachima Westphala r. 1552 v Hamburku a jeho obvinění Melanchthona ze spolčování a dorozumívání se s Calvinem zahajuje tuto epochu těžkých sporů uvnitř samého protestantismu.

V kurfiřství saském v prvních letech vlády Augustovy (od r. 1553) rozmohli se značně filipisté, kdežto ernestinské vévodství zůstalo věrno přísnému směru representovanému Flaciem a jeho stoupenci; proti theologům wittenberským byli tu přísně lutерšti theologové v Jeně. Vévoda saský Hanuš Fridrich to byl, pro jehož odpor ztroskotaly se smírné snahy protestantských knížat německých, vyslovené v t. zv. frankfurtském recessu r. 1558, které chtěly všechny odchylky a spory rozhodnouti synodou. Proti tomuto recessu dal Hanuš Fridrich vypracovati od svých theologů r. 1559 t. zv. Konfutaci výmarskou, jež obsahovala přísné vyznání víry a byla uzákoněna ve vévodství saském jako norma[4]). Avšak již následujícího roku (1560) vydáno bylo od filipistů saských, jichž hlavní oporou byl tehdy zeť Melanchthonův a tělesný lékař kurfiřtův Kašpar Peucer[5]),

[1]) Odchylky mezi Lutherem a Melanchthonem, které objevily se již v novém vydání „Loci communes" r. 1535, spočívaly hlavně ve třech bodech; Melanchthon: 1. učil synergismu, spolupůsobení lidské vůle při dosahování boží milosti naproti Lutherovu determinismu; 2. považoval dobré skutky za nutné ke spasení; 3. v učení o večeři Páně kladl hlavní důraz na duchovní požívání těla Kristova proti luterské „manducatio oralis", prohlašuje všechna bližší metafysická určení za zbytečná.

[2]) Moeller-Kawerau, l. c. III. 155 a násl.

[3]) Mat. Flacius Illyricus, původně žák Melanchthonův, ale pak jeho největší odpůrce, nar. se v istrijském Labině (Albona) r. 1520, byl professorem v Jeně a ve Frankfurtě n. Moh., zemřel r. 1575.

[4]) Na norimberském sjezdu r. 1561 podal Hanuš Fridrich protest proti předmluvě k Augsburské konfessi a opustil sjezd; většina knížat vévodu následovala.

[5]) O Peucerovi i o stanovisku wittenberských theologů v těchto sporech srv. též J. Bidlo, Jednota bratrská v prvním vyhnanství. Část II. str. 62 a násl.; v Praze 1903. Professor wittenberské university dr. Pavel Eber, první autorita theologická, sepsal z rozkazu kurfiřtova spis De coena domini (1563), aby vyrovnal neshody v protestantismu (Bidlo, ibidem str. 63).

Corpus doctrinae christianae (Corpus Misnicum, Philippicum), které zahajuje řadu četných zvláštních vyznání víry podle jednotlivých církví territoriálních i v ostatním Německu. Ačkoliv rozmach filipismu v Sasku vlivem Peucerovým dostoupil takového vrcholu, že se Corpus doctrinae christianae stalo základem učení, k němuž se duchovní musili zavazovati, a ač mezi oběma rody saskými došlo konečně i k válce, při níž nešťastný vévoda Hanuš Fridrich byl zajat a zbaven trůnu 1567[1]), přece kurfiřt August byl stejně dobrým luteránem jako ernestinský vévoda; dal se však másti formálním a povrchním luteránským nátěrem vysloveného filipismu. Ale i v kurfiřství změnila se situace takřka rázem již v nedlouhé době. R. 1574 byla v Lipsku z pozůstalosti melanchthonovsky smýšlejícího lékaře Jana Curea vydána „Exegesis perspicua et ferme integra controversiae de coena Domini", kde jsou tlumočeny krajní názory Calvinovy o večeři Páně. Nepřátelé Peucerovi a filipistů — a těch bylo v Sasku stále dosti v čele se samotnou chotí kurfiřtovou — dovedli již kurfiřtovi vydání této knížky uvésti v souvislost s panujícím směrem náboženským a použili této příležitosti, aby přivodili pád vládnoucího systému. Takovým způsobem nastává tedy r. 1574 ve smýšlení kurfiřtově, vlastně jen v zevnějším jeho projevu, náhlý obrat. Již v lednu r. 1574 visitovány byly obě mírně luterské university wittenberská i lipská, a zabavovány spisy Oekolampadiovy, Calvinovy, Bullingerovy a Zwingliho, a ještě téhož roku čtyři přední podporovatelé a propagatoři filipismu zbaveni svých úřadů a uvězněni; byli to: kancléř Cracow, kurfiřtův lékař Peucer, dvorní kazatel Schütz (Sagittarius) a superintendent Stössel[2]). Sasko bylo zachráněno pravému luterství. „Filipismus se mohl udržeti v Sasku jen potud, pokud se mohl vydávati za skutečně pravé luterství, jakmile protivníkům jeho podařilo se dokázati, že tomu tak není, bylo u kurfiřta Augusta veta po něm — to se stalo v důležitém roce 1574"[3]).

Kurfiřt saský rozhodl se nyní také podporovati snahy o vybudování jednotného učení luterského, které od nezdařeného recessu frankfurtského a sjezdu norimberského neochabovaly a nyní směřovaly k úplnému vyhlazení filipismu. Snahy ty propagovány byly nyní z Würtemberska, kde jejich hlavním hlasatelem byl kancléř university v Tubinkách Jakub

---

[1]) Hanuš Fridrich stal se obětí visionářského šlechtice Viléma z Grumbachu, který vzbudil v něm naději na znovuzískání držav ztracených kapitulací wittenberskou a podnítil jej k zakročení proti biskupu würzburskému, začež stížen byl vévoda r. 1566 říšským achtem. Kurfiřt August, jenž byl pověřen vykonáním achtu, oblehl Hanuše Fridricha v Gotě a donutil jej ke kapitulaci, po níž Grumbach a jiní byli popraveni a Hanuš Fridrich doživotně uvězněn. Ve vévodství nastoupil pak bratr Hanuše Fridricha Jan Vilém.

[2]) Calinich, Kampf und Untergang des Melanchthoniasmus in Kursachsen 1570—1574. Leipzig 1866. Srv. též Ferd. Hrejsa, Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny. Rozpravy České Akademie 1912; str. 77 a násl.

[3]) Glücklich, Václava Budovce z Budova korrespondence z let 1579—1619 str. XXVI. Praha 1908.

Andreae, jehož hlavní zásluhou a prací došlo k sepsání jednotného luterského vyznání v dogmatickém díle „Formula Concordiae"[1]. Základem Formule Concordiae byla t. zv. Švábskosaská konkordie[2] z r. 1574 a formule Maulbronnská[3] z r. 1576, které předloženy byly kurfiřtovi Augustovi. Na zvláštním konventu theologů v Torgavě v květnu a v červnu r. 1576 za účasti Jakuba Andreae, Martina Chemnitze, Davida Chytraea a Mikuláše Selneckra, a posléze na schůzi v Bergen u Magdeburka dne 1. března r. 1577 provedena byla definitivně redakce tohoto luterského Creda.

R. 1580 byla Formula Concordiae uvedena v souvislost s předcházejícími již konfessemi; jí ukončen byl v podstatě dogmatický vývoj luterství a rozhodnut v neprospěch filipismu, nauka o ubikvitě byla prohlášena za dogma[4]. Formula Concordiae stala se základem orthodoxního luterství, ale také navždy roztrhla protestantismus v luterství a kalvinismus, jí zničen byl přechodní směr Melanchthonův, který odtud přešel většinou v kalvinismus.

Jen na krátko dočkal se ještě filipismus jistého vzpružení i značného rozmachu v Sasku. Roku 1586 zemřel kurfiřt August. Syn a nástupce jeho Kristián I. (nar. r. 1560), svak kalvínského falckraběte Jana Kazimíra, nikterak nesympathisoval s Formulí Concordiae, vida v ní oslabení protestantismu, a vzdal se přísného luterství. Vlivem tajného rady Kristiánova juris doctora Mikuláše Krella rodáka lipského (nar. r. 1550), jenž jmenován byl r. 1589 kancléřem téměř s neomezenou mocí, došlo nejen ke mnoha změnám ve vládě a v úřadech na prospěch kryptokalvinistů, ale byly vydány i některé edikty v záležitostech náboženských (odstranění exorcismu při křtu a j.), které v Sasku způsobily značný rozruch. Ale kurfiřt Kristian I., oddaný požitkářství a pití, zemřel předčasně již po pětileté vládě uprostřed smělých plánu na ochranný spolek německých protestantů dne 25. září 1591. Jeho smrt byla pro nedávno vzkříšený kryptokalvinismus katastrofou. Za nedospělého nejstaršího syna jeho Kristiána[5] ujal se vlády v zemi jako administrátor Fridrich Vilém, vévoda sasko-altenburský. Krypto-

---

[1] Moeller-Kawerau l. c. III. 289 a násl. F. Frank a R. Seeberg v Realencyklopädie etc. sv. 10. str. 732 a násl. 1901.

[2] Jakub Andreae spojil svých šest kázání o roztržkách mezi bohoslovci augsburskými a přepracoval je v 11 jednotlivých článků t. zv. Švábskou konkordii, která byla opravena jihosaskými theology ve smyslu důsledného luterství a nazvána ‚Švábsko-saská konkordie'.

[3] Formule Maulbronnská vznikla nezávisle na konkordii Švábsko-saské z uložení vévody würtemberského Ludvíka a markrabí badenského Karla; vypracována byla od würtemberských, badenských a henneberských theologů, zejména od Lukáše Osiandra a B. Bidenbacha, v klášteře Maulbronně 19. ledna 1576.

[4] Formula Concordiae podepsána byla od 51 knížat, 35 měst a asi 9000 theologů (odmítly podepsati Pomořany, Švédsko, Dánsko, Norimberk).

[5] Z manželství se Žofií braniborskou (ψ 1582) měl Kristián I. 3 syny: Kristiána, Jana Jiřího a Augusta; nejstarší dcera Žofie provdána za vévodu Františka Pomořanského, mladší dcera Dorothea byla abatyší v Quedlinburce.

kalvinismus v tomto svém druhém období v Sasku nebyl populární, byl diktován lidu, který se vzpíral novotám a zejména žádal exorcism při křtu, což někdy dálo se dosti drasticky; sám stavovský výbor již r. 1591 žádal administrátora, aby Krella zbavil jeho vysokého úřadu a dal ho zatknouti[1]; administrátor vyhověl této žádosti, sesadil Krella ještě před pohřbem Kristiánovým, dal jej zatknouti (23. října) a dopraviti na Königstein. — Kazatelé luterští musili podepisovati čtyři t. zv. visitační artykule rázu přísně luterského.[2])

Se všemocným kancléřem byl zahájen rozsáhlý process nejen proto, že přivedl kurfiřta ke kalvinismu a tím prý ho odcizil zemi, ale Krell byl obviněn i z piklů proticísařských a z odcizení kurfiřta císaři. Žaloba — jistě ne neprávem — uváděla osobu Krellovu v souvislost s velkými plány kurfiřtovými, který v poslední době pomýšlel na emancipaci Saska z habsburské politiky, v níž od dob Moricových tkvělo.

Process s Krellem protáhl se na deset let; administrátor saský postoupil vyšetřovací akta processu české appellační komoře v Praze a ta beze všeho ohledu na moment náboženský uznala Krella vinným z intrik proticísařských a z pokusu o rušení pokoje (8. září 1601). Dne 9. října 1601 padla na „Novém tržišti" v Drážďanech hlava velikého kancléře Kristiánova a posledního mocného ochránce a horlivého podporovatele kryptokalvinismu v Sasku. Od té doby nebylo již Sasko ani na chvíli dotčeno kalvinismem, ani kterýmkoli jiným směrem protestantským k němu se klonícím a stalo se ústředím nejpravověrnějšího, ale také nejnesnášelivějšího luterství.

II. Kristián II. a čeští protestanti.

Několik dní před nešťastným koncem Krellovým ujal se samostatně vlády mladý, právě osmnáctiletý, kurfiřt Kristián II. (23. září 1601[3]). Byv vychován matkou luteránkou a pod vlivem orthodoxního Fridricha Viléma v nejpřísnějších zásadách luterských, zahajoval touto krvavou protikalvínskou předehrou svou krátkou, ale agilní vládu, tento panovník „von herculischem Körper, aber geringen Geistesgaben"[4]), mladík bez energie a bez zvláštního politického rozhledu, podléhající všelikým vlivům, rozmařilý a pověstný i v XVII. stol. (kdy velicí pijáci nebyli vzácným

---

[1]) Böttiger-Flathe, Geschichte des Kurstaates und Königreichs Sachsen, II., str. 105.

[2]) Artykule ty týkaly se učení: *a*) o večeři Páně, *b*) o osobě Kristově, *c*) o křtu, *d*) o vyvolení.

[3]) Kristián II. nar. 23. září 1583.

[4]) Flathe v Allgemeine deutsche Biographie, IV. 172.

zjevem) svým nemírným pitím[1]) i oplzlými řečmi.[2]) Pro celou však jeho vládu můžeme míti ne-li omluvu, tedy jistě vysvětlení: byl mladý a temperamentní a jeho celá tragika spočívá v tom, že za jeho vlády Sasko postaveno bylo všeobecnou konstellací politických poměrů v Německu a v zemích rakouských před úkoly, na které mladý kurfiřt nestačil a při jichž řešení vedle dobrých státníků domácích jedinou záchranou mu bylo těsné přimknutí se k osobě a autoritě starého císaře Rudolfa II. Vláda Kristiána II. znamená naprosté odcizení se ostatním protestantům německým, sdruženým v Unii; proti kalvinistům jeví se přísným luteránem, ale na druhé straně nevadí mu tato přísnost nikterak, aby ve své politice císařské nebyl ochoten vstoupiti dokonce i do Ligy katolické. Proto tím zajímavější jest účast jeho na politických i jiných událostech tam, kde oba tyto směry — zájmy luterské a zájmy císařovy — utkaly se v příkrém zápase, a to stalo se právě v Čechách.

Styky saských luteránů s jejich souvěrci v Čechách počaly hned od vnikání luteranismu do Čech, kdy ještě čeští přívrženci Lutherovi viděli v něm jen přirozené navázání na učení Husovo, kdy u Luthera a Erasma Rotterdamského viděli jen zřejmě a jasně formulováno to, co starokališníkům odedávna nejasně tanulo na mysli, a trvali na tom, že Augustana není v Čechách nic nového, nýbrž jen výrazem starého a domácího učení utrakvistického.[3]) Styky staly se srdečnějšími, když v porážce u Mühlberka poznali společnou pohromu luteráni saští i čeští. Nedlouho potom (r. 1555) vydán saskými theology spis pro útěchu a posílení i povzbuzení evangelických kazatelů v Čechách[4]).

---

[1]) Ze současných pramenů lze uvésti hojnost dokladů, které akcentují tuto náklonnost kurfiřtovu; na př. benátský vyslanec M. A. Padavin v listu z 28. června r. 1610 o schůzce a hostině kurfiřtově s vyslancem španělským a florenckým praví o kurfiřtovi ‚per esser il duca il maggior bevitore di Germania' (největší piják v Německu). Br. A. VIII. 366, pozn.; dne 1. května 1610 podle zprávy neznámého z Prahy (Br. A. VIII. 131, pozn. 2.) při návštěvě u kurfiřta arcivévodové jej ‚so bezecht fanden, dass er kaum stehen oder gehen konnte', noviny hannoverské z 2. května r. 1610 (Kgl. Bibl. in Hannover, Actor. comp. publ. fasc. VI.) udávají blíže příčinu toho stavu: ‚Gestern vormittag haben beide erzherzoge die chur- und fürsten besucht, einander ganz freundlich zugesprochen und hat sich von Sachsen donnerstags beim nachtmal sehr lustig erzeigt und uf 7 trunk 6 prag. pind wein ausgetrunken'. Podobně Budovec v listě Grynaeovi 14. srpna 1607 píše mezi jiným: ‚Pransus sum cum electore, qui utinam adhiberet moderationem in bibendo, si diu vivendo Deum colere voluerit, alias si haec intemperies durabit (humanitus loquendo) vix etiam prolongabit'. (Glücklich, V. Budovce z Budova korrespondence etc. 47—49.)

[2]) Bodenius Maximiliánovi Bavorskému 15. července 1607 u příležitosti kurfiřtova pobytu v Praze praví: De ipsius [kurfiřtově] obscoenis verbis vix ausim scribere. Münch. Reichsarchiv XXI./13, 22. Srv. Gindely, Rudolf II. und seine Zeit. I. 149—150 pozn. Praha 1863.

[3]) V té příčině zajímavá je řeč vůdce českých novoutrakvistů na sněmu r. 1575, nejvyššího sudí pana Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, na schůzi novoutrakvistických stavů 7. března (srv. Hrejsa, Česká konfesse atd. str. 102 a 103).

[4]) Eine Trostschrift der sächsischen Reformatoren an die evangel. Prediger in Böhmen aus dem Jahre 1555; vyd. v Lipsku 1904 (cf. Deutsche Arbeit III. 523).

„Sledujeme-li poměry náboženské v Čechách od let 80tých, vidíme, jak čeští zluteranisovaní utrakvisté stále více podléhají německým ubikvitářům, kdežto Jednota se dostává pod stále větší vliv kalvínský, prodělávajíc podobný vývoj jako německý filipismus"[1]). Konstatování tohoto stavu je velice důležité pro stanovisko Saska k vývoji českých dějin v bouřlivých letech následující doby, kdy luteráni čeští, vedení hlavně hrabětem Joachimem Ondřejem Šlikem a panem Vilémem z Roupova, kloní se stále více k Sasku, naproti čemuž Jednota bratrská v čele s Václavem Budovcem z Budova vidí své přirozenější spojence v protestantské Unii a proráží dokonce i volbou jejího náčelníka, kurfiřta falckého, za krále českého, ke kterému kurfiřt saský nemohl ovšem zaujmouti stanovisko jiné, než ve skutečnosti zaujal.

Kurfiřt saský (Kristián II. i Jan Jiří) byl příliš přívržencem císařovým a příliš ztotožnil zájmy své se zájmy jeho, aby mohl podporovati české luterány a stavy vůbec jinde, než tam, kde šlo o věc čistě náboženskou a ani tehdy nevystoupil nikdy zřejmě proti císaři. Osoba Hanuše Fridricha neopakovala se na trůně saském v rodě albertinském.

Kristián II. měl příležitost setkati se osobně s českými protestanty a poznati je již za svého krátkého pobytu v Praze v červenci r. 1607. — Na počátku toho roku zabýval se totiž císař Rudolf rozsáhlým plánem nové války turecké v odvetu za míry vídeňský a žitvatorocký, které pokládal pro sebe za potupné a jež jen z donucení potvrdil.[2]) Tehdy dostoupila řevnivost mezi Rudolfem a Matyášem kritického momentu, od té doby spor mezi oběma bratřími mění se ve skutečnou tragedii Rudolfovu. Císař, hledaje válečnou pomoc proti Turkům a zároveň snaže se vyloučiti arcivévodu Matyáše z nástupnictví, vyjednával s cizími dvory i s různými knížaty; v Praze dlel v březnu r. 1607 arcivévoda Maximilián a v červnu Matyáš, za jehož pobytu došlo ke zjevné roztržce mezi ním a císařem, a smír mezi nimi ukázal se nemožným; za takových poměrů pozval Rudolf do Prahy též kurfiřta saského.

Kristián i bratr jeho, vévoda Jan Jiří přijeli do Prahy 6. července a zdrželi se v Praze až do 13. července r. 1607. Pavel Skála zmiňuje se stručně o tomto pobytu kurfiřtově v Praze: „Příjezd ten kurfirstův a bratra jeho do Prahy 6. dne julii mezi 9. a 10. hodinou před polednem byl cís. Rudolfovi tak hrubě vděčný a příjemný, že vyšel proti nim z pokoje svého až do rytířské světnice a tu obadva s odkrytou hlavou laskavě přivítal a do pokoje svého s sebou uvedl, vzáctnými a drahými dary je poctil i právě po královsku při dvoře svém choval až do 13. dne července, kdežto zase poctivě od něho odjeli, obrátivše se zpátkem domů a odtud do města Trnkova (Torgau), kdež byl sjezd položen k slavení svatebního sňatku

---

[1]) Glücklich, l. c. XXVII.

[2]) Gindely, l. c. str. 81 a násl.; Kybal, Tragedie rakouská ve Věstníku král. české Spol. nauk. Praha 1907, str. 85 a násl.

téhož knížete Jana Jiřího, bratra kurfirstova."[1]) Ač jednáno, pokud vůbec jednáno bylo, o záležitostech dynastických a říšských, Kristián přece setkal se též s některými českými pány, jak toho máme přímý doklad u pana Václava Budovce.[2]) Císař dovolil dokonce dvornímu kazateli kurfiřtovu dru Polykarpovi Leyserovi,[3]) aby měl dvoje veřejné kázání v domě Rožmberském na hradě Pražském; Leyser konal tato kázání ve dnech 8. a 11. července za přítomnosti velikého množství posluchačů[4]).

Od r. 1607 zasahuje Kristián častěji do sporů v dynastii Habsburské. Na počátku května r. 1608 objevují se v Praze vyslanci saští i braniborští, kteří sem přišli, když císař požádal o pomoc kurfiřta saského ve své rozepři s Matyášem. Vyslanci odebrali se též k arciknížeti Matyáši do Jihlavy (7. května[5]), aby jej smířili s bratrem. Zisk celého jejich jednání byl však nepatrný; dosáhli toliko toho, že Matyáš odložil sněm rozepsaný stavům do Čáslavě ze 4. května na 14. téhož měsíce. Pochodu Matyášovu na Prahu a tomu, co následovalo, nedovedl již ani kurfiřt saský ani nikdo jiný zabrániti.

Matyáš postupoval vítězně od svého spolku se stavy rakouskými, uherskými a moravskými, uzavřeného v Prešpurku dne 1. února 1608. Přece však pokládal brzy po uzavření tohoto spolku za nutné omluviti své jednání a zjednati si náladu příznivější jak u vlivných dvorů zahraničných, tak zejména u knížat říšských. Během února rozešli se nejspolehlivější lidé kabinetu Matyášova za tím účelem do Italie, do Španěl, ke

---

[1]) Pavla Skály ze Zhoře Historie česká. Od r. 1602 do r. 1623. Vyd. K. Tieftrunk. I. díl 1602—16, str. 81. Praha 1865. Gindely, l. c. str. 149: ‚und fetirte (der Kaiser) den wegen seiner unflätigen Sprache, Gefrässigkeit und Trunksucht berüchtigten Kurfürsten in solcher Weise, dass dieser selbst den Tag vor der Abreise bei der Tafel bekannte: „Ihre Majestät halten mich so wohl, dass ich fast keine Stunde in Prag nüchtern gelebt"' (podle zprávy Bodeniovy z 15. července 1607).

[2]) Srv. list téhož Grynaeovi 14. srpna 1607. Glücklich, l. c. 47—49.

[3]) Budovec slyšel též jeho kázání a mluvil s ním (srv. právě uvedený list Grynaeovi): ‚Audivi et Polycarpum concionantem et cum illo sum collocutus; modestior est in concionibus et colloquiis quam in scriptis suis, nescio, quo genio contra orthodoxos editis; ipse viderit et illius similes, quid agant, quod ad favorem hominum polemicis scriptis bellum confratribus suis, qui eos in spiritu mansuetudinis et humilitatis docent, bella inferunt'. Leyser nebyl v Čechách neznám, již r. 1605 vyšel česky jeho spis „Vysvětlení křesťanského katechismu v kázáních, . . . v kterých artikulích Kalvíni s námi Evangelistskými na odporu jsou", překlad pořídil Tobiáš Mouřenín Smicheus a věnoval jej panu Kaplíři ze Sulevic, který byl přívržencem krajního luterství (srv. Hrejsa, Česká konfesse atd. str. 411).

[4]) Polykarp Leyser (1552, † 1610), dvorní kazatel Kristiána II., veliký odpůrce kalvinistů, napsal: ‚Christianismus, Papismus, Calvinismus' (1602). Spis byl vytištěn jako předmluva ke spisu: ‚Ob, wie und warumb man lieber mit den Papisten Gemeinschaft haben und gleichsam Vertrauen zu ihnen tragen solle, denn mit und zu den Calvinisten'. Proti kázáním Leyserovým v Praze vystupovali mniši, zejména jesuité; byla pak vytištěna ještě téhož roku v Lipsku.

[5]) Srv. Tomek, Rozepře mezi Rudolfem a Matyášem. Čas. Čes. Mus. roč. 30. Praha 1856.

všem kurfiřtům, k vévodovi bavorskému a j., sem spadají legace Alessandra Ridolfiho, Bruna z Mansfeldu a hlavně bratří Richarda a Ludvíka Stahremberků, z nichž posléze jmenovaný poslán na počátku března ke kurfiřtu saskému a braniborskému[1]). Vítězný postup Matyášův zadržen byl tehdy dočasnou věrností Čechů Rudolfovi před Prahou a dovršen byl smlouvou libeňskou 25. června r. 1608, kterou Matyášovi postoupeny Rakousy, Uhry i Morava, jež tak byla vytržena z koruny České.

Je známo, že stavové čeští užili této tísně Rudolfovy, jak zcela přirozeno, k usilovnějšímu naléhání na uskutečnění svých požadavků náboženských, že došlo ke společnému postupu českých luteránu a Jednoty bratrské pod duševním vedením Budovcovým, že snahy a jednání tato korunovány byly na sněmu r. 1609 nejkrásnějším výsledkem, nejsvětlejším momentem v dějinách české reformace — prohlášením svobod náboženských majestátem Rudolfovým.[2])

Po všechnu dobu tohoto stupňovaného boje o svobodu náboženství provázeny byly snahy českých protestantu sympathiemi saských theologu, zejména též Polykarpa Leysera, ovšem vždy jen potud, pokud šlo o české luterány. I Kristián II. byl značně nakloněn snahám svých souvěrců v Čechách. Když dne 1. dubna r. 1609 rozpuštěn byl český sněm, rozhodli se stavové vyslati k říšským knížatům protestantským poselstva, aby žádala o podporování náboženského zápasu českých stran a o přímluvu knížat u císaře. Ač císař žádal prostřednictvím Rudolfa Trčky, aby od těchto legací bylo upuštěno, staly se přece brzy skutkem[3]). Ke kurfiřtu saskému připínaly se hlavně naděje českých luteránů, vysláni byli k němu Jiří Fridrich hrabě z Hollachu, Joachim Ondřej Šlik z Holejče, Krištof Fictum, Matyáš Štampach ze Štampachu, Jeronym Pruner a Faltyn Kirchmayer. Stavové žádají kurfiřta, aby se u císaře přimluvil stran náboženské svobody, aby nebyli v náboženství svém utiskováni, aby jim bylo povoleno svobodné náboženství podle obsahu jejich České konfesse, která se s Augsburskou ve smyslu srovnává.

Kurfiřt vyhověl žádosti stavů a dal sepsati přímluvu, kterou však neadressoval přímo císaři, nýbrž odevzdal vyslancům stavovským ve způsobu resoluce (dne 14. dubna). Akt ten přijali stavové čeští od vyslanců po jejich návratu dne 10. května[4]). Kurfiřt projevuje v ní politování nad tím, že poslední sněm ničeho nevyřídil, a poukázav na jesuity, jako na hlavní příčinu všeho nezdaru jednání, doufá, že se stavům na další naléhání dostane jistě císařského povolení, takže nebude již třeba přímluvy. Však přes to chce se za ně přimluviti co nejdříve, doufaje, že císař žádost

---

[1]) Gindely, l. c. 188.

[2]) O majestátu Rudolfově použito bylo při následujícím přehledu těchto prací: Ant. Gindely, Geschichte der Erteilung des Böhmischen Majestätsbriefes von 1609. Prag 1858; Krofta, Majestát Rudolfa II. Praha 1909.

[3]) P. Skály ze Zhoře Hist. č. I. 159.

[4]) P. Skála ze Zhoře, l. c. 189.

jeho nebude vykládati ve zlé, zvláště poněvadž se to děje k pokoji a svornosti v říši i v sousedství a k zachování císařského lesku. Kurfiřt schvaluje dosavadní mírnost stavů, zejména to, že připisují překážku duchovním a jiným politickým osobám a že císaře mají a respektují jako svou jedinou hlavu; napomíná posléze stavy, aby se nedali vyprovokovati k žádnému vystoupení proti císaři, že jistě dosáhnou svých náboženských svobod po dobrém.

Odpověď kurfiřta saského jest, alespoň po mém soudu, z odpovědí světských kurfiřtů nejopatrnější, ale zároveň také nejchladnější a nejméně mohla stavy uspokojiti. Kurfiřt falcký Fridrich IV. i braniborský Joachim Sigmund přimlouvají se horlivě u císaře za splnění náboženských požadavků českých. Kurfiřt saský však nespokojil se jen touto přímluvou, nýbrž vyslal do Prahy zvláštní poselství o 60 osobách a 40 koních, které dorazilo do Prahy 12. června[1]). Postavení kurfiřtovo v říši té doby, o němž bude stručně promluveno níže, vyžadovalo tehdy již, aby kurfiřt byl u dvora císařského řádně zastoupen. Dr. Gödelmann, který již v Praze býval, a dr. Gerstenberg[2]), který byl v čele tohoto poselství, byli z nejobratnějších diplomatů saských té doby.

V císařské audienci (17. května) odevzdali vyslanci saští (byli tři[3]) kurfiřtovu relaci, ve které se přimlouvá za stavy, ale stále úzkostlivě snaží se vyhnouti podezření, jako by snad naváděl nebo podporoval stavy v nějakých snahách protidynastických, a poukazuje na závěr resoluce, kterou českým stavům v dubnu vydal. Uvádí, že stavové koruny České, jakožto kurfiřství a předního údu říše římské mají míti také účastenství na náboženském míru, jako jiní stavové v říši. Kurfiřt připomíná Rudolfovi jeho dosavadní prý pokojnou vládu, která by byla takto pobouřena a otřesena domácími různicemi, a akcentuje věrnost stavů českých za událostí roku 1608[4]). — Císař užíval potom poslů saských jako prostředníků v jednání s českými stavy. Byl to zejména Dr. Markus Gerstenberg, který zůstal v Praze po odchodu ostatních dvou poslů a účastnil se pilně jednání stavů

---

[1]) Král. knihovna v Hannoveru, Actor. comp. publ. fasc. VI., Aviso aus Prag ddto 13. Juni 1609: ‚Gestern sein abermal sächsische und brandenburgische gesandten in 40 pferd und 60 personen alher gelangt, die werden neben andern bei Ir Mt in puncto religionis nochmaln für die stünd intercedirn‘. — O poselstvu zmiňuje se též P. Skála l. c. 211.

[2]) Gindely i Chroust (editor Br. A. IX.) nazývají tohoto diplomata dr. Gerstenberger, v současných pramenech však nazývá se většinou dr. Gerstenberg, on sám podpisuje se všude také jen dr. Gerstenberg, užívám tedy tohoto znění.

[3]) Gindely, l. c. 346.

[4]) Skála, l. c. 211. Přímluvy kurfiřtův vytištěny jsou v II. Apologii českých stavů (vyd. V. Šubert v Praze 1862); přímluva kurfiřta saského jest tam jako příl. 19. na str. 113—116. Přednesení saských poslů císaři otištěno jest v českém znění u Gindelyho, Geschichte der Ertheilung des böhmischen Majestätsbriefes von 1609 v poznámce 87 na str. 199 a násl. pod názvem: „Poznamenání, co jsou kurfiřta saského vyslaní Jeho Mti cís. ve vší poddanosti 17. Máje anno praesenti přednášeli“.

o svobody náboženské. Dr. Gerstenberg poznal záhy, že stavové protestantští od svých požadavků neustoupí i snažil se nalézti nějaký způsob vyrovnání, který by byl pro císaře možný a zároveň pro stavy uspokojivý. Sepsal v tom smyslu také na konci června spis a podal jej stavům protestantským k uvážení. Poněvadž byl spis sepsán německy, dali jej stavové napřed přeložiti, a ustanovili jakousi kommissi, aby návrh Gerstenbergův prozkoumala[1]). Gerstenberg navrhoval svobodné vyznávání České konfesse z r. 1575, žádal o všeobecné povolení přestupu katolíků k protestantům i naopak, žádal dále, aby povoleno bylo stavům stavěti školy a kostely a aby byla dovolena ordinace kněží v Německu, naproti tomu církevní dozor, konsistoř a řízení university měly býti vyhrazeny pravomoci císařově. Tento kompromisní návrh saský, ač měl značný počet přívrženců a byl by snad i prošel, kdyby se byl císař pro něj rychle rozhodl, propadl přičiněním zástupců bratrské Jednoty, zejména M. Fruweina. Střetly se tu dva názory na světskou moc, názor orthodoxně luterský a kalvínský, zde bylo viděti, jak blízko stáli Bratří kalvinistům. Ale dr. Gerstenberg zůstal i pak v Praze; ač se jednání patrně již tak horlivě nesúčastnil, byl přece pozorným a bystrým divákem dalších událostí[2]) a dočkal se tu i konečného úplného vítězství České konfesse.

Theologové saští, kteří se domnívali, že svobody náboženské budou se vztahovati toliko na pravověrné luterány, vítali tento vítězný postup českých stavů. Radost ta však nepotrvala dlouho; je známo, že Jednota bratrská, stejně chráněná majestátem jako luteráni, dovedla si udržeti své samostatné postavení, že docela vlivem Budovcovým nabyla vlivu v konsistoři, a nejen tu, ale že páni bratrští stali se vedoucím činitelem v další politice české až do Bílé hory. Ještě v roce 1609 odvrátili se proto saští theologové od českých stavů,[3]) a vidíme-li po r. 1609, že kurfiřt saský podporuje snahy evangelíků v Čechách, že dokonce přispívá hmotně ke stavbě jejich kostelů a škol, jde tu vždy a skoro výhradně jen o luterány německé národnosti, takže jistě vedle sympathie se souvěrci byl tu značně důležitý i moment národnostní. Ostatně cesty českých stavů a kurfiřta

---

[1]) Vilém Slavata, Paměti. Vyd. J. Jireček. I. Praha 1866; II. Praha 1868. I. str. 319. — Gindely, Gesch. der Ertheilung des Böhmischen Majestätsbriefs, str. 88. Že by byl kurfiřt býval ochoten přispěti branně stavům, nezdá se mi pravděpodobným a není také nutno vykládati tak všeobecná slova o pomoci v rk. filos. fak. v Praze B. 25. fol. 106, jak činí Gindely, l. c. 88. Kurfiřt slibuje tu přispěti „proti tomu každému, kdož o této traktací u J. Mti cís. překážku činí", nevyšle tedy zajisté vojenské sbory proti jednotlivým radům císařovým, které pokládá za původce těchto překážek (srv. Gindely, l. c. pozn. 129 na str. 209).

[2]) Jeho zprávy z Prahy kurfiřtu saskému jsou v stát. archivu v Drážďanech: ‚Böhm. Stände sub utraque. 7220'.

[3]) Polykarp Leyser stěžuje si 20. října 1609 hraběti Šlikovi, že svobodu obdržela „všelijaká kacířstva", že „pikharti a kalvinisti" vpadli do konsistoře, což prý vše si luterští theologové jinak představovali (srv. Hrejsa, Česká konfesse, str. 490 v poznámce).

saského byly již tehdy naprosto diametrální. Kdežto stavové čeští, jsouce si vědomi, jak těžko dosáhli či lépe řečeno vynutili si svobody náboženské, a obávajíce se reakce, stávali se nepokojnějšími a hledali jen příležitosti k provedení vládního převratu a k odstranění Rudolfa po způsobu stavů uherských i moravských, kurfiřt saský více než kdy jindy přiklonil se k císaři, jeho zájmy se zájmy habsburskými v určitých případech se ztotožnily. Těžisko a příčiny tohoto poměru leží v situaci v říši, ve velikém konfliktu o dědictví jülišské.

III. Kurfiřt saský a spor o dědictví jülišsko-klevské.

Když dne 25. března r. 1609 zemřel bezdětný a slabomyslný vévoda Jan Vilém, poslední mužský potomek panujícího rodu vévod jülišsko-klevských, octl se v řadě praetendentů o uprázdněná území Jülich, Kleve, Mark, Berg, Rauensberg a Rauenstein též kurfiřt saský. Kurfiřt hlásil se o dědictví toto na základě starých dědických smluv, jichž původ sahá až do dob císaře Fridricha III[1]).

[1]) O praetensích saských v Jülichu pojednává v krátkém ale obsažném pojednání na základě archivního materiálu Moric Ritter, Sachsen und der Jülicher Erbfolgestreit (1483—1610). Abh. der hist. Klasse der kgl. bayer. Akad. der Wissenschaften XII. V Mnichově 1873 (v. v úvodě). Kurfiřt i vévoda saský prokázali císaři Fridrichu III. četné platné služby jak válečné tak diplomatické, začež tento propůjčil r. 1483 vévodovi Albrechtovi a jeho dědicům nápad na Jülich, Berg a Rauensberg v tom případě, že by země ty spadly na říši (‚dem Reiche ledig würden' ; Ritter, l. c. 4). Tři léta potom přiřkl Maximilián I. jako nově zvolený římský císař tento nápad společně kurfiřtu Arnoštovi i vévodovi Albrechtovi rozšířiv znění tak, že nápad ten se uskuteční, až země budou volny po vymření přímých mužských dědiců. Když Maximilián I. r. 1495 ustanovení tato potvrdil, knížata saská nebyla daleka toho, aby nápad svůj realisovala, neboť vévoda jülišskobergský Vilém neměl synů. Ale zájmy sousední zkřížily tehdy cesty nároků saských — roku 1496 bez ohledu na císařská ustanovení uzavřel vévoda jülišský Vilém s vévodou klevským Janem II. smlouvu, podle níž dcera Vilémova Marie byla oddána synu Jana II. Janovi a jemu měla přinésti země otcovy jako věno. Když pak Maximilián při svých nárocích na vévodství Geldry potřeboval pomoci vévod jülišského i klevského, vymohli si privilegium (r. 1508), jímž umožněno dědictví dcery Vilémovy, a provedli zrušení nápadu saského. Přes to po smrti Vilémově (1511) slíbil Maximilián Sasům, že se přičiní o uskutečnění jich nároků ; ale za Karla V., kterému hrozil vévoda Jan III. přechodem k Františku I., došlo k vydání stejných lenních listin pro Jana III. i pro Sasy. Kurfiřt saský Jan (1525—1532) snažil se své nároky čistě theoretické, posíliti smlouvami dědickými a uzavřel proto sňatek syna svého Hanuše Fridricha s nejstarší dcerou Jana III. Sibyllou. Takovým způsobem kurfiřt uznává de facto právo vévody klevského, zříká se svých dřívějších nároků a vstupuje sám ve smlouvu bez vévody saského, při čemž však činí nové nároky nejen na Jülich, ale i na Kleve, uznávaje dědické právo manželky Jana III. a jejích potomků. Roku 1539 uvázal se v držení zemí jülišských Janův syn Vilém, který za svou věrnost císaři ve válce šmalkaldské obdržel privilegium, které uznává posloupnost dcer po mužských potomcích ; privilegium to má veliký dosah ve vývoji příštích událostí, o ně opírají se později nároky

Ačkoliv několika sňatky, různými smlouvami a konečně přesunutím hodnosti kurfiřtské s linie ernestinské na albertinskou otázka nároků saských na Jülich se značně komplikovala, na dvoře drážďanském věnuje se jí tak málo pozornosti, že ke konci XVI. stol. ani se jí řádně nerozumělo[1]), což se jeví hlavně při jednání o kuratelní vládu za Jana Viléma. A v té době dosedl tedy na trůn v zemích jülišských slabomyslný Jan Vilém (roku 1592).

Teprve tehdy, když bylo zjevno, že v dohledné době rozpoutá se zápas o dědictví Gerhardingů, počínají se opět v Drážďanech zabývati svými nároky na jülišské země (1604) a to nejstaršími společnými právy saskými na Jülich a Berg. Praetendentů jülišského dědictví bylo tolik a tak vážných i odhodlaných, že rozřešení sporu ve prospěch některého z nich hrozilo míti v zápětí válku. Chtělo-li Sasko tyto země míti, musilo se připraviti na veliký boj a hleděti se zabezpečiti spolky; hledělo tak vstříc dalekosáhlým diplomatickým jednáním, opírajícím se o silnou a samostatnou politiku. Tomu všemu však chtěly se tehdejší vedoucí kruhy saské vyhnouti a připadly na myšlenku ne právě neobratnou: nároky saské měly se postoupiti císaři a domu rakouskému, Sasku mělo se za to dostati nějakého habsburského území, které by Sasku dobře přiléhalo. Je tu pravděpodobně míněna nějaká korunní země česká, část Slezska nebo ještě spíše Lužice. Plán tento by byl přišel velice vhod politice císařské i španělské, kterým nejvíce záleželo na tom, aby na horkém území jülišského dědictví nabyly značného vlivu a které se snažily za každou cenu zachovati země tyto sféře zájmů katolických. Byl to Dr. Gödelmann, saský resident v Praze, který v březnu r. 1604[2]) uvedl na pražském dvoře znovu na přetřes nároky Saska a na jehož upozornění dal císař, ač tehdy byl zaměstnán právě vypuknuvším povstáním v Uhrách, vyhledati akta jülišské záležitosti a svěřil vedení celé té věci bystrému a chytrému sekretáři Ondřeji Hannewaldtovi[3]). Šlo o to, vyšetřiti, zda saské nároky, jsou dosti pevné, aby císař mohl o ně jistě opříti svůj další politický postup. Ale jednání o výměnu, jehož se horlivě zastával zejména Hannewaldt, ztroskotalo se jednak proto, že Španělsko, nedůvěřujíc své válečné síle, vyhýbalo se určitému kroku proti protestantům německým, jednak proto, že Sasko,

---

kurfiřta braniborského a vévody neuburského i vévodů zweibrückenského a Karla Burgavského. (Ritter poznamenává tu: „Bei der Entwicklung der Jülicher Rechtsfrage muss man sich ebensosehr über die Willkür der Kaiser, als über die Geduld des Hauses Sachsen wundern. Wir sahen, wie man das Recht des Gesamthauses untergehen liess, und wie die ernestinische Linie nur gerade das Nöthige that, um ihre Ansprüche nicht ebenfalls stillschweigend aufzugeben" [l. c. 10]. To platí stejně o vývoji této otázky, jako o jejím řešení.)

[1]) Důkaz toho podává Ritter, l. c. str. 10—11.

[2]) Ritter, l. c. 16.

[3]) O pravopise jména srv. Gindely, Rudolf II. etc. 193 pozn., který se rozhoduje pro znění Hannewaldt, jak se dotčený sekretář a později tajný rada skutečně podepisoval, a nikoli ‚Hanniwald', jak namnoze v literatuře bývá uváděn.

majíc jednati podle návrhů Hannewaldtových se Španělskem, zaleklo se v poslední chvíli přece důsledků, jež by mohlo pro ně v říši míti jednání luteránského knížete s notorickým nepřítelem všelikého směru nekatolického.

Přes to od té doby Sasko, zvláště po vyskytnutí se nového praetendenta z rodu habsburského v manželu nejmladší dceři Viléma, vévody jülišského, Sibylly[1]) — Karlu z Burgau, synu Ferdinanda Tyrolského —, neustalo u dvora císařského domáhati se vyřízení ve prospěch svých nároků na Jülich a Berg. Za svého pobytu v Praze v červenci r. 1607 (v. výše) kurfiřt Kristián sám podal císaři memoriál týkající se této otázky; dr. Gödelmann tehdy vystupuje již s reálním návrhem, že kurfiřt hledá výměnu za nějaké knížectví slezské[2]).

Jednání, jež vedl stále hlavně na jedné straně Hannewaldt, na druhé Dr. Gödelmann, komplikováno bylo všelikými jinými zřeteli a okolnostmi[3]) a za proudu jeho zemřel 25. března 1609 vévoda jülišský Jan Vilém. Smrtí jeho stala se celá záležitost akutnější. Smrt málokterého panovníka zpusobila tolik hluku jako očekávaná smrt tohoto jinak naprosto bezvýznamného knížete i člověka. Blízkost arcivévody Alberta v Nizozemí a sousedství duchovních kurfiřtu ukazovaly na prospěch zájmu katolických v dědictví Jana Viléma. Naproti tomu přední praetendenti byli protestanti — kurfiřt saský, braniborský a vévoda neuburský.

Uplynul sotva týden od smrti vévodovy, když císař mandátem ze dne 2. dubna 1609 pověřil správou země vdovu a rady její pod vedením císařských kommissařů — a praetendenty pozval před říšskou dvorskou radu, kde měli dle dalšího nařízení (ze 24. května) své nároky přednésti nejdéle do 24. září t. r.[4]) Ale smrt posledního vévody v Jülichu nenalezla nikoho z praetendentů nepřipravena — dva dny po vydání prvního mandátu císařova uvázal se Štěpán z Hertenfeldu ve jménu kurfiřta braniborského v držení Kleve, Mark a Rauensteina, kdežto císařský kommissař Richard Schönberg přišel do Jülichu teprve 1. května a druhý, Jiří Hohenzollern, dokonce až 2. června. K nim jakožto hlavní místodržící poslán 14. července rakouský arcivévoda ze štýrské větve, bratranec Rudolfův, Leopold, biskup pasovský, který se zmocnil pevnosti Jülichu a byl odhodlán stůj

---

[1]) Vilém, vév. jülišsko-klevský, † 1592

Jan Vilém	Marie Leonora	Anna	Magdalena	Sibylla
† 25. března 1609 ⚭ 1. Jakuba Bádenská († 1597) 2. Antonie Lotrinská	⚭ Albrecht Fridrich, vév. pruský | Anna ⚭ Jan Sigismund, kurf. braniborský	⚭ Filip Ludvík, fackrabí neuburský | Wolfgang Vilém	⚭ Jan, kníže zweibrückenský	⚭ Karel, vév. z Burgau

[2]) Ritter, l. c. 19.

[3]) Jsou to mezi jiným Hannewaldtovy návrhy saským radům, aby jednáno prostřednictvím španělského vyslance v Praze s arcivévodou Albertem o výměně.

[4]) Ritter, l. c. 25.

co stůj se tu udržeti. Ale hlavní město území jülišsko-bergského a sídlo tamější vlády, Düsseldorf, bylo již od 16. června, tedy celý měsíc, v moci possidentů, kurfiřta braniborského a falckraběte neuburského.

Na pražském dvoře byla nálada Sasku příznivá, zejména podporovali saské nároky praesident tajné rady lantkrabě Jiří Ludvík z Leuchtenberka a říšský vicekancléř Leopold ze Strahlendorfu, kteří současně vystupovali proti nárokům braniborským. Jinak však země jülišské byly tu pokládány za odumřelá léna říšská, jimiž má císař disponovati jen v souhlasu s kurfiřty. Zatím vévodové saští (Jan Kazimír Koburský a Jan Arnošt Eisenašský) rozhodně vystoupili proti myšlence o odstoupení nároků císaři a odložili veškery plány o výměně, nechtějíce připustiti vlivu katolického a jsouce odhodláni domoci se svých práv buď ve spojení s knížaty protestantskými nebo na svou pěst. Kurfiřt však ještě v červenci žádá císaře, aby zakázal obyvatelstvu zemí jülišských připojiti se ke kurfiřtu braniborskému a vévodovi neuburskému, mezi kterými již dne 10. června v Dortmundě vlivem lantkraběte hessenského Morice dosaženo smlouvy o společné vládě obou[1]).

Vyslanci kurfiřtovi, kteří hned vysláni byli do sporného území, aby tam proklamovali dedukci saského práva, přišli však již pozdě — stavové klevští a markští holdovali již knížatům possidentům, a stavové z Jülichu a z Bergu vyjednávali o hold.

Tehdy objevila se zřejmě ona veliká propast mezi oběma velikými protestantskými stranami v Německu — stranou falckou a saskou, propast, která zřejma byla již při ustavení se Unie protestantské v Anhausích 15. května 1608. Již tehdy bylo zjevno, že kurfiřtové falcký a saský, repraesentanti tak nepřátelských směrů náboženských, nebudou moci ani v jiném směru kráčeti svorně podle sebe (— tím méně snad jeden pod náčelnictvím druhého —), a pomýšlelo se již na zřízení dvou sekcí Unie; nyní však, kdy se téměř všechna protestantská knížata postavila proti Sasku a Unie přirozeně podporovala knížata possidenty, vytčeno bylo kurfiřtu saskému určité stanovisko, které nedovolovalo mu nikdy vstoupiti do jednoty protestantů německých a které naopak čím dále, tím více vhánělo ho do tábora císařského a tím i katolického. Za těchto okolností nelze e diviti, že Kristiánu II. byla Liga katolická vždy bližší než Unie a že yl ochoten i vstoupiti do tohoto tábora vévody bavorského a kurfiřtů

[1]) Smlouvu tu uzavřel s Wolfgangem Vilémem, vév. neuburským, bratr kurfiřta braniborského markrabí Arnošt, který vyslán byv bratrem do Jülichu, přemluven byl v Kasselu Moricem k jednání a překročiv svou plnou moc, uzavřel v Dortmundě řečenou smlouvu. Vévoda zweibrückenský přistoupil ke smlouvě té na nátlak ostatních na sjezdu unionistů v Heidelberce 9. července 1609. Lantkrabí hessenský podle Rittra saských nároků neznal (dověděl se o nich až z listu Kristiánova po uzavření smlouvy), šlo mu jen o to, aby jülišské země nestaly se katolickými. Ritter, l. c. 35—36. Smlouva dortmundská ostatně nebyla ani po chuti samému kurf. braniborskému, který stále měl na mysli dědictví celé (Kybal, Jindřich IV. 50).

duchovních[1]). — Zároveň však bylo také jasno, že nejpohodlněji a nejprospěšněji pro věc německou byl by spor odklizen, kdyby došlo ke smírné dohodě mezi kompetenty, hlavně mezi Saskem a Braniborskem a císař kdyby byl postaven před hotovou věc; to věděli diplomati obou stran a byl to opět lantkrabí hessenský Moric, který dbal toho, aby nebyly porušeny staré dědičné smlouvy mezi Hessenskem, Braniborskem a Saskem.

Saští státníci nebyli sice nepříznivi přátelskému vyrovnání s Braniborskem, ale chtěli jednati jen v souhlasu a s vědomím císařského dvora; tak lpěly rozhodující živly drážďanské na pražském dvoře. Jest přirozeno, že u dvora císařského, odkud vycházely stále ostřejší mandáty proti possidentům, nemohli souhlasiti s těmito návrhy a že se ztroskotala celá akce smiřovací, kterou podnikli lantkrabí Moric a vévoda koburský Jan Kazimír. O dalším postupu mělo se jednati na společné schůzi obou linií saských.

Na počátku září sešli se v Naumburce zástupci kurfiřta saského s plnomocníky vévody sasko-výmarského a sasko-koburského a smluvili se na společném postupu, takže země měly být rozděleny na tři díly a mělo se požádati o léno na ně. Kurfiřt byl ustanoven hlavou tohoto spolku, měl však vždy jednati v souhlasu s ostatními vévody saskými. Hned na to objevují se na pražském dvoře vedle dra Gödelmanna vyslanci kurfiřtovi dr. Marx Gerstenberg a Krištof z Losu. K žádosti o léno byli zplnomocněni Schweipold z Brandensteina a dr. Gödelmann se strany kurfiřtovy a Albrecht von Steinau a Sigmund Heusser se strany vévod saských. Rozhodnuto též, aby v cizích zemích seznámeni byli se saskými právy a cizí dvory aby byly požádány, by se nevměšovaly do této záležitosti, nýbrž vyčkaly rozhodnutí císařova. Odjeli proto v říjnu do Paříže, Londýna, Brusselu a Haagu Pavel Helferich, Lucan a Gerstenberg. Všude setkali se tito vyslanci se sympathiemi k právům saským, za to s odporem (ovšem mimo Brussel) k dosavadnímu postupu Saska ve sféře politiky rakouské. Nepotkalo se tudíž ani toto jednání se zdarem.[2]) Saská politika byla a nadále zůstala císařskou, od spravedlnosti a moci císařovy očekávali v Drážďanech konečné vítězství nároků kurfiřtových.

Dne 24. září 1609, tedy v den, kdy se končila lhůta ustanovená císařskými mandáty květnovými, přednesli saští vyslanci v Praze žádost o audienci a o obléněni kurfiřta saského zeměmi jülišskými. Když na tuto žádost nebylo odpověděno, podalo vyslanectvo dne 17. listopadu císařově dvorské

---

[1]) Na vstupu kurfiřta saského do katolické Ligy záleželo hlavně kurfiřtu mohučskému, který také věnoval v r. 1610 mnoho svého diplomatického jednání tomu, aby Kristiánu II. vstup ten byl umožněn. Blíže o tom jedná W. Burger, Die Ligapolitik des Mainzer Churfürsten Johann Schweikhardt von Cronberg in den Jahren 1604—1613. Leipzig 1908, zejména na str. 50—70 (v. o tom v úvodě).

[2]) O přijetí Mansfelda, Lucana a Gerstenberga v Paříži v lednu r. 1610 zmiňuje se Kybal, Jindřich IV. a Evropa v l. 1609 a 1610, str. 152. Relace poslů kurfiřtových jako příloha u Rittra, l. c. č. 8.

a tajné radě memoriál, v němž žádost opětovalo. Ale u dvora zatím čekali, uposlechnou-li konečně „possedující knížata" posledních mandátů v listopadu proti nim vydaných.

Vévodové saští, kteří zase již nastoupili samostatnou cestu, viděli nyní jediné východisko v zamezení hrozící války mezi Leopoldem a possidenty[1]) a ve smírném vyjednávání s knížaty-possidenty, kterému by však též císař dal svou sankci. Na vyrovnání záleželo však též Francii a Unii a na jejich přání vyšel vstříc mírnému jednání kurfiřt braniborský Jan Sigmund. Za tehdejší konstellace evropské stalo se Sasko důležitým činitelem při rozhodování ve hře, v níž se hrálo též tolik o jeho zájmy, bylo to v době, kdy strana španělská hledí je vším způsobem udržeti ve straně habsburské, zatím co současně na sjezdu Unie ve Švábském Hallu prohlašuje francouzský vyslanec Boississe účast kurfiřtovu v Unii a společný postup jeho s ostatními protestanty za nezbytnou podmínku dalších úspěchů německých protestantů. Jindřich IV. exponoval se velice v otázce jülišské pro protestantské praetendenty, jimž 11. února roku 1610 společně s Unií zavázal se i k branné pomoci[2]); vedoucím motivem politiky francouzské byla snaha, aby dědictví jülišské připadlo knížatům protestantským a aby bylo tamže zamezeno panství Leopoldovu, jemuž takovým způsobem chtěl Rudolf připraviti cestu k německému trůnu[3]).

Současně se sjezdem Unie ve Švábském Hallu sešli se ve dnech 13.—15. února 1610 na zámku markraběte Kristiána Kulmbašského[4]) kurfiřt braniborský a vévoda saský Jan Jiří, bratr kurfiřta saského[5]). Ale ani toto jednání nevedlo k positivnímu výsledku; kurfiřt braniborský žádal, aby se politika saská úplně odloučila od císařovy dvorské rady a aby se přiklonila k possidentům, za to však, pokud se týče společného držení Jülichu, podal garance pranepatrné; o společném držení nebylo vůbec řeči, kurfiřt braniborský mluvil jen o reversu a nějaké kauci. Naproti tomu dle kurfiřta saského není vyrovnání možné bez souhlasu císařova, a saští radové navrhovali Braniborsku, aby se úplně podrobilo císařským mandátům, aby vyklidilo jülišské země, uznalo pravomoc říšské dvorské rady a propustilo najaté sbory vojenské.

Po tomto nezdařeném jednání sešli se radové vévod koburského a eisenašského s rady kurfiřtskými v Drážďanech ve dnech 25. února až 5. března. Zde zůstalo při tom, že Sasko vyčká vyřízení císařova a jeho

---

[1]) Viděli, že, kdyby v nastávající válce zvítězili possidenti, nebylo by pak Sasko ve společné držení připuštěno, a kdyby zvítězil Leopold, ponechal by si země dlouho v zástavě za válečné útraty.

[2]) Kybal, Tragedie rakouská. Ve Věstníku Uč. spol. V Praze 1907, str. 113. Účast Jindřicha IV. ve sporu jülišském sleduje Vl. Kybal podrobně v pojednání: Jindřich IV. a Evropa v letech 1609 a 1610. V Praze 1911.

[3]) Kybal, Tragedie 114.

[4]) Nevlastní bratr kurfiřta braniborského.

[5]) Ritter, l. c. 45.

dvorské rady. Vyslanci vévodští poukazovali na to, že ani tehdy, kdyby císař Jülich Sasku přiřkl, neodvrátilo by to boj, ve kterém by knížata a jejich spojenci mohli zvítěziti, ale i kdyby zvítězil císař a strana katolická, nepřipustili by ani tito odevzdání země luterskému Sasku. Ale tyto špatné perspektivy, které kreslili vévodští radové, neodvrátily radů kurfiřtových, kteří poukazovali zase na spravedlnost a moc císařovu a projevovali pochybnosti o pomoci Unie a Francie. Všechny možné další námitky státníků vévodských odbyli kurfiřtští posléze morálním heslem, že lépe je bezpráví trpěti než je činiti.

Tehdy právě dostalo se dru Gödelmannovi v Praze na jeho opětovnou žádost ujištění, že císař nikterak nemá v úmyslu získati jülišské dědictví rodu Habsburskému, a v podobném smyslu vyslovil se arcivévoda Leopold v dopise kurfiřtu Kristiánovi dne 6. března[1]). Byli tedy v Drážďanech uklidněni a argumentace vévodských radů saských po této stránce minuly se s účinkem. Již před tím však na císařském dvoře bylo nejednou saským vyslancům navrženo, aby Sasko válečnou mocí vystoupilo proti Braniborsku a Neuburku; k čemu politika císařská ve své nerozhodnosti a malomocnosti nemohla se sama odhodlati, to očekávala nyní ode dvora saského. Že k zápasu dojde, bylo již skoro jisté, rovněž bylo jisto, že bez pomoci španělské porážka arcivévody Leopolda jest neodvratná; zbrojení knížat-possidentů nezažehnala ani smrt krále Jindřicha IV. (14. května 1610) — v červenci r. 1610 nastoupily vojenské sbory, jsoucí ve službách Braniborska a jeho spojenců, pochod na Jülich.

IV. Sasko na kurfiřtském sjezdu v Praze r. 1610.

Za takových okolností sešel se zatím dne 21. dubna r. 1610 sjezd kurfiřtův a knížat v Praze, na němž se mělo jednati o záležitostech, které zajímaly celou Evropu, ale jichž řešení bylo těžkým oříškem a trpkou zkouškou pro samého Rudolfa, jehož nejvlastnějších zájmů se nejvíce dotýkaly — mělo se rozhodnouti o dědictví jülišsko-klevském a měla býti upravena nástupnická otázka v říši, respective mělo býti dosaženo smíru mezi Rudolfem a Matyášem[2]). Je známo, že po rozmanitých a nezdařených pokusech stejně o sňatek Rudolfův jako o opravdové upravení nástupnictví, jež se táhnou téměř od samého počátku vlády Rudolfovy, za nichž v nejrozmanitějších kombinacích vystupují jako kandidáti koruny skoro všechna arciknížata rakouská i někteří panovníci mimorakouští a jež se přiostřují, čím více lze očekávati konec vlády nešťastného panovníka, Rudolf posléze v největší své tísni, kdy celá jeho chorobná bytost zaujata byla fixní ideou pomsty na Matyášovi a všech jeho spojencích, připadl na kandidáta

[1]) Obsah listu u Rittra, l. c. 50, pozn. 2.

[2]) Mimo to mělo býti též jednáno o restituci donauwärtské.

snad nejnevhodnějšího, na kterého mohl připadnouti, — na arciknížete Leopolda. Této nešťastné myšlence věnoval pak Rudolf všechnu snahu poslední doby své vlády, snaže se pro ni získati především kurfiřty a rozhodující knížata říšská; věděl dobře, že Matyáš svým vystoupením v l. 1608 a 1609 způsobil si dosti nepřátel v říši a že to byli především kurfiřti duchovní a kurfiřt saský, kteří vždy projevovali své sympatie k císaři a hájili jeho postavení[1]). Kurfiřti duchovní usnesli se 31. srpna 1609, že budou podporovati volbu arcivévody Leopolda za krále římského.

Territoriální podklad pro mladého praetendenta koruny chtěl Rudolf zaopatřiti právě v zemích jülišských; tak zkomplikovaly se oba nejtěžší problémy konce vlády Rudolfovy a oba měly býti rozřešeny v Praze r. 1610.

Sjezd, jehož význam byl tedy nemalý a od něhož bylo tolik očekáváno[2]), sešel se po mnohých průtazích konečně 21. dubna[3]) a účastnili se ho kurfiřtové mohučský Jan Adam Schweickhardt z Kronbergu, kolínský Arnošt, saský Kristián II., arcivévodové Maximilián a Ferdinand, lantkrabí hessen-darmstadtský Ludvík, vévoda brunšvický Jindřich Julius a jako zástupce arcivévody Alberta přítomen byl Ottavio Visconti hrabě Gamelerio.

Kurfiřt saský dorazil do Prahy odpoledne 27. dubna v průvodu svých úředníků a vyšších důstojníků, celkem prý se 392 osobami a 300 koňmi.[4])

V průvodu jeho byl též plukovník Jiří Fridrich hrabě Hohenlohe a dvorský kazatel dr. Friedrich Balduinus, prof. ve Wittenberce. Z radů saských byli již dříve přítomni dvorský maršálek a tajný rada Krištof z Lossu, praesident tajné rady Kašpar Schönberg, nejvyšší dvorský sudí tajný rada Esaias v. Brandenstein a zase tajný rada JUDr. Marx Gerstenberg.[5]) Kurfiřt sám bydlil na Hradčanech v domě Oldřicha Popela z Lobkovic.

Ještě před officiálním zahájením sjezdu, které se stalo 1. května, uvedl dr. Gerstenberg na přetřes otázku jülišskou, když císař žádal za

---

[1]) Tito kurfiřti brzy po smlouvě libeňské na kurfiřtském sjezdě ve Fuldě přijali 5. srpna 1608 stížný spis na Matyáše, který podle jejich názoru měl své stížnosti na císaře nejprve přednésti kurfiřtům (Br. A. II. 29, 31, 41); srv. též V. Kybal, Tragedie rak. 99.

[2]) Na rozhodnutí sjezdu čekal též Jindřich IV. se svým chystaným zakročením v Jülichu.

[3]) Podrobněji celým sjezdem není zde možno se zabývati; obšírněji pojednává o něm Gindely, l. c. II. 110—163; akta a relace jeho otištěny jsou v VIII. díle Briefe und Akten etc., který vydal K. Mayr. München 1908.

[4]) Srv. Br. A. VIII. 127 pozn. 1. Zajímavé podrobnosti o potřebách této družiny sděluje Wensin vévodovi Maximilianovi bavorskému (Br. A. VIII. 108): ‚begert alle daege zue unterhaltung 40 emer wein, 2 oxen, 28 kalber, in summa hamel, schaef, gens, hennen etc. ein grosse anzael; schickt dannoch 200 pferde wieder zuerucke, hat sunsten willen 500 bringen'.

[5]) O sjezdu zachovány jsou protokolly: mohučský, saský a hessenský; saský sahá od 27. dubna do 30. června a je ve stát. arch. v Drážďanech 7395/1 f. 881 seqq.; Gindely znal mohučský a saský.

dobrozdání na proposici, kterou dal dne 29. dubna soukromě doručiti kurfiřtovi po jeho první audienci tajným radou Hannewaldtem. Gerstenberg poukazoval na věrnost a loyálnost saskou, uváděl, že kurfiřt nepřijal společného držení od knížat-possidentů, ač mu je nabízeli, a polemisoval úspěšně se Stralendorfem, který jménem císaře namítal, že se čeká na pokoření knížat-possidentů Leopoldem a vyzýval Sasko, aby se chopilo zbraně. Gerstenberg akcentoval tolikerou již trpělivost Saska, které jest ochotno dostaviti se před právo císařské, ale které nemůže se přece chopiti zbraně dříve, než bude kurfiřt řádně obléněn.

V prvních poradách květnových, které byly věnovány předběžným otázkám o způsobu porad a o připuštění a povolání arcivévody Matyáše, Sasko žádalo, aby bylo přesně zjištěno, je-li císař nakloněn smíru, a aby Matyáš povolán byl až po projednání proposice, kdežto kurfiřtové duchovní nechtěli jednati bez Matyáše. Konečně přistoupilo Sasko na to, aby Matyáš alespoň hned s vědomím císařovým byl pozván. Nevím, proč se tolik vzpíralo přítomnosti Matyášově, ale mám za to, že se radové saští obávali, aby dlouhým jednáním o smír mezi oběma bratřími a o nástupnictví nebyl process jülišský zase zatlačen do pozadí a odložen; měli v té věci smutné zkušenosti. Jednání o tomto processu Sasko jakožto interessovaná strana nechtělo se účastniti. Za to v jednání o průběhu událostí r. 1608 připadla hlavní úloha Sasku, které mělo tehdy vyslance v Praze a bylo nejen přímým svědkem, ale účastnilo se i jednání o smír.[1]) Bylo známo, že i nyní připadne kurfiřtu saskému značná úloha v této akci.[2]) Ale i tu Sasové, vedeni stále jen touhou, aby vyřízen byl proces jülišský, hleděli co nejvíce jednání zkrátiti, nechtěli o tom mnoho mluviti, nikomu prý se tím nepomůže a nic nezíská, vždyť konečně ani uherské ani rakouské smlouvy neviděli, viděli prý jen moravskou.[3]) Ze všeho je patrný spěch Saska na rozřešení otázky, která se týkala jeho vlastních zájmů; je zřejmo, že ne-li jen Jülichem, tedy jistě hlavně a především Jülichem bylo Sasko r. 1610 vedeno na kurfiřtský sjezd do Prahy. Nelze se diviti, že Sasku již konečně docházela trpělivost, když vidělo, jak lehkomyslně hrálo se dotud v Praze s jeho nároky a zájmy, když vidělo stálé ohledy na opponující knížata protestanská, a když přece snad prohlédlo všechnu tu sobeckost, kterou vedena byla císařsko-katolická politika v Jülichu. Tu nelze se pozasta-

---

[1]) Srv. str. 12—13.

[2]) Dolnorakušané prosí na př. kurfiřta saského, aby při jednání o smír přimluvil se ve prospěch jejich svobod náboženských.

[3]) Br. A. VIII. str. 173. Smlouva libeňská skládala se ze tří hlavních listin se stejným datem 25. června 1608; jedna vztahovala se na království české s Moravou, druhá na Rakousy, třetí na Uhry. Sasové viděli tedy jen listinu první, v níž se vyrovnali s císařem stavové čeští a moravští, v níž vedle jiných propouští císař stavy moravské z poslušnosti a v níž potvrzeno odtržení Moravy od Čech; proto nazývají ji Sasové krátce listinou moravskou. Oběma druhými listinami odřekl se Rudolf podobně všeho panství v Dolních i v Horních Rakousích a v Uhrách a postoupil všechny tyto země Matyášovi.

vovati nad tím, že roztrpčenost nade vším tím naplňovala ty, kdo vedli celou politiku saskou, jež se vzdala svých souvěrců v říši, a že tato depresse nabyla vrchu i nad dynastickými city nejmocnějšího knížete severního Německa. Vše ostatní bylo teď Sasku vedlejší a podružné.

Dne 7. května odevzdal Kristián II. císaři svůj memoriál stran oblénění v Jülichu; císař odevzdal memoriál 13. května mohučské kanceláři, ale nenařídil, aby byl předložen poradám sjezdovým. Tedy nové průtahy a nové odklady.

Přes to konvent, byv podnícen předloženým dopisem falckraběte neuburského císaři[1]) a návrhem pařížského nuncia[2]), počal se ode dne 11. května intensivně zabývati otázkou jülišskou. Výsledkem porad bylo usnesení, aby vypraveno bylo k Jindřichu IV. a k possedujícím knížatům do Düsseldorfu poselství, které by tu oznámilo, že císař nebude prozatím ničeho v Jülichu podnikati, složí-li knížata neprodleně zbraně a zastaví-li Jindřich zbrojení, strany měly se pak podrobiti konečnému společnému výroku císaře, říšské dvorské rady a některých kurfiřtů a dobrému zdání vyžádaných universit.

V Praze snad sami věděli, že tyto smírné návrhy minou se cíle a že přece dojde k brannému zakročení, viděli, že spolek krále francouzského s Unií byl hotovou událostí, zejména když sbory markraběte ansbašského vtrhly do Würzburku. Pražští radové neviděli určitého východiska z této situace, která byla kritická, a jen nenadálý a neočekávaný čin vysvobodil je z této trapné nejistoty; ještě před odesláním vyslanců do Paříže a Düsseldorfu došla 25. května na sjezd ohromující zpráva, že ten, jehož nejvíce se obávali a jenž byl duší i hlavou celého protihabsburského spolku, není již nebezpečný, že odstraněn byl nepatrným člověkem v úzké uličce pařížské s jeviště evropské politiky, na němž byl předním hercem a na němž chtěl ještě dohráti veliké drama. Smrtí Jindřichovou přestal býti spor jülišský otázkou světovou, evropský konflikt byl zažehnán a Jülich vrácen zase sféře zájmů německých a říšských. Tak dívali se na věc také v Praze, a proto nyní ochotně podporovala knížata žádost Kristiánovu za oblénění Jülichem, i v okolí císařově pokládali za nejvhodnější rozřešení otázky odevzdati země jülišské domu saskému, císaři tak oddanému a mezi katolickým a protestantským světem prostředkujícímu i rodovým panstvím dosti mocnému. Na výpravu proti knížatům-possidentům nebylo na pražském dvoře ani chuti ani disposic a tak tento krok jevil se po všech stránkách nejprospěšnější, zejména také tím, že Sasko, často rozho-

---

[1]) Gindely, l. c. II. 114.

[2]) Kybal, l. c. 119. Pařížský nuncius navrhoval, aby v Jülichu zachován byl status quo a vyjednáno příměří, ,,za něhož by se uchazeči podrobili pravomoci císařově a tribunálu říšské dvorské rady, jež by rozsudek vznesly ve srozumění s králem španělským a francouzským" (Kybal, l. c. 116). Původní rozhodnutí konventu srovnává se značně s tímto návrhem ze začátku dubna.

dující a vlivný činitel mezi kurfiřtskými hlasy, zavázáno bude vděčností domu rakouskému a zachováno zájmům španělsko-císařským[1]).

Veden těmito motivy na radu shromážděných knížat a na přímluvu svých radů, zejména Leuchtenberka, Mollardta a Lamberka rozhodl se konečně císař a skončil nepříjemnou záležitost jülišskou: dne 7. července 1610 udělil rodu saskému léno na říšská léna pozůstalá po posledním vévodovi z Jülichu.[2])

Skutkem tímto vzdal se Rudolf dobrodružného plánu arcivévody Leopolda, který ostatně přibyv do Prahy ke konci června, souhlasil s tímto rozřešením otázky jülišské, v níž se mu nedařilo; tento mladý arcikníže dobře věděl, že císař při všem veden je jediným citem a touhou pomstíti se Matyášovi, a této slabé stránky jeho mínil využíti i bez Jülichu. Leopold, zdá se, ze všech osob obklopujících císaře a blízkých dvoru nejlépe rozuměl nitru Rudolfovu a nejpřiléhavěji dovedl zahráti mu do noty jeho politických rozmarů. Sasko ovšem zavázalo se reversem, že toto oblénění nemá býti na újmu císařovým a říšským právům, jakož i právům ostatních knížat, zejména praetendentů, právům a obyčejům jülišských zemí ve věcech duchovních i světských a že Sasko v eventuální rozepři o dědictví jest ochotno kdykoli postaviti se před císaře, jakožto nesporného soudce.

Na základě daného titulu a v důsledcích tohoto oblénění chtěli císař i saská diplomacie, neodvažujíce se přímo vystoupiti proti knížatům-possidentům, odepříti jim právo k jich držení[3]), a tak i tento akt, který by se zdál (a vskutku okamžitě také byl) značným úspěchem domu saského a koncessí císařské politiky, není ničím jiným, než pouhou formalitou a také nikterak nerozřešil krise otázky jülišské, čehož ovšem všechny účastněné strany byly si plně vědomy[4]).

Nehodlám a nemohu zde sledovati další fase tohoto vleklého sporu, který konečně přece jen stanovisku českému je dosti vzdálen a jemuž od badatelů německých věnováno dosti pozornosti; spokojím se tím, že

---

[1]) Padavin píše o náladě kurfiřta saského 12. července (Dispacci di Venezia 44, f. 142. Orig. Br. A. VIII. 382 pozn. 1.): „in lautissimo banchetto, che uno di questi giorni le diede l'ambasciatore [Zúñiga] fece il duca [Kristián] nel principio di mangiare un brindis alla salute del rè, dicendo, che si dicchiarava suo fratello e servitore e che prometteva d'impiegar sempre la vita e la roba in suo servitio". Získání kurfiřta saského politice katolické a vstup jeho do katolické ligy bylo důležitým bodem v intencích španělských, stejně jako Jindřich a jeho diplomacie byli jisti úspěchem Unie jen tehdy, bude-li Sasko ve spolku s německými protestanty.

[2]) Ceremonii oblénění líčí podle saského diaria Gindely, l. c. str. 118.

[3]) Ritter praví: ‚Weil die kaiserliche Regierung und Sachsen sich gleich unfähig fühlten, den possidirenden Fürsten die Jülicher Lande zu entreissen, so verbanden sie sich, um auf Grund eines bestimmten Titels den beiden Fürsten das Recht zu ihrem Besitze fernerhin zu bestreiten‘.

[4]) Gindely poznamenává k tomuto faktu: ‚Mochte die Belehnung Sachsens noch so sehr im deutschen Rechte begründet sein, sie war nichts, als eine Fastnachtskomödie, wenn sie nicht mit den entsprechenden Mitteln aufrecht erhalten werden konnte‘ (l. c. II. 119).

na patřičných místech uvedu některé výsledky dalšího jednání. Zdržel jsem se při líčení vývoje sporu déle, než by snad v rámec práce náleželo, proto, že v něm vidím důležitého činitele motivování politiky kurfiřtovy v Čechách, zejména příčinu jeho těsného přimknutí se k císaři v posledních chvílích vlády jeho, a pohnůtku zoufalých pokusů o zachování reputace císařovy v říši, kamž ovšem události v Čechách vrhaly náležitý reflex.

Po vyřízení záležitosti jülišské zdržel se kurfiřt saský ještě krátký čas v Praze, ale dle současných zpráv oddával se již většinou jen radovánkám[1]. Dne 22. srpna opustil pak společně se svým bratrem Janem Jiřím, který mu 14. srpna přijel do Prahy naproti, bohatě obdarován Prahu[2].

Zatím co se v Praze dále ještě jednalo o formách převzetí Jülichu Saskem, o titulu a jiných formalitách, padl 12. září 1610 Jülich do rukou Unie. Pochyboval-li kdo ještě o tom, zda by se unisté a knížata-possidenti odvážili vystoupiti proti autoritě císařské, byl nyní z takové pochybnosti vyléčen; bylo tím spíše jasno, že ve sporné záležitosti v Jülichu bude císař přece posléze nucen sáhnouti k branné moci. Císař skutečně tehdy měl v záloze mimořádnou vojenskou moc, vedle severního vojska v Elsasku byla tu armáda, která měla se státi Rudolfovi osudnou — vojsko pasovské.

K Pasovským také nyní upial své naděje v Jülichu zklamaný arcivévoda Leopold, jich mohlo býti použito k uvedení kurfiřta saského do dědictví jülišského, ale jich mohlo a také mělo býti použito v záležitostech rázu docela jiného — o ně mohl se opírati arcivévoda Leopold jako kandidát říšské koruny.

V. Kurfiřt saský a pasovské vojsko.

Vojsko pasovské, s jehož verbováním bylo počato na začátku r. 1610[3], bylo hned od této doby v podezření u všech interessentů, především byl

---

[1]) Na počátku srpna účastnil se honů v revírech poděbradských (Br. A. VIII. 498). Ještě před svým odjezdem pořádal veliký banket, jehož účastnili se též arcivévodové Leopold a Ferdinand a kurfiřt mohučský. Zajímavé detaily o tom podává Matyášův sekretář Georg Schröttl v. Schrottenstein ve svém listě Matyášovi ddto 28. srpna 1610 (Br. A. VIII. st. 575), líčí, kterak kurfiřt svým hostem pouze ‚in hose und wams gar bis unter das tor seines hauses entgegenging und sie zue tafel einlud, wo sie sich bis 7 uhr aufhielten', teprve po 8. hod. večerní ‚ist der kurfürst von Sachsen zimblich bezecht im grösten regen abgefahren'.

[2]) Br. A. VIII. 501 pozn.

[3]) O vojsku pasovském především: Fr. Kurz, Der Einfall des von Kaiser Rudolf II. in Passau angeworbenen Kriegsvolkes in Oberösterreich und Böhmen. Aus Kurz' Nachlass mitgeteilt von Albin Czerny, I.—III. Teil, 54.—56. Jahresbericht des Museums Francisco-Carolinum. Linz 1895—1897. Srv. též Gindely, Rudolf II. etc. II. str. 164 a násl. Podrobně literaturu o Pasovských registruje Zíbrt, Bibliografie č. hist. IV. č. 1779—1859.

jím oprávněně pobouřen král uherský Matyáš[1]). Záhadný účel poslání tohoto vojska nebyl přesně nikomu znám; Rudolf, který sice od samého počátku dal verbovati vojsko v Pasově, aby ho mohl použíti proti Matyáši, přece zase v určitých chvílích lekal se tohoto kroku, který měl zbaviti Matyáše říšské koruny a vsaditi ji na hlavu mladého a prchlivého arciknížete Leopolda. Rudolf dovedl časem počítati s danou situací, ale na druhé straně nemohl se zbaviti své poslední zamilované myšlenky, aby získal opět ztracené země, kterých byl nucen postoupiti Matyášovi[2]). Bylo řečeno, že arcivévoda Leopold hodlal využíti této slabé stránky císařovy, a také skutečně v čele vojska pasovského vidíme většinou intimní přátele Leopoldovy: hraběte z Althanu, hraběte ze Sulzu, pána z Trauttmansdorfu a největšího dobrodruha, ale energického a dobrého vojáka Laurentia de Ramée.

Leopoldovi bylo známo, jak se na pasovské vojsko pohlíží, a šlo mu nyní hlavně o to, aby se kurfiřt saský přiznal k tomuto lidu, který možno již tu zváti vojskem Leopoldovým, to jest, aby připlácel na vydržování jeho k získání Jülichu. Kdyby při pasovském vojsku vedle jména Leopoldova bylo jméno některého z největších knížat říšských, jistě by byla celá akce nabyla reálnějšího podkladu a snadno mohl býti otupen hrot všelikého podezírání, jako by vojsko to bylo verbováno za jiným účelem; vždyť bylo známo, že hlavní zájem Saska v době té nesl se především k Jülichu. Proto již na sjezdu v Praze přidržoval se Leopold Kristiána II., dlel u něho stále, až to i sám Rudolf nerad viděl, pili si spolu na bratrství[3]) a projevovali si navzájem všeliké zdvořilosti[4]). Úmysly Leopoldovy šly však přece jen příliš daleko. Kurfiřt saský byl ochoten

[1]) 1. dubna 1610 oznamuje bavorský agent Viepeck vévodovi bavorskému Maximiliánovi, že Matyáš hrozí kapitule pasovské zabráním jejích klášterních pozemků v Rakousích, bude-li zbrojení na újmu zemím rakouským. Kapitula odpověděla, že vše děje se z rozkazu císařova, o účelu že sama nic neví (srv. Br. A. VIII. str. 53). Truksesovi Jeronymovi z Westernachu uložil Matyáš též, aby se u kapituly pasovské ptal po účelu vojska (ibidem str. 56, instrukce pro Jeronyma z Westernachu ze dne 3. dubna 1610)

[2]) 7. května píše Viepeck: ‚ja der kaiser noch selbst nit wisse, wohin er es [sc. das pas. Kriegsvolk] prauchen werde.‘ Bavorský válečný rada Herliberg zastává názor, že pasovské vojsko má především provésti diversi proti possedujícím knížatům, nemá táhnouti přímo na Jülich (Br. A. VIII. 140 pozn. 1.); z 1. května pochází protokol bavorské válečné rady o průchodu pasovského vojska Bavorskem do Jülichu (ibidem 151), ale již 15. května píše Bodenius (bav. vyslanec v Praze): ‚Der erzherzog Leopold möchte den kurzern ziehen, weil man jezo offentlich das kind tauft, das der kaiser das passanisch volk nit nacher Gülich sondern dieser orter zu erhaltung seiner reputation gebrauchen will‘ (Br. A. VIII. 212), Bodenius byl v Praze, znal tedy vše lépe než v Bavorsku.

[3]) Donnersberg Maximilianovi bavorskému 3. července 1610 (Br. A. VIII. 403 pozn. 4.).

[4]) Současné prameny mluví o velkých darech na drahokamech a zbraních, což je pravděpodobně přehnáno.

finančně přispívat na pasovské vojsko, ale chtěl jistě věděti, k čemu vlastně lidu toho se potřebuje. Kurfiřt byl věrným a oddaným stoupencem Rudolfovým, ale v jeho sporu s Matyášem zaujímal dosavad vždy nestranné místo prostředníka a nechtěl snad nějakým nešikovným manevrem Pasovských (těžko tu ubrániti se tomu, čemu se říká vaticinatio ex eventu) býti zatažen do aktivního strannictví v nemilém mu zápase v rodě rakouském. Bylo tehdy vůbec vedoucím motivem politiky saské státi nad stranami nebo spíše mimo strany, přední diplomati saští vyhýbali se každému určitému kroku, naprostá a okamžitá rozhodnost byla jim cizí; tato jejich politika se jim v otázce jülišské vymstila, o málo let později pocítili její následky do značné míry také Čechové.

Ještě dříve, než bylo uděleno Sasku léno na Jülich, při poradě kurfiřtských radů dne 3. června (v Praze), chtěli míti saští radové bezpečné zprávy o účelu pasovského zbrojení.[1]) Když pak obléněním Saska záležitost jülišská byla formálně postoupena Sasku, měli mnozí za to, že nyní Sasko Pasovských užije k uhájení svého práva. Avšak knížata v Praze shromážděná ponechala rozhodnutí o pasovském vojsku — již tehdy mluví se o jeho abdankování — císaři, poněvadž prý beztak nemají zpráv, k jakému účelu bylo toto vojsko verbováno.[2]) Tak přešla všechna zodpovědnost za pasovské vojsko na císaře. Vedle něho stáli tu však ještě arcivévoda Leopold a kurfiřt saský, který v té době činil již kroky ke skutečné finanční podpoře vojska.[3])

Kurfiřta saského poutala však k Leopoldovi ještě jedna okolnost. Leopold byl vyhlédnut za nástupce Rudolfova v říši a vedle kurfiřtů duchovních přislíbil jej voliti též kurfiřt saský. Na sjezdu kurfiřtském v Praze byly nejlepší styky mezi knížaty duchovními a saským kurfiřtem[4]). Kurfiřt mohučský a kolínský byli rozhodnuti doporučiti císaři jako nástupce arcivévodu Ferdinanda, ale jednak náklonnost Rudolfova k Leopoldovi, jednak okolnost, že kurfiřt saský prohlásil, že nedá hlasu Ferdinandovi pro jeho nepřátelské vystupování proti štýrským protestantům, způsobily, že kurfiřti duchovní od svého kandidáta upustili a přiklonili se též k Leo-

---

[1]) Protokoll saský o sjezdu v Praze. Br. A. VIII. 297. ‚Da das passauisch kriegsvolk solte gegen den unirten gebraucht werden, muste man zuvorderst gesichert sein, da es zu keinem andern ‚intent gemeint, mochte vieleicht hernacher an andern ort gefurt und gebraucht werden, dahin man jetzund wenig gedenkt.‘

[2]) ‚Dieweil sie ohnedas desselben kriegsvolks und gelegenheit und zu was ende es geworben, keinen sonderlichen bericht haben.‘ V Praze 18. srpna 1610; kpt. Faustův. Br. A. VIII. 533 pozn. 2.

[3]) Kurfiřt upisuje Leopoldovi dvacetiměsíční žold pro vojsko; chce jej složiti na sv. Michala a vydává proto směnku na 50.000 fl. Br. A. VIII. 469.

[4]) 10. května 1610 sděluje Priuli dožeti benátskému, že kurfiřt saský udělil duchovním kurfiřtům svůj řád, ‚che lo portano palesemente al collo in segno di grand' unione, essendo una catena d'oro, formata da certi geroglifici con la sua effigie attacata all' impresa, che dice „timete Deum“, si che consumandosi gran tempo nelle conversationi di gusto ce ne resta poco da negotiare e perciò conoscendosi, ch' il convento doverà durare più di quello . . .‘ Br. A. VIII. 201.

poldovi, kterého přislíbil voliti kurfiřt saský. Gindely má za to, že u kurfiřta saského rozhodoval tu zase Jülich, kterého hodlal pomocí arcivévody Leopolda snáze nabýti.[1])

Brzy potom (24. září) objevuje se v Drážďanech kurfiřt mohučský. Gindely se domnívá, že tu šlo především o definitivní řešení nástupnické otázky, ale podle správnějšího mínění Burgerova[2]) hlavní příčinou návštěvy Schweikhardtovy byla otázka vstupu kurfiřta saského do ligy katolické. Bylo to pium desiderium kurfiřta Jana Adama Schweikhardta viděti kurfiřta saského v Lize katolické, snaze té věnoval všechen svůj diplomatický um, ale nedodělal se tu výsledků. Kristián II. nemohl se odhodlati vstoupiti do Ligy ani po této návštěvě Schweikhardtově v Drážďanech, ač ke vstupu takovému radili kurfiřtu Jan Kazimír, vévoda koburský, a vynikající jeho radové Brandenstein a Gerstenberg. U Kristiána II. rozhodovaly jistě momenty náboženské, nechtěl na sebe uvaliti odium ostatních protestantů německých, za jichž hlavu dotud stále mlčky byl pokládán, že on pán země, která dala Německu Luthera a která byla známa svou přísně luteránskou nesnášelivostí, vstupuje do spolku dotud eminentně katolického a stává se tam konfoederatem prvního duchovního knížete říšského na jedné a typického představitele katolické expanse v jižním Německu na druhé straně. Kristián chápal se poslední příležitosti výhodného jednání s protestantskými possidenty, která se mu podávala právě vzniklým sporem po smrti kurfiřta falckého Fridricha IV. o administrativu země a poručenství nad nezletilým nástupcem Fridrichovým Fridrichem V. mezi vévodou zweibrückenským a vévodou neuburským. Tento moment také asi rozhodl posléze, že kurfiřt po srpnovém prohlášení pražského sjezdu o Pasovských ochladl v horlivosti pro toto vojsko; bylo již více než pravděpodobno, že vojska pasovského pro Jülich nebo alespoň výhradně jen pro Jülich užito nebude.

Zajímavo je, že na sklonku roku 1610, když poslové kurfiřtů duchovních a kurfiřta saského císaři oznamovali, že tito kurfiřti budou voliti Leopolda za krále římského, udělí-li mu císař náležitý majetek territoriální, císař slíbil, že Leopold stane se králem českým, hrabětem tyrolským a — vévodou jülišským(!)[3]). To byla tedy ona císařova a říšská práva, jimž nemělo býti na újmu oblénění Kristiána II. Jülichem?

Zatím po nezdařeném jednání Leopoldově se Španělskem[4]) a s Bavorskem o financování pasovského vojska docházelo k nepokojům v samotném táboře Pasovských, neboť vojsko, ležíc již dlouho ve stejném území, spotřebovalo všechny zásoby, nad to nebyl mu již po několik měsíců vyplácen

---

[1]) Gindely, l. c. II. 161—162.

[2]) Burger, Die Ligapolitik des Mainzer Churfürstem etc. 55.

[3]) Kybal, Tragedie rakouská 120; Gindely, l. c. II. 160—162.

[4]) Se Španělskem vyjednával Leopold již na podzim r. 1609 prostřednictvím svého rady Fr. Tengnagla. Srv. Hanuš Opočenský, Zajetí a vyšetřování Františka Tengnagla roku 1611. Věstník kr. č. Spol. nauk, 1910 (Zvl. otisk v Praze 1910) 5.

žold. Bylo tedy nutno pomýšleti na uklidnění vojska buď tím, že by se dále najalo, anebo že by po náležitém zaplacení dluhovaného žoldu bylo abdankováno. Obě eventuality vyžadovaly ovšem značného finančního nákladu.

Císař by se byl nerad rozloučil s Pasovskými a proto chtěl je raději převésti na své panství krumlovské v Čechách.[1]) Ovšem jakmile tento úmysl císař oznámil českým stavům, musilo to u nich naraziti na tuhý odpor, a je zcela přirozeno, že raději vyhověli žádosti císařově, aby pro abdankování vojska poskytli určité summy peněz a byli hotovi přispěti císaři 200.000 zlatých[2]). Za to energicky naléhali na abdankování podezřelého vojska. Toto abdankování měl provést jeden z nejagilnějších diplomatů při dvoře císařském, vévoda brunšvicko-lünneburský Jindřich Julius (nast. 1589), který se právě vrátil z poselství svého do Vídně ke dvoru Matyášovu[3]). Tohoto čilého a pružného, ale též horkokrevného a často se ukvapujícího politika zdržovala při dvoře císařském také jeho vlastní záležitost — nevyřízený spor s jeho poddanými v městě Brunšviku, při čemž naléhal u císaře na vydání achtu proti svému městu. Mezi protestanty německými zaujímal střední a pro politiku nejdůležitější postavení, podobně jako kurfiřt saský, se kterým byl v přátelských stycích a ‚in guter Correspondenz'; i on měl býti získán do Ligy katolické. Soukromě vedl život velice veselý a bujný, zejména holdoval tanci a miloval ženy, dobře byl obeznámen ve „fraucimoru"[4]); tato jeho slabost připravila jej posléze i o přízeň Rudolfovu, když si byl svými obětavými a až příliš horlivými službami pro něho popudil proti sobě krále Matyáše a znepřátelil se s českými stavy. V této době však zaujímá vždy ještě důležité postavení prostředníka mezi císařem a Matyášem i českými stavy, jakož i neúnavného jednatele s vojskem pasovským.[5])

Vévoda brunšvický tedy pojistiv sám ještě císaři značnou summu na hotových penězích i úpisech na abdankování pasovského vojska, odebral se 10. listopadu r. 1610 do Pasova, kamž přibyl 13. t. m.[6]). Dříve ještě,

---

[1]) O možnosti převedení vojska pasovského do Čech na statky krumlovské mluví bavorský agent Viepeck již 4. dubna r. 1610. Br. A. VIII. 59.

[2]) Gindely, l. c. II. 173.

[3]) Hlavní státní archiv v Drážďanech. Loc. 10725, f. 204.

[4]) ‚So ist dieser herzog albereit alhier zue Prag auch zimblich bekant under dem frauenzimmer und zuemal mit des von Berlings tochter.' Bodenius vév. bavorskému. Mnichovský říšský archiv. Entstehung des 30jährigen Kriegs. Fasc. III. Nr. 26, f. 11—12. Orig.

[5]) O svém jednání s Pasovskými napsal velikou relaci: ‚Unser von Gottes Gnaden Heinrichen Julii . . . herzogen von Braunschweig Gründlicher und warhaftiger Bericht wegen der zwischen der rom. kais. Mt. Herrn Rudolpho dem Andern etc. und der kgl. W. zu Ungern Herrn Matthiae etc. getroffener Vergleichung auch Abdankung des Passauischen Kriegsvolks etc. . . . sampt angehengter notwendigen Ausführung, Entschuldigung und Verantwortung' (Helmstadt 1611).

[6]) Gindely, l. c. II. 173; v listu kurf. saskému ze dne 17. října (Br. A. VIII. 642) vystupuje ostře proti pasovským důstojníkům a jejich neslýchaným požadavkům

než byl pověřen tímto úkolem, chtěl se odebrati hned po svém příjezdu z Vídně (v pol. října) ke kurfiřtu saskému; co mělo být jeho posláním, nevím; patrně chtěl kurfiřta seznámiti s výsledkem svého jednání na dvoře Matyášově;[1]) dne 14. října již odebral se ke kurfiřtovi ve službách Matyášových dvorský služebník Grill[2]); určité jednání mezi kurfiřtem a Matyášem tu tedy bylo, ale bylo velice málo lidí do něho zasvěceno.

Legace vrchního štalmistra císařova Adama z Valdštejna, který byl poslán 5. listopadu ke kurfiřtovi pro výpůjčku 50.000 zl.[3]); dopadla bezvýsledně. Zatím však příjezd Leopoldův do Prahy (kolem 20. listopadu[4]), rozhodl jinak nejen o osudu Pasovských, ale i o celé vnitřní politice další, zejména též o kandidatuře Leopoldově. Leopold, který tou dobou získal si vliv a přátele jak ve dvorské válečné radě, tak v radě tajné, rozhodl, že pasovské vojsko nejen nesmí býti abdankováno, ale že za každou cenu musí býti převedeno do Čech ke Krumlovu. Tehdy vznikl či určitěji formulován byl onen osudný plán o svolání sněmu, na němž by se pak za assistence tohoto vojska zrušil majestát Rudolfův a na němž by byl prohlášen arcivévoda Leopold za nástupce Rudolfova.[5]) Čeští stavové však odedávna hleděli s podezřením nejen na pasovské vojsko, ale i na Leopolda, proto šlo Leopoldovi především o to, aby zachoval zdání, že Pasovští jsou určeni pro Jülich. To ovšem záleželo především na kurfiřtovi. Kurfiřt měl přispěti na pasovské vojsko, ale nikoliv na jeho abdankování, nýbrž na jeho další vydržování, za to mělo se mu dostati pomoci v jeho zápase o Jülich. Jest to jen ujasněný plán, který měl Leopold již v září a který patrně byl již smluven mezi oběma mladými knížaty v době jejich velikého přátelství za kurfiřtského sjezdu v Praze. —

(žádají prý 700.000 fl., kdežto se jim dluhuje jen 40.000 fl.) a obává se české odezvy: ‚Die Behemen sein resolvirt den aufbot zu tun, auch die Mehrer, Osterreicher und Schlesinger zu hülfe zu berufen.'

[1]) Noviny z Prahy 15. října oznamují: ‚Der herzog von Braunschweig ist verschienen mittwoch umb 4 uhr abents per posta mit 5 pferden wieder von Wien zueruck alhero gelangt, der bringt den gewust- und verfertigten vergleich, dern extract hiebei, in wenig tagen wirt er herzog wieder von hier verraisen und seinen weeg nach Dresden, oder wo ir churfürstl. Gn. anzutreffen sein werden, nehmen'. Drážď. Loc. 10725, f. 204.

[2]) O Grillovi mluví se v těchže novinách, jest to ‚ain königischer hofdiener der Grill genant, so mit herrn von Herberstain etc. ain der turggischen Porten gewest'.

[3]) Ač Bodenius sděluje 2. listopadu (Br. A. VIII. 677), že císař je rozhodnut pasovské vojsko abdankovati, nebylo toto rozhodnutí tak upřímné, neboť Leopold sdělil tajně Hohenzollernovi, že mu císař již 27. října jako konečnou resoluci svou oznámil, ‚das nemblichen I. kais. Mt. alles das kriegsvolk, so si derzeit in ihrer devotion haben, beisamen unabgedankt behalten und den ernst wider dero ungehorsame vornemen wöllen' (ibid. 677, pozn. 1.).

[4]) Podle listu Bodeniova (Münch. arch. 442/24, f. 55) z 29. listopadu přijel Leopold teprve 27. t. m. z Pasova, ale podle udání samotného Leopolda byl v Praze již 18. (Münch. arch. 425/2, f. 264. Br. A. 708). Instrukce císařova pro Leopolda do Saska pochází z 20. listopadu.

[5]) Gindely, l. c. II. 178—179.

Odebral se tedy dne 25. listopadu arcivévoda Leopold do Drážďan, aby vyjednával nyní již o přímý spolek s Kristiánem II.; poslání jeho bylo všude chováno v největší tajnosti a byly činěny o něm všelijaké kombinace a dohady.[1]) Cesta arcivévodova byla úřední, Leopold dostal od císaře instrukci datovanou 20. listopadu 1610[2]) s rozsáhlou plnou mocí.

Tehdy však již na dvoře kurfiřtově vál jiný vítr; Kristián II. byl také mladý kníže jako Leopold, ale byl obklopen schopnými, prozíravými a především opatrnými politiky; proto kurfiřt nemohl přistoupiti na dobrodružný plán, který vznikl v hlavě Leopoldově a jeho nesvědomitých (jak sám později doznává) rádců. Nepřišla tedy Leopoldova návštěva kurfiřtovi vhod, a třeba že později píše sám Leopold kurfiřtovi: ‚E. L. haben mich zu Konitzstein also abgefertigt, dass ich mein lebenlang darauf gedenken werde‘[3]), uvěříme rádi stížnostem Tengnaglovým, který vypra-

---

[1]) Bodenius Maximiliánovi 25. listopadu píše, že Leopold odjel do Saska, wegen ihr kais. Mt. dahin zue tractirn, dass das haus Sachsen das volk selbst zue behuef seiner gülischen praetension in bestallung nemen oder aber zur contentirung ein summa geldes darleihen wölle‘ (Mnich. arch. Fasc. III. No. 26, f. 1—2. Orig.). Ještě 4. prosince braniborský zpravodaj Hofkirchen neví, co jest účelem cesty Leopoldovy. (Hofkirchen braniborskému sekretáři Bruckmannovi. Berlin. Rep. 3. 18. F. 4—5. Orig.)

[2]) V instrukci otištěné ve výtahu v VIII. díle ‚Briefe und Akten zur Geschichte des 30jährigen Krieges‘ (Bearb. v. K. Mayr, München 1908) na str. 696 pod č. 345, císař připomíná, že kolínské jednání o Jülich se ztroskotalo, že praetendenti budou znovu verbovati, a proto chce se o dalších prostředcích poraditi s kurfiřtem, zvláště aby bylo zabráněno příchodu cizího vojska do země. Kurfiřtové, účastnivší se sjezdu v Praze, radili, aby císař, kdyby jednání po dobrém nevedlo k cíli, obnovil vydání trestních mandátů (‚poenalmandate‘) a zakročil podle řádu říše, k čemuž tehdy slíbili svou pomoc; poněvadž tedy praetendenti znovu ohrožují klid a vyhýbají se smírnému jednání a poněvadž lze lehce uhodnouti, jaká potíž vzejde z toho říši, zejména že může dojíti k intervenci cizích mocí a je známo, jak málo lze spoléhati na prostředky, které podávají říšské zákony a exekutivní řády (Kristian naléhal v té době u císaře na vydání říšského achtu proti knížatům-possidentům a na přikázání poddaných Sasku — sententia privativa et declaratoria —. Br. A. VIII. č. 337), žádá císař rady kurfiřtovy, jak by se mohlo čeliti neplechám dříve, než nadejdou, než císař, kurfiřt i celý dům saský a všichni věrní stavové postaveni budou před hotovou věc, jako se stalo nedávno, a než by jim byla odňata možnost úspěšného zakročení. Pokládá-li kurfiřt za nutné, aby císař si ponechal vojsko, které dle jeho rozkazu má býti postupně abdankováno, nebo má-li přibrati ještě nové sbory a posunouti je blíže k jülišským zemím, na Rýn nebo ke hranicím cizího státu, od něhož se očekává vpád, má vyjádřiti císaři, co chce v té věci ze strany své a ze strany svého domu učiniti, císař se tomu nechce vyhýbati, ač by při svém stáří se raději branného zakročení vzdal a ačkoliv to bude vyžadovati nákladu, na nějž nestačí; vedle toho má též kurfiřt naznačiti, kde v říši mohl by se císař nadíti pomoci. Na konci instrukce pak je klausule, na níž asi Leopoldovi nejvíce záleželo, a v níž císař dává Leopoldovi plnou moc ke všemu, o čem týž ještě vedle těchto návrhů bude jednati se Saskem. (Kop. instrukce jest ve víd. stát. arch. v archivu arcikancléře mohuč. Acta unionis V. nro. 120.)

[3]) Při ověřovací listině pro Hanuše Jiřího z Hohenzollernu ddto 24. prosince r. 1610. Br. A. VIII. 698, pozn. 1.

voval neuburskému vyslanci dru Silbermannovi[1]), že Leopold byl v Drážďanech málo vítaný, že sluhům jeho se posmívali a zejména Rauschenbergovi[2]) prý vyčítal Kristián, že vzdal jülišskou pevnost. —

Officiální rozhodnutí kurfiřtovo na Leopoldovu instrukci vyšlo dne 5. prosince[3]). Ačkoliv odpověď tato není ještě naprosto odmítavá (jak se domnívá Gindely, l. c. II. 179), Leopolda zajisté nemohla uspokojiti, měl ještě čekati na to, co vyjde ze společných úmluv domu saského. S takovým výsledkem vrátil se k večeru dne 13. prosince do Prahy[4]), zanechav v Drážďanech praesidenta dvorské rady Jana Jiřího hraběte Hohenzollerna, aby se tam účastnil společných porad o účasti Saska na zamyšlené exekuci císařově proti knížatům-possidentům v Jülichu[5]). Neuburský vyslanec dr. Gregor Silbermann provází návrat Leopoldův škodolibou poznámkou: ‚so haben doch Ihre Dt re infecta wider von danen zihen miessen und also ganz und gar nichts verrichtet.'

Zatím vrátil se (dne 29. listopadu) císařský kommissař Kleinsträttl, který měl přivésti peníze na abdankování, z Prahy do Pasova, ale místo očekávaných 500.000 zl. přinesl sotva měsíční žold; vévoda brunšvický byl tím popuzen a hrozil českým stavům vpádem pasovského vojska do Čech, nebude-li do 5. prosince zaplaceno, což stavové 4. prosince slíbili, ale s podmínkou, že bude vojsko ihned abdankováno.[6]) Nedůvěřuje, že by se vojsko ještě déle dalo udržeti, odebral se vévoda do Prahy, kam přibyl 11. prosince.[7]) Když seznámil české stavy se situací, sešli se 13. pro-

[1]) Tajný státní archiv v Mnichově: 299/18 f. 80. Silbermannova relace vév. neuburskému z 18. prosince.

[2]) Rauschenberg po Leopoldově odjezdu do Drážďan přijel do Prahy a odebral se ihned za Leopoldem do Saska.

[3]) Kurfiřt pochybuje, že by knížata-possidenti císaře poslouchali, rovněž pochybuje, že by tu něco pomohla exekuce, poněvadž za nynějšího stavu je těžko rozepisovati lokální sjezdy, když všude jsou přívrženci Unie, kteří by jednání jistě zabránili; proto radí císaři, aby tentokráte nenastupoval obvyklé cesty, nýbrž aby požádal zvláštními posly o pomoc katolický spolek a neutrální stavy (kurfiřt říká „die gehorsamen Stände"), zejména vévodu brunšvického a Ludvíka Hessenského; ovšem, že Sasko také přispěje. — Až sem byla by tedy odpověď v intencích císařových a snad i Leopoldových, ale nyní následuje záležitost, dotýkající se jistě Leopolda; v následujícím odstavci totiž kurfiřt propuštění či ponechání pasovského vojska ponechává opatrně na vůli císařově, nezmiňuje se ni nejmenším o nějakém určitém návrhu, odvolávaje se zároveň na to, že nezná mínění ostatních knížat, podotýká jen, že, má-li býti Pasovských použito k něčemu, musí jim býti dříve zaplaceno, aby při nastávajícím podniku nevznikly nové potíže. O své pomoci poradí se kurfiřt ještě s ostatními členy domu saského, vévodou eisenašským a koburským na schůzce dne 20. prosince.

[4]) Budovec Rožmberkovi 16. prosince 1610; Glücklich, l. c. 98 a násl.

[5]) Zpráva Silbermannova z Prahy ze dne 18. prosince (Mnichov. tajný arch. 299/18, f. 80). Gindely omylem uvádí, že Hohenzollern byl vyslán do Drážďan teprve 24. prosince (l. c. 186) dav se patrně svésti datováním ověřovacích listů pro Hohenzollerna, které však byly za ním poslány.

[6]) Br. A. VIII. 751, pozn. 2.

[7]) Gindely, l. c. 181.

since nejvyšší úředníci a soudcové zemští a žádali, aby bylo urychleno abdankování vojska, ale zároveň usilovali nabýti povolení ke svolání zemské hotovosti v případě vpádu. Nejen že každou další finanční oběť odmítli, ale žádali vévodu brunšvického o vrácení dosavadních peněz a poukázek; přišli k poznání, že není jim třeba, aby si vykupovali protiústavní řádění cizího vojska ve své zemi peněžitými obětmi. Vévoda brunšvický byl ochoten ke smírnému vyrovnání, ne tak již císař a Leopold.

Dne 20. prosince sešli se v Drážďanech ke společným poradám kurfiřt Kristián II., jeho bratr Jan Jiří, vévoda sasko-koburský Jan Kazimír a sasko-eisenašský Jan Arnošt, aby zaujali určité stanovisko k pasovskému vojsku a císařovu chystanému podniku v Jülichu — v noci z 21. na 22. prosince přešli Pasovští u Hafnerzellu Dunaj[1]) a nastoupili za vedení odvážného plukovníka Laurentia de Ramée pochod do Horních Rakous a do Čech — —

K poradám saských knížat pozván byl také vévoda brunšvický Jindřich Julius, který však pro nebezpečnou situaci a také dle přání císařova zůstal v Praze a poslal do Drážďan jen své dobrozdání. V dobrozdání tom, datovaném 15./25. prosince, vyniká především snaha, aby se vše urovnalo po dobrém.[2]) Jindřich Julius je pravověrnější luterán než kurfiřt saský, odmítá vstoupení do Ligy v jakékoliv formě. Jest proti válečnému zakročení, patrně také z toho důvodu, že správně předvídal, že by Sasko tím více vehnáno bylo v náruč katolíků; ostatně císař prý nepřikročí ani nyní k achtu, když possedující knížata projevila v Kolíně ochotu podrobiti se výroku císařovu a nestranných kurfiřtů; vyhlášení achtu může se státi jen za souhlasu kurfiřtů na říšském sjezdu. Proti válečnému zakročení Saska uvádí také mnoho technických překážek, zejména že by sousedé nepovolili průchodu, radí tedy saským knížatům, aby se vyrovnala po dobrém. Mezi Sasy byla však nálada bojovnější, smírného vyjednávání zažili již dost a měli odtud jen trpké zkušenosti, proto brunšvický návrh nedošel souhlasu. O něm radili se účastníci porad dne 29. prosince; jen Koburští byli pro jednání po dobrém, jinak bylo usneseno, aby vévoda brunšvický byl požádán, aby své dobrozdání choval v tajnosti. To se však nestalo, neboť již 9. ledna 1611 zasílá toto dobrozdání braniborský agent v Praze Lehmann sekretáři braniborskému Bruckmannovi[3]) a 21. ledna stěžuje si kurfiřt, že dobrozdání bylo rozšířeno; podobně píše i Petr Fuchs 17. února z Kolína n./R. o rozšířeném dobrozdání vévody brunšvického, což prý tam budí značné pohoršení. Vévoda omlouvá se dne 1. února, že originál vlastnoručně koncipoval a že jej dal opsati jen písaři.[4])

Téhož dne (29. prosince), kdy odmítnut byl takto smírný návrh vévody Jindřicha Julia, vyšel z porad jako jich konečný výsledek memoriál,

---

[1]) Br. A. IX. 1., pozn. 1.
[2]) Br. A. VIII. 792, pozn. 1.
[3]) Státní archiv v Berlíně, Rep. 3, 18, f. 10. Orig.
[4]) Br. A. IX. 54, pozn. 2.

který byl určen císaři jako odpověď na přednesení arcivévody Leopolda, zde mělo být tedy rozhodnuto o pomoci kurfiřtově císaři, jak bylo slíbeno již 5. prosince, jím bylo také formulováno postavení Saska k vojsku pasovskému.[1])

Poukazujíce nejprve na nezdar kolínského jednání a uvažujíce o tom, co by se mělo činiti, aby císařská důstojnost a reputace netrpěly dále újmy, nenalézají saská knížata jiného východiska, než obnovení přísných mandatů (sententia declaratoria et privativa) podle smyslu porad knížecího sjezdu pražského proti odporujícím knížatům v Jülichu, oč ještě budou Sasové prositi zvláštním vyslanectvem; tato exekuce dá se provésti ve skutek nejlépe a nejdříve tehdy, když císař elsaské a pasovské vojsko nebude abdankovati, nýbrž svede-li je dohromady a pošle do Jülichu. Kdyby vojsko bylo abdankováno, měl by císař nové nesnáze zejména s mustruňky a s výzbrojí vojska.[2]) Za nynějšího stavu může býti vojsko částečně upokojeno. Vévoda bavorský pak zajisté neodepře císaři, požádá-li ho tento o povolení průchodu pasovskému vojsku do zemí jülišských. Poněvadž knížata vědí, že císaři bude nesnadno, aby ještě dále vydržoval toto vojsko, radí císaři, podobně jako v dobrozdání z 5. prosince, aby se obrátil o pomoc k říšským stavům; memoriál ten je však podstatně doplněn v následujícím odstavci, kde se přesně vymezuje, pokud se Sasko súčastní této pomoci. Ode dne vyhlášení mandátů v jejich prospěch převezmou knížata saská a svým nákladem budou vydržovati dva regimenty pěší a tisíc koní z vojska elsaského, k nimž ještě připojí vlastní jízdu o tisíci koních.[3]) Celá akce má býti uspíšena a co nejdříve uskutečněna, při čemž kurfiřt činí císaři daleké vyhlídky na pomoc samého Jülichu; stavové jülišští, uvidí-li, že císař věci se vážně ujal a že táhne do země s vojskem, nepřipustí zpustošení své země a budou šmahem přidávati se k císaři, zvláště, když jim bude ustanoven určitý pán. Kurfiřt prosí, aby o celé akci zpraven byl též arcivévoda Albert, na jehož pomoci Sasku zvláště záleželo. S ním

---

[1]) Memoriál otištěn je ve výtahu v VIII. díle Stieveovy publikace Briefe u. Akten etc. str. 792 pod č. 380. Použil jsem úplného textu podle kopie v král. státním archivu ve Vratislavi. Rep. 135. D. 314^{ii}, fol. 90′—94′. Koncept překladu do češtiny jest v archivu místodržitelském v Praze K 1/211.

[2]) Je zde tedy určitý návrh o pasovském vojsku, nikoliv jen vyhýbavá odpověď (srv. Gindely, l. c. II. 186).

[3]) ‚Damit aber auch E. kais. Mt. wissenschaft haben möge, was wir fur unsere person fur assistenz E. kais. Mt. zue leisten entschlossen, so geben wir derselben hiemit untertenigist zu erkennen, das, wann die angeregte sentenz ergehen, vor unser haus fallen und publicirt werden wird, das wir in eum eventum und a die publicatae sententiae aus dem elsasischen volk zwei regiment und tausend pferd bies nach volnbrechter execution auf unsern unkosten unterhalten und uber das noch mit tausend wolgerusten pferden aus unserm land auf ebenmessigen unsern unkosten E. kais. Mt. beistendig sein wollen, des genzlichen verhoffens, E. kais. Mt. werden mit solchem unsern anerbieten gnedigist zuefrieden sein‘ (Král. státní archiv ve Vratislavi l. c. fol. 90’—94).

kurfiřt saský byl delší dobu v diplomatických stycích; od listopadu 1610 dlel při bruselském dvoře saský vyslanec Petr Fuchs[1]), rada saskoaltenburský. Arcivévoda Albert přál si míti Sasko ve svém sousedství jistě raději než Braniborsko nebo vévodu neuburského. Vylučoval-li dosud celý memoriál jakoukoli obojakost a bylo-li v něm velice málo tónu mírumilovného (při čemž lze pozorovati, jak málo bylo respektováno dobrozdání vévody brunšvického), jest ukončení jeho naprostým odmítnutím všeho smírného vyjednávání a nemůže nikoho zanechati v pochybnostech, kam kurfiřt a celý dům saský memoriálem míří, že jím má býti jen ještě více prohloubena propast mezi souverainem říše a představenými dvou protestantských kurfiřtství, že eo ipso znamená ještě těsnější spojení se třetím kurfiřtem světským, že kurfiřt saský přese všechno úsilí protestantů německých a přese všechny své smutné zkušenosti ze svého hospitování v táboře katolickém, přece jen nejpohodlnější a nejprospěšnější cestu k získání Jülichu viděl ve spolku s císařem. V závěru memoriálu totiž odrazují knížata císaře od jakéhokoliv dalšího užívání mírných prostředků vůči kurfiřtu braniborskému a vévodovi falcko-neuburskému, ‚was E. kais. Mt. damit erlangen werden, können si leichtlich abnehmen, wann sie den ausgang der colnischen handlung considerirn und erwegen'; chce-li však císař užíti mírných prostředků, bude vždy dobře, bude-li se zároveň opírati o brannou moc[2]).

Jest tedy memoriál potvrzením a částečně doplněním odpovědi kurfiřtovy z 5. prosince a lze z něho pozorovati, že kurfiřt dosud spoléhá, že dobude Jülichu pomocí zbraní císařských, ba že se dosud nezřekl plánu užíti k podniku též vojska pasovského. Pro Leopolda jistě bylo nemálo významné, že se kurfiřt rozhodně postavil proti abdankování Pasovských a že se tedy toto vojsko, které tehdy dávno již bylo určeno jinému poslání, mohlo krýti zdáním práva na existenci, že ti, kdo na vojsko dívali se skepticky, ať již nyní věřili nebo ne, nemohli proti němu tak ostře vystupovati, a stalo se jen vinou a neprozřetelnou lehkomyslností vojska samotného, že odhalivši dříve, než bylo třeba, pravou svou podstatu, odešlo tak neslavně a nečestně s bojiště, když bylo napřed diskreditovalo arcivévodu Leopolda a když jeho obětí stal se sám Rudolf.

Při posuzování memoriálu dlužno vzpomenouti, že porad, z nichž vyšel, účastnil se též hrabě Hohenzollern a že byl přítomen i Rauschenberg,

---

[1]) Jeho instrukce z 11. listopadu 1610 pocházejí sice od Jana Kazimíra Sasko-Koburského, ale jeho relace ze 14. ledna 1611 adressována je kurfiřtovi. Jül. Akten. Buch XXI., f. 1. Orig. (v op. zem. archivu).

[2]) ‚Wann aber je E. kais. Mt. darauf beruhen, were unsers ermessens nit undienstlich, das zwar E. kais. Mt. die guete vornehmen, die ernstliche miettel aber unterdessen nit aus handen lassen, sonder zuegleich mit dem process wolangedeuter kriegsvorfassung [nach] verfueren, zuversichtig, wann solches geschehe, es solte alsdann die guetliche handlung besser und cum maiori authoritate et reputatione E. kais. Mt. fortgehen und ihren effectum erreichen' (Vratislav, l. c.). Memoriál podepsán je kurfiřtem, vévodou Janem Jiřím, Janem Kazimírem a Janem Arnoštem.

kteří jistě nemálo přispěli k rozhodnutí kurfiřtovu[1]; že kurfiřt Leopoldovi a vojsku pasovskému nedůvěřoval, patrno z poslání Leopoldova na počátku prosince a z toho, že i nyní kurfiřt jest ochoten vydržovati část vojska elsaského a nikoliv pasovského a že počítá s průchodem Pasovských Bavorskem, nikoliv královstvím českým.

Po sepsání memoriálu byly porady brzy ukončeny; hrabě Hohenzollern vrátil se již 3. ledna do Prahy[2] a v delší audienci u císaře odevzdal saský memoriál. Císař byl velice potěšen a s uspokojením vyslechl zprávu o oddanosti kurfiřtově, ujistil hraběte svou zvláštní přízní domu saskému, slíbil brzké rozhodnutí a odevzdal memoriál radovi Barvitiovi, aby spis spolu s hrabětem ze Sulzu uvážil.

Zatím odjel do Drážďan Matyášův agent Rebmann, patrně s velikými stížnostmi na vpád Pasovských do Rakous.[3]) To mohlo věc Pasovských u kurfiřta značně poškoditi, proto pospíšil si Hohenzollern, aby ještě v listě z 5. ledna Pasovské omluvil a věc kurfiřtovi „vysvětlil" náležitě ve prospěch Leopoldův[4]).

---

[1]) Kardinál Giuliano Medici píše 3. ledna, že smýšlení na poradách saských bylo více mírumilovné, ‚scorgendosi piùtosto inclinazione alla pace che alla guerra, non ostante le gran pratiche, che facevono il conte Zolle et Rittberg [Rauschenberg] già governatore di Giuliers con mostrare grandissima facilità nell' impresa . . .‘, patrno tedy, že Hohenzollern a Rauschenberg nebyli jen diváky. Státní archiv ve Florencii: Codice 17°. 4366. Carteggio universale.

[2]) Hohenzollern kurf. saskému 5. ledna 1611. Drážď. I. Buch Passauisch Kriegsvolk 9166, f. 13.

[3]) Bodenius vév. bavorskému 8. ledna: ‚Ebenergestalt hat der konig dis inhalts an alle diejenige chur- und fürsten, so dem convent jüngst alhier / beigewhonet, geschrieben, auch seinen hiesigen agenten dieser wegen zuem churfursten von Sachsen geschickt, draus nun allem ansehen nach ein selzam wesen werden möchte‘. Mnichovský říšský archiv, l. c. f. 8—10. Orig. Matyáš stěžoval si také u kurfiřta mohučského a kolínského i u vévody brunšvického. Srv., co o tom ve vévod. archivu v Zerbstu: Abt. Dessau. A. 9. a. I. c. N. 1^4, f. 170—1.

[4]) Upozorňuje, že císař nemá viny na průtazích při vyplácení Pasovských, poněvadž ti, kdož měli složiti peníze, nedostáli lhůtě; rovněž povolení, že Pasovští, nebudou-li míti zaplaceno v osmi dnech, mohou vyjíti z dosavadního tábora, neudělil prý císař, nýbrž vévoda brunšvický. Císař chce vojsko umístiti nyní v Tyrolích a proto musí projíti Rakousy, jak zřejmo ze psaní, které psal 1. ledna Rudolf Matyáši (kopie v arch. min. vnitra ve Vídni I. A. 1. Ka 2991), zatím však došel list Matyášův z 29. prosince (Hammer-Purgstall, Khlesl's Leben II. 260—262), který je vlastně listem opovědným. Ujišťuje proto Hohenzollern kurfiřta, že průchod vojska není nikterak proti pražské smlouvě z r. 1610, poněvadž císař vyhradil si ve smlouvě, že může vojsko vyvésti, a Matyáš jako lenník nemá prý práva zabraňovati mu v průchodu, zejména když císař jest ochoten nahraditi případné škody; ostatně vojsko prý již zase Rakousy opustilo, a přichází dokonce zpráva, že v Rakousích a na Moravě se silně verbuje, což císaře zaráží; zdá se, že pod touto záminkou chystá se opět něco, co by vedlo k takovým koncům jako před časem [1608]. Průchod Pasovských nezabrání spojení vojska pasovského s elsaským, nepřestane-li však Matyáš verbovati, bude ovšem moci císař, který sám octne se v nebezpečenství, těžko určiti toto vojsko pro Jülich; má proto kurfiřt sám působiti u Matyáše na uklidnění.

Netřeba podotýkati, kterak v tomto listu používá Hohenzollern všeho možného, aby odvrátil pozornost kurfiřtovu od pravých úmyslu císařových; přece však již připravuje politiku saskou také na to, že bude asi nutno ponechati vojsko v domácích zemích, ovšem vinen tím jest a bude vždycky Matyáš, proto Hohenzollern chytře chápe se příležitosti, kterou mu podává verbování v Rakousích a na Moravě. Hohenzollern byl v Drážďanech dosti dlouho, aby poznal tamní poměry dvorské, a proto dobře věda, v čí rukou spočívá politika saská, obrátil se současně na dra M. Gerstenberga[1]) listem, kde nemírně vychvaluje hraběte ze Sulzu, kterému nebyli v Drážďanech valně příznivi a akcentuje důvěru, které se těší tento šlechtic u císaře.

V tajné radě konané v Praze ráno 5. ledna při projednávání saského memoriálu vyskytla se menšina proti jülišskému podniku, která, poukazujíc na zbrojení v Rakousích, nechtěla nyní odesláti pasovské vojsko za hranice. I tuto okolnost sděluje Hohenzollern Gerstenbergovi s určitou tendencí, neboť podotýká hned, že Sulz hodlá záležitost popohnat, a že jakmile dá císař svolení ke spojení obou vojsk, ihned se uskuteční. Není-li celé toto psaní Hohenzollernovo přetvářkou, viděl Gerstenberg mnohem dále než Hohenzollern a správně pozoroval, kam to všecko povede; v jeho odpovědi Hohenzollernovi poprvé setkáváme se s předtuchou, že toto vše bude příčinou, která připraví císaře o korunu[2]) (dass dises wesen gleichsamb ein ursach seie, I. Mt. umb die cron Böheimb zu bringen).

Obsah memoriálu saského stal se brzy známým v diplomatickém sboru a vzbudil značný rozruch[3]); proto Leopold obávaje se — zejména po poselství Matyášově do Drážďan —, aby kurfiřt nezměnil svého rozhodnutí a chtěje patrně ještě zdůrazniti listy Hohenzollernovy, odeslal do Drážďan 8. ledna 1611 Morice sv. pána z Krichingenu.[4])

Současně mělo být vypraveno poselstvo kurfiřta saského do Prahy, aby tu podporovalo osobně saské nároky v Jülichu. Saští vyslanci — Schweipold von Brandenstein, dr. M. Gerstenberg a dr. Ambrož Pfretzschner — měli především jednati s arcivévodou Leopoldem a s Janem Jiřím hrabětem Hohenzollernem, k nimž měl kurfiřt dosud zvláštní důvěru. Jejich veliká instrukce[5]) zajímavá jest jen v části, kde se mluví o eventuálním

---

[1]) Br. A. IX. 13, pozn. 3.

[2]) Tento list prý Hohenzollern potlačil. (Srv. výslech Hannewaldtův z 18. června ve víd. arch. min. vnitra I. A. 1. Ka 2990.)

[3]) Vědí o něm již 10. ledna při svých relacích poslové florencký Giul. Medici (státní archiv ve Florenci. Cod. 17⁰ 4366) i parmský Tomaso Roncaroli (státní archiv v Neapoli), který dokonce uvádí, že pasovské vojsko je placeno kurfiřtem. Je proto podivno, že braniborský agent Hofkirchen píše: ‚Was erzherzog Leopoldus bei Sachsen verricht, ist auf dato verborgen‘ (státní archiv v Berlíně, Rep. 3. 18, f. 8—9, orig., Hofkirchen Bruckmannovi Jan. 8.).

[4]) Kredenciál datován jest 7. ledna (Drážď. I. B. Pass. Kriegsvolk 9166, fol. 27, 32. Orig.); Kriechingen odejel 8. ledna (mnich. říšský archiv, l. c. f. 8—10).

[5]) Instrukce ze dne 7. ledna 1611 otištěna jest ve výtahu v Br. A. IX. pod č. 7. dle nevypraveného originálu v Drážď. arch. 8807, 20. Buch Jül. Sachen, f. 519.

vstupu kurfiřtově do Ligy katolické. Sasko je proti jakémukoliv vstoupení do nějaké konfederace, ale za nynější situace, kdy evangeličtí stavové říšští vstoupili ve spolek s cizími, mimozemskými knížaty a jednají na úkor císařské dustojnosti a říšských zákonu, měl-li by se kurfiřt pro nějaký spolek rozhodnouti, dá jistě přednost katolické Lize před protestantskou Unií, neboť v Lize jde pouze o zachování míru[1]). Ani po této stránce tedy neuposlechl kurfiřt rady vévody brunšvického. Vyslanci mají konečně jednati též s českými stavy o půjčku jedné až tří tun zlata na 6 let a se Zúñigou o vměšování se nizozemských států do jülišského sporu[2]).

K tomuto důležitému poselství, jímž mělo býti pro Sasko dokončeno získání Jülichu ve spolku s císařem, však nedošlo, a jeho listiny nedostaly se přes práh kurfiřtovy kanceláře. Příčinou toho byl další vývoj saské politiky v otázce jülišské. Jiní činitelé jali se vyjednávati s kurfiřtem a působili na něho mocněji než rady vévody brunšvického. Po nezdařeném jednání v Kolíně protestantská knížata přece jen nechtěla ponechati kurfiřta saského v úplném vasalství císaře a katolické politiky, i bylo kurfiřtovi nabídnuto smírné jednání hned se dvou stran: Kristián, kníže anhaltský, navrhoval z popudu anglického krále Jakuba I., aby Sasko bylo přijato ve společné držení Jülichu, a neúnavný Moric Hessenský přimlouval se za nové jednání; markrabí kulmbašský Kristián a lantkrabí hessen-darmstadtský Ludvík jako prostředníci odjeli ke kurfiřtu braniborskému, s nímž 5. ledna se dohodli o společné vládě v Jülichu se Saskem; dne 14. ledna byl příznivý výsledek tohoto jednání ohlášen kurfiřtovi a navrženo jednání v Erfurtě. Ještě 12. ledna jednal kurfiřt saský se svými vojenskými hodnostáři o užití elsaského a pasovského vojska při dobývání Jülichu;[3]) válečná rada však 13. ledna vyslovila se odmítavě; kurfiřt tedy, pozoruje vedle toho také neochotu zemských stavu k válce, umlkl ve svých bojovných choutkách, jimž se dostalo průchodu v memoriálu z 29. prosince a v jichž důsledcích počalo se již také v Sasku verbovati vojsko, jehož generálem měl se státi vévoda koburský a polním maršálkem hrabě z Hollachu.[4])

Ještě dříve tedy, než se memoriál v Praze stal úplně známým a kdy naň spoléhají Rudolf i Leopold, změnilo se ovzduší kurfiřtské politiky

---

[1]) ‚Wir hetten uns zwar noch zur zeit in keine begeben,' praví dále kurfiřt v instrukci, ‚wann aber I. Mt. die catholische würden ratificirn, so wüstet Ir wol soviel, dass wir eher die catholische als evangelische union approbirn möchten.'

[2]) Poselstvo bylo v Praze již očekáváno; srv. na př. zprávu Bodeniovu z 8. ledna. Mnichovský říšský archiv, l. c. f. 8—10.

[3]) Dne 7. ledna psal Hohenzollern kurfiřtovi, že na naléhání jeho (Hohenzollernovo) a Sulzovo císař dal Leopoldovi svolení, aby spojil elsaské a pasovské vojsko ‚und sonsten alle diejenige anordnung mit denselbigen tuen zu lassen, wie es I. Dt. für notwendig und nutzlich ermessen werden. Stieve, Br. A. IX. (ed. Chroust), 13., pozn. 3. Při přejímání vojska pasovského kurfiřt chtěl vyměnit důstojníky. Zpráva Bodeniova ze 17. ledna. Mnich. říš. archiv, l. c. f. 17—18. Orig.

[4]) Bodenius vév. bavorskému 17. ledna. Mnich. říš. archiv, l. c. f. 17—18. Originál.

v neprospěch Leopoldův, avšak nikoliv v neprospěch císařův. Politikové saští byli příliš opatrní, aby pojednou vytrhli politiku saskou z jejího vlivného postavení na dvoře císařském, který přece byl jim vždy autoritou, a aby přimkli se cele k zájmům knížat, od nichž dosud nedočkali se ničeho dobrého.

Místo poselství odeslal kurfiřt 8. ledna do Prahy dva listy, — odpověď na stížnosti Matyášovy a list císaři, — v nichž zaujal stanovisko prostředkující. Přesvědčuje sice Matyáše[1]) o tom, že vpád do Rakous stal se bez vědomí císařova, že jde jen o průchod vojska do Tyrol, namítá, že král jakožto říšský stav má dbáti císařovy důstojnosti, nemůže též pochopiti, proč zbraňuje vojsku projíti a působí jen nesnáze, žádá však krále, aby, kdyby se i stala chyba, k vůli císaři a pro společné dobro na vše tak nedůtklivě nehleděl, že nic se neděje proti pražské smlouvě a král dokonce nemusí se ničeho obávati, kurfiřt však sám chce císaři připamatovati pražskou smlouvu, což skutečně téhož dne činí v listě,[2]) kde prosí Rudolfa, by zařídil vše tak, aby Pasovští nepodnikli nic nepřátelského proti Matyáši, aby se nezdržovali v Rakousích, aby tím nebylo porušeno narovnání mezi císařem a Matyášem.

Z obou listů je patrno, že tento prostředník mezi Rudolfem a jeho bratrem stojí vždy mnohem více při Rudolfovi; že i v otázce jülišské zůstal vždy spíše v táboře císařském, zjevno z jeho odpovědi vévodovi brunšvickému 16. ledna, tedy v době, kdy bylo v plném proudu jednáno o smírné narovnání mezi Saskem a oběma possidenty.[3])

V té době byl vévoda Jan Jiří povolán do Prahy, ale právě pro konference s braniborským markrabím a lantkrabím hessen-darmstadtským nemohl se vzdáliti z Drážďan, proto posílá již 22. ledna do Prahy s omluvou Karla Goldsteina k arcivévodovi Leopoldovi se žádostí, aby vévodu omluvil. Instrukce[4]) děje se i ve jménu kurfiřtově, tedy také s Leopoldem chtěl kurfiřt zůstati stále ve styku. Bylo vyloučeno, že by kurfiřt bez souhlasu s císařem uzavřel nějakou dohodu s possedujícími knížaty, proto sděluje nyní Leopoldovi výsledky svého jednání s podotčením, že neopomine o dalších krocích zpraviti císaře, neboť, jak praví v instrukci Goldsteinově, od počátku těchto zmatků dům saský měl více na zřeteli císaře a poslušnost k němu než své vlastní zájmy, čemuž, známe-li historii jülišského sporu, rádi uvěříme.

---

[1]) Kristián Matyášovi 8. ledna. Drážď. stát. arch. I. B. Pass. Kriegsvolk 9166, f. 101; srv. Br. A. IX. 23.

[2]) Drážď. arch. I. B. Pass. Kriegsvolk 9166, f. 12. Kopie konceptu opravovaná Schönbergem.

[3]) V listě dotčeném (Br. A. IX. 54—56) prohlašuje sice kurfiřt, že zůstane mimo Ligu i Unii, ale dokládá hned, že pokládá vždy za výhodnější přidržeti se císaře, než těch, „kteří J. Mt. jen slovy respektují, ve skutečnosti však takové úmysly mají a tropí, jimiž německý národ o svůj nejvyšší klenot, my o svou svobodu a spásný mír v zemi v brzku budeme připraveni".

[4]) Br. A. IX. 68—69.

Arcivévoda Leopold viděl nerad smírné vyjednávání domu saského s praetendenty dědictví jülišsko-klevského, neboť on mínil stále ještě těžiti z tohoto sporu hlavně pro sebe. Goldstein, který přišel do Prahy 25. ledna, dosáhl sice hned 26. ledna audience u Leopolda, ale pak byl, jak se často stávalo na pražském dvoře, den ode dne zdržován[1]); teprve 2. února dostal zpětné ověření, nedověděv se vůbec pravé příčiny povolání vévody Jana Jiřího do Prahy[2]) a brzy potom vrátil se do Drážďan.

V Praze zdržoval se v té době ještě jiný vyslanec, či spíše stálý zpravodaj saský, dr. Ambrosius Pfretzschner, který přišel do Prahy někdy po 7. lednu, kdy sešlo se zmíněné legace, které také on se měl účastniti; místo tří officiálních vyslanců ke dvoru odebral se pak do Prahy toliko jeden agent[3]). V Drážďanech nebyli však v době tak důležité, jakou byl pro ně vpád Pasovských do Čech, odkázáni pouze na tohoto, patrně staršího pána, který byl jistě lepším stilistou a obratnějším právníkem než politikem a diplomatem a který mohl podávati zprávy jen „z druhé ruky"; kurfiřta přímo o duležitějších událostech zpravoval Jiří Bedřich hrabě Hohenlohe, který tak činil patrně z ochoty, neboť tajní radové navrhují kurfiřtovi, aby bylo hraběti za jeho zprávy zvlášť poděkováno a aby byl požádán o další jich zasílání[4]). Vedle toho docházelo do Saska mnoho zpráv od zvláštních zpravodajů i ve formě novin, jak podotčeno již v úvodě.

Byli tedy na dvoře kurfiřtově poměrně velmi dobře zpravováni o všech duležitějších událostech při dvoře císařském, o ruzných směrech v okolí Rudolfově i o celkovém stavu v Čechách, a záleželo jim na tom

---

[1]) Stěžuje si na to v relaci dne 29. ledna. Drážď. stát. arch. loc. 8807, 20. Buch jül. Sachen, f. 469.

[2]) Nedověděl se jí později ani Gerstenberg ještě 7. května. Drážď. stát. arch. II. B. Pass. Acten, f. 426—431. Orig.

[3]) Dr. Pfretzschner neměl přístupu ke dvoru, nevyjednával nikde jménem kurfiřtovým, nemaje k tomu plných mocí, ani instrukce, ani ověřovacích listů; sídlil v Praze jen proto, aby byl brzy zpraven o událostech u dvora a aby o nich pravidelně referoval do Drážďan, nepodává však, až na velmi řídké výjimky, zpráv přímo kurfiřtovi, jako činili vždy saští vyslanci, nýbrž tajnému radovi Kašparu Schönbergovi. Pfretzschner sám vysvětluje to ze dvou příčin: 1. Das ich bisweilen minutissime schreibe, die fur die grossen herrn nicht gehören, und doch den räten allerlei nachrichtung geben können, namque non prosunt singula, multa iuvant. 2. Das ich bisweilen liberius schreiben et sincerius veritatique magis conveniens, etiam in praejudicium aliorum imperii procerum, welches ich nimmermehr tun würde, wen ich wüste, das alles unser gnädigsten herrschaft vorgetragen und per consequens in die canzlei und andere hände geraten solte. (Drážď. l. c. I. B. Pass. Kriegsvolks 9166, f. 431—2). V době zvýšeného nebezpečí pro Sasko, kdy Pasovští táhli již na Prahu, bylo nutno Pfretzschnera vyzvati (kurf. radové Pfretzschnerovi 8. února. Drážď., l. c. f. 85. Kpt. Schönberg Pfretzschnerovi 18. února ibidem fol. 99—102), aby posílal častěji své zprávy, psané drobným a charakteristickým písmem, promíšené hojnými latinskými rčeními a vyznamenávající se namnoze bystrým pozorováním a vtipnými poznámkami.

[4]) Saští tajní radové kurfiřtu saskému 17. února. Drážď., l. c. f. 97—98. Kpt. Schönbergův.

nemálo, neboť od jisté doby vyvíjely se tu věci podivně a pro politiku saskou zvlášť pozoruhodně.

Především byl kurfiřt naprosto vyléčen z naděje, měl-li ještě jakou, že by kdy mohl použíti pasovského vojska pro své zájmy; přechod Ramée-uv do Čech (30. ledna) a dobytí Budějovic (31. ledna) ukázaly konečně kurfiřtovi určitě a přesvědčivě, jaké jsou úmysly Leopoldovy i císařovy s pasovským vojskem. Ještě v instrukci pro vévodu brunšvického a hraběte Hohenzollerna, kteří byli 17. ledna vysláni do Vídně ke dvoru Matyášovu, císař výslovně se odvolává na saský memoriál ze dne 29. prosince 1610, což mezi českými stavy vzbudilo veliký údiv; nechtěli tomu věřiti, ježto prý psaní to nebylo v přílohách instrukce[1]); ještě v Inšpruku omlouval tajný rada Mollart císaře, že nebylo pasovské vojsko dosud abdankováno, že se tak děje s ohledem na kurfiřta saského a že teprve, kdyby on jeho nepřevzal, má býti abdankováno[2]); nyní však, kdy vojsko stálo na císařském panství v Čechách, bylo již i kurfiřtovi Kristiánovi zjevno, že oprávněny byly obavy Matyášovy (kterých mu ani legace vévody brunšvického a hraběte Hohenzollerna nedovedla vymluviti), že toto vojsko má býti oporou kandidatury Leopoldovy a převratu v neprospěch Matyášův. Matyáš měl býti připraven nejen o země, které odňal Rudolfovi smlouvou libeňskou, ale i o vyhlídku na korunu českou, stavům českým měly býti odňaty nedávno jim udělené výsady a svobody náboženské, to bylo jediným snem posledních let vlády Rudolfovy; a toho měl dosíci starý, duševně i tělesně chorý císař pomocí mladého, ukvapeného, ctižádostivého, ale nepolitického arcivévody a prostředkem neplaceného, nespokojeného a všude nenáviděného vojska.

VI. Od vpádu Pasovských do Čech do zahájení generálního sněmu v Praze.

(31. ledna—11. dubna 1611).

Dobytí Budějovic ukázalo stavům českým, že s Pasovskými nelze jednati jinak než jako s nepřítelem, nedůvěra tu byla již od dřívější doby; Pfretzschner líčí 1. února[3]) neutěšený stav v zemi, ve které jest trojí nepřítel: české najaté vojsko v městě, před městem ‚das verfluchte reichsverderbliche passauische volk‘ a na hranicích vojsko Matyášovo. Nepřátelství mezi Pasovskými a českými stavy, kteří již od delší doby svolávali hotovost

[1]) Hohenlohe kurf. saskému 1. února: mluví o této instrukci, ‚in welcher sie (čeští stavové) mit verwundern angehört, dass eines schreibens gedacht, dardurch E. churfürstl. Gn. das passauische volk aufzuhalten begeren, auch solches nicht glauben wollen‘ etc. Drážď. arch. I. B. Pass. Kriegsvolks. 9166, f. 63, 72. Orig.

[2]) Bodenius Maximiliánovi Bavorskému 22. ledna 1611. Mnich. říšský archiv, l. c. f. 20. Orig.

[3]) Drážď. st. arch. 9166. I. B. Pass. Kriegsv., f. 77. Orig.

a chtějí verbovati, došlo tak daleko, že se mluví o nebezpečných piklech proti Jindřichu Mat. Thurnovi, Vilémovi z Lobkovic a Leonhardu Colonovi z Felsu a naopak o úmyslu stavů vyhoditi Leopolda a hrabète ze Sulzu z okna. Stavové čeští vidí, že srážce nebude lze se vyhnouti; ač císař 2. února vyslovuje stavům ústy radů Leuchtenberka a Mollarta ve sněmu[1]) nelibost nade vpádem pasovským a žádá je o pomoc, usneseno v sedění sněmovním dne 4. února, že t. zv. země inkorporované a Sasko i Falc mají býti požádány o pomoc.[2]) Téhož dne padl do moci Pasovských Tábor. O nebezpečí, které hrozilo Praze, o tom, že již koruna česká i privilegia přeneseny z Karlštejna do Prahy, že stavové verbují 2000 jezdců vedle dvou pěších regimentů, dověděl se kurfiřt saský od hraběte Hohenlohe v listu ze dne 7. února.[3]) Brzy však zpraven byl o situaci v Čechách od samotných Čechů. Podle dotčeného již usnesení na sněmu sepsán byl dne 9. února od nejvyšších úředníku zemských a defensorů království Českého list, v němž tito oznamují kurfiřtovi pasovský vpád a na přání českých stavů ho žádají, aby dle dědičných smluv — neboť on byl království Českému, craft aufgerichter erbvereinigung verwantter potentat' — přispěl za sebe a za nezletilé vévody výmarského a altenburského tomuto království vojenskou pomocí.[4]) —

Podle dotčené smlouvy či erbanuňku měl kurfiřt vypraviti $166^2/_3$ koně a $833^1/_3$ pěšího muže na každé vyzvání a v případě potřeby celou brannou moc. Příslušný passus v posléze obnoveném erbanuňku ze 24. října 1587 zní: ‚Soviel obbemelte specificirte anzahl hülf des zugs betrift als nehmlichen einen dritten teil, welche bringt zu jeder aufmahnung ein hundert sechsundsechzig zwei drittel eines pferds und acht hundert dreiunddreissig ein drittel eines fusknechts, zu leisten und dan im fall der grossen not gleicher weise mit ihrer L. lande ganzer macht uns und unser cron Böhaimb und denselben eingeleibten landen auf ihr L. aigen uncosten und darlagen zu ziehen'.[5])

Se žádostí o pomoc vyslán do Drážďan ze sněmu jeden ze 30 direktorů pan Karel z Wartenberka, který vyjel z Prahy pravděpodobně dne 11. února (toho dne datován jest jeho ověřovací list ke kurfiřtovi[6]).

---

[1]) Sněm ten sešel se na přání nejvyšších úředníků zemských a defensorů dne 28. ledna.

[2]) Stát. arch. ve Vídni. Rkp. 108/II.

[3]) Hohenlohe kurf. saskému. Drážď. l. c. I. B. Pass. Kriegsvolks. 9166, f. 87 a 94. Originál.

[4]) Nejvyšší úředníci a defensoři kurf. saskému. Drážď. 9166, f. 129. Orig.

[5]) Tisk u Goldasta, Zwey rechtliche Bedenken von der Succession und Erbfolge des königlichen Geschlechtes und Stamms in beiden Königreichen Hungern und Böheim etc. Frankfurt a. M. 1627. 113—124. Kop. ve stát. arch. ve Vratislavi, Rep. 13. A. A. II. 3x. vol. I., fol. 142—162 a j. Zlomky při udání saské pomoci vznikly tím, že pomoc má tvořiti třetinu vzájemné pomoci z Čech kurfiřtovi saskému, kteráž pomoc obnáší 500 vyzbrojených koní a 2500 mužů.

[6]) Drážď. l. c. 9166, f. 128. Orig.

V odpovědi koncipované ve jménu knížat saských Schönbergem[1]) a předložené kurfiřtovi k podpisu 21. února vymlouvají se knížata, že kurfiřt na žádost stavů o pomoc se ještě nerozhodl, poněvadž dle znění dědičných smluv nebyl žádán Rudolfem, jakožto králem českým, nýbrž jen stavy a poněvadž nebylo udáno, kam má býti pomoc přivedena. Výmluva druhá jest očividně přitažena, neboť v příslušné žádosti žádají stavové kurfiřta, aby jim v případě pomoci oznámil místo, kam s pomocí se dostaví; pokud se týče omluvy o nekompetentnosti stavů českých k žádosti, dlužno poznamenati, že dědičnou smlouvu uzavřel s knížaty saskými Rudolf jakožto král český s vědomím stavů českých a že vždy při obnovování erbanuňků byli stavové na sněmu dožádáni o svolení[2]), nevycházela-li dokonce iniciativa k obnovení smluv od nich samých; hlavním činitelem byl vždy sněm český. Jako však při uzavírání smlouvy byli účastni císař i stavové, podobně při žádosti o pomoc chtěl míti kurfiřt oba činitele, a po této stránce jest tedy jeho omluva odůvodněna.

Vrátil se tudíž Wartenberk do Prahy bez úspěchu, ba nebylo ani naděje, že by kdy jeho poslání mělo výsledek. Hegenmüller s netajenou radostí referuje o tom arcibiskupu salzburskému: ‚Ich höre aber mit zimblichen fundament, das der stend abgesandter, einer von Wartenberg, mit schlechtem contento alda abgefertigt sei worden[3]).

V Čechách zatím vyvinul se průběh pasovské výpravy hrozivě. Pasovští dobyli Prahy, zmocnili se Malé strany, na nynějším Radeckého náměstí došlo k tuhé srážce, při níž někteří ze stavů byli raněni; pravý břeh Vltavy byl zachráněn, ale Malá strana byla v rukách dobyvatelů[4]); z Pasovských náhle dostali strach i v Drážďanech, měli obavu, že totéž vojsko, které mělo kurfiřtovi pomoci k Jülichu, dostane se snad do styku se Saskem, ale jinak, než by si bylo přáti. Již 17. února tajní radové saští mluví o obsazení hranic a téhož dne schvaluje kurfiřt radě města Perna přijetí prchajících osob[5]) z Čech a rozesílá listy o opatření hranic, zejména pohraničních lesů, proti eventuálnímu vpádu z Čech. I další zprávy byly znepokojující; plukovník Jindřich z Günterodu (Gunderode), který měl jeti do Prahy, nedostal se dále než do Velvar; spojení, které dotud bylo mezi Prahou a Drážďany přes Velvary, musilo nyní jíti přes Mělník, poněvadž cesta

---

[1]) Kpt. Schönbergův podepsaný ještě jinými 11 rady saskými. Drážď. l. c. 9166, f. 132. List tento jest otištěn též v Hankově Correspondenz zwischen Kaiser Rudolf, dem ungarischen Könige Matthias, den Erzherzogen Leopold und Albrecht, dann den Herren Wenceslao von Wchynicz und Adolf v. Althan in Betreff des Passauer Kriegsvolkes. Abh. der kgl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, V. Folge, IV. Band. Prag 1847.

[2]) Kalousek, České státní právo. Vyd. 2., str. 127—128. Praha 1892.

[3]) Br. A. IX. 183.

[4]) O dobytí Malé strany i o excessích luzy pražské a vybíjení klášterů referoval do Drážďan 16. února dr. Pfretzschner. Drážď. l. c. 9166. I. B. Pass. Kriegsvolks, f. 121. Orig.

[5]) Drážď., l. c. fol. 137, 146.

k Velvarům byla uzavřena[1]); saský zpravodaj Pfretzschner prchl z Prahy do Litoměřic.[2])

Byla otázka, jak se nyní zachová kurfiřt saský k těmto všem událostem. Jaké stanovisko zaujal k českým stavům, je nám známo; bylo to zatím stanovisko vyčkávací, avšak dosti jasně naznačující, že, kdyby došlo ve sporu českých stavů s Pasovskými též ke konfliktu s císařem, nemohou stavové čeští počítati s pomocí tohoto věrného a stálého spojence Rudolfova. Brzy však byl kurfiřt nucen zaujmouti určitější stanovisko k novým pražským událostem, jednak vzhledem k Matyáši, jednak vzhledem k císaři samému. Dne 22. února poslal Matyáš do Drážďan svého vyslance Filipa Ottona hraběte z Daunu a Kirchbergu[3]), komořího, plukovníka a maršálka svého cizozemského vojska, s instrukcí, ve které líčí vpád pasovského vojska a jeho nepřátelské a zhoubné působení v zemi proti všem smlouvám, a ve které vyslovuje naději, že mu kurfiřt poskytne pomoci a že bude státi při něm.[4]) Vpád pasovský jest hrubé porušení smlouvy z r. 1610, na níž jest také kurfiřt saský kompaciscentem, má tedy nyní hájiti toho, co nedávno sám podepsal.

Kristián II., který zatím dal se zpravovati pokud možno přesně o všech událostech v Čechách a který rozkázal již i učiniti opatření stran veřejné hotovosti v Sasku[5]), rozhodl se odeslati ke králi Matyáši plukovníka Karla Goldsteina z Passendorfu, který měl však též jednati s vévodou brunšvickým a hrabětem z Hohenzollernu[6]). Ještě dříve však, než Goldstein odjel z Drážďan, odpověděl kurfiřt Matyášovi soukromě listem, v němž především omlouvá Rudolfa, který prý jednání Pasovských ani nenařídil, ani neschvaluje, naopak chce je co nejdříve odeslati zase pryč, chce nahraditi škody jimi způsobené, narovnání z r. 1610 není nikterak porušeno; Kristián odvrací krále od válečných úmyslu, krátce vystupuje opět jakožto

---

[1]) Drážď. 9166, l. c. f. 120 a 123. Orig.

[2]) Schönberg mu to vytýká 18. února, jakož i, že dosud neodevzdal svatebního daru Slavatovi; připomíná mu, že má zasílati pravidelné zprávy týdenní dle rozkazu tajných radů ze 7. února. Drážď., l. c. f. 99—102. Pfretschner odpovídá 23. února, že se chce tedy do Prahy vrátiti, v Litoměřicích prý se však může dověděti více než v Praze, ježto spojení mezi oběma břehy Vltavy v Praze je zamezeno. Drážď. l. 9166, l. c. f. 176—177. Orig.

[3]) Otto Philipp Wildgraf zu Daun und Kirchberg, Rheingraf zu Stein, Graf zu Salm, Kammerer, Obrist und Marschalch über ausländisches Kriegsvolk im Dienst des Königs Matthias. Drážď. l. c. 9166, f. 309. Orig.

[4]) Drážď. l. c., f. 310—315'. Orig.

[5]) 24. února píše Wolf z Lüttichau kurf. saskému: ‚Was die anbefohlenen mandata und ausschreiben des ufgebots halben betrifft, seind dieselben albereit im druck verfertiget und sollen morgendes tages ohne verzug in die kreis und ambter, wie breuchlichen, abgeschickt werden.' Drážď. l. c., f. 166. Orig.

[6]) Ověřovací list ke králi Matyáši ddto 5. března 1611 v drážď. arch. 9166. I. B. Pass. Kriegsvolks, f. 241. Kpt.; k vévodovi brunšvickému a hraběti Hohenzollernovi z téhož data, ibidem f. 241'—242. Kpt.; list Kristiánův Goldsteinovi 5. března ibidem f. 263—264'.

obhájce císařův stejným způsobem, jak byl znám Matyášovi již z listu ze dne 8. ledna, kdy omlouval vpád Pasovských do Rakous.[1])

Odpověď kurfiřtova jest psána jistě již pod dojmem zpráv a určitých informací, kterých se dostalo kurfiřtovi poselstvím od samého císaře. Proto také nepochybně bylo zdrženo odeslání Goldsteinovo. Skoro současně totiž, kdy byl do Drážďan (resp. do Glücksburgu) odeslán posel Matyášův, chystal se císař vypraviti do říše několikeré poselství: ke kurfiřtu braniborskému měl se odebrati Hofkirchen, lantkrabí z Leuchtenberka měl býti odeslán do Falce,[2]) poselstvím ke kurfiřtům duchovním pověřen František Gansneb Tengnagel z Kampu[3] a do Saska určen Ehrenfried svob. pán Minkvic. Ačkoliv již pro poselství Hofkirchenovo císař podepsal ověřovací listy i instrukce (smíme-li věřiti zprávě Lehmannově), došlo skutečně k vypravení jen obou poselstev posléze zmíněných.[4]) Ověřovací list pro Minkvice pochází již ze 16. února[5]), instrukce, podle výpovědi Tengnaglovy (14. března) koncipované Ondřejem Hannewaldtem, datovány jsou 23. února[6]), ale k poselství do Drážďan došlo teprve koncem února[7]), ke kurfiřtům duchovním počátkem března. Kdežto Tengnagel byl 3. března u Velvar stavovským vojskem pod vedením pana Viléma Vchynského zaskočen a zajat[8]), Minkvic byl již 5. března na místě a vyřídil své poslání. V jeho instrukci ovšem zase hlavním vinníkem je Matyáš; poslal prý císaři nepřátelský opovědný list, a ač císař poslal vévodu brunšvického a hraběte z Hohenzollernu, aby mu vše vysvětlili, ač poslal pak ještě jakéhosi plukovníka „Marka Werka"[9]), pokoušejí se přece nepokojní lidé roznítiti spory mezi oběma bratřími, za kterýmž účelem svolává se hotovost v Uhrách, Rakousích i na Moravě; nyní i stavové čeští byli poslem podníceni, císař může sice spoléhati na Slezsko, ale za nynějších okolností žádá také kurfiřta

---

[1]) Kurfiřt saský Matyášovi 5. března 1611. Drážď. 9166, l. c. f. 244—248'. Kopie konceptu opravovaná Gerstenbergem; druhá kopie opravovaná Schönbergem na fol. 249—252'.

[2]) Lehmann Bruckmannovi do Berlína 27. února 1611. Berl. státní arch. Rep. 3, 18, f. 28—29. Orig.

[3]) Opočenský, Zajetí a vyšetřování Fr. Tengnagla r. 1611, str. 9. V Praze 1910. — Kdežto poselství ke kurfiřtům protestantským bylo připravováno okázale, poselství ke kurfiřtům duchovním bylo chováno v tajnosti. Lehmann (l. c.) neví ještě ani, kdo jím bude pověřen.

[4]) 14. března píše Lehmann Bruckmannovi: ‚Des herrn Hofkirchens raise nach Berlin in ihrer kais. Mt. sachen gehet zuerücke, wie dann auch alle andere kaiserl. absendungen in brunnen fallen, weiln es dem kaiser nit nach seinen ratschlägen ergehen tuet'.

[5]) Drážď. l. c., fol. 218, 229.

[6]) Br. A. IX. 151—154, č. 67.

[7]) Lehmann v uvedené zprávě ze 27. února: ‚Herr Ehrenfried von Minckwicz ist schon an Sachsen nach Dresden fortgereiset'.

[8]) Opočenský, l. c. 9.

[9]) Tak v instrukci; podle Chrousta je to Max Beck von Leopoldsdorf. Br. A. IX. 152.

saského, aby přispěl k uklidnění nynějšího neblahého stavu, jako ‚ein furnehmer des kais. reichs mit ihrer chron Böhaimb benachbarter, auch durch sonderbare compactata vereinigter churfürst‘. Císař vyjadřuje své uspokojení s postupem Saska v jednání o Jülich, chce posléze rozhodnouti, pokud bude moci, ve prospěch domu saského.

Kurfiřt dobře věděl, že by rozbrojů v rodě Habsburském a oslabení posice císařovy v říši užili ve svůj prospěch knížata-possidenti, proto hleděl především k tomu, aby císaři zachován byl v jeho domácích zemích klid, neboť on, který se nejvíce opíral o auktoritu císařovu, potřeboval císaře pokud možno silného, který by nemusil současně zápasiti na dvojí frontě. V tom smyslu také zajisté vyznívá odpověď jeho Matyášovi ze dne 5. března, zejména pak instrukce pro Goldsteina, datovaná 7. března 1611.[1])

Nastoupil tedy pán z Goldsteinu opět diplomatickou cestu, tentokráte do Vídně, kde se měl u vévody brunšvického a u hraběte z Hohenzollernu blíže informovati o situaci; musil býti ovšem připraven na to, že Matyáš bude všechnu vinu svalovati na Rudolfa a že bude poukazovati hlavně na vpád Pasovských do Rakous a na to, že císař má při sobě vojsko které denně vzrůstá; proti tomu má však Goldstein dle instrukce opětně akcentovati, že vpád do Rakous stal se bez vědomí císařova, že vojsko hledalo jen tudy průchodu do Čech. Kurfiřt však dochází tak daleko, že se stává přímo advokátem Pasovských; vojsko prý o průchod žádalo, a kdyby mu byl býval odepřen, bylo by se vrátilo do zemí císařových (!), takový průchod ostatně není v císařských zemích neobvyklý a císaři jako hlavě státu dokonce nemůže se prý zakazovati, aby prováděl vojsko svými zeměmi, což mu říšská ústava dovoluje; poněvadž ani král ani Rakousy nejsou říšským stavem, má prý Matyáš tím méně příčinu si stěžovati. Že má císař vojsko při sobě, k tomu podle mínění kurfiřtova dal král sám příčinu svým výhrůžným přípisem;[2]) kdyby král učinil konečné vyjádření, jak se hodlá zachovati, má kurfiřt za to, že by císař zbrojení zastavil; žádá tedy Matyáše, aby neotálel s mírumilovným prohlášením, aby císaře respektoval jako hlavu a nedával příčiny, aby byla zrušena smlouva jednou již uzavřená.[3])

Tyto motivy, kterými mělo býti působeno na Matyáše, měl vyslanec oznámiti též vévodovi brunšvickému i hraběti Hohenzollernovi a všem radům královým; kdyby se však při svém příchodu dověděl, že situace je klidná, má se svým posláním počkati. Kurfiřt byl si tedy sám vědom, jak příliš na pravo zašel ve své intervenci ve sporu obou Habsburku. Ale za daných poměru nemohl jednati jinak a cesta, kterou takto nastoupili saští politikové, byla jistě z nejopatrnějších, které se jim naskýtaly.

---

[1]) Drážď. l. c. I. 9166. Kptkop. Schönburgova, podepsáni jsou též Pölnitz, Brandenstein a Gerstenberg.

[2]) Zde lze nejlépe viděti vliv memoriálu Minkvicova.

[3]) Kurfiřt naráží patrně na smlouvu z r. 1608 a úmluvy na sjezdu r. 1610.

Vystoupil-li takto kurfiřt proti Matyáši, již v důsledcích toho vypadla také odpověď jeho Minkvicovi[1]).

Kristián II. slibuje císaři, že v případě vpádu Matyášova osvědčí se tak, že s ním císař bude spokojen; prosí však, aby čeští stavové nebyli uráženi ubytováním vojska v Čechách, aby jim tak nebyla poskytnuta příčina k povolání Matyáše do země. Obavy o povolání Matyáše, které by jistě mělo pro Rudolfa dalekosáhlé následky, nebyly bezpodstatny, jednání o to se strany českých stavů bylo tehdy již v plném proudu. Kurfiřt a jeho politikové věděli, že, jakmile bude jednou tento nebezpečný a stále nespokojený praetendent v zemi, bude těžko zabrániti tomu, k čemu by bylo málem došlo již roku 1608 a co by dokonalo pád Rudolfův. Ale i na kurfiřta saského obrátili se čeští stavové znovu. V listu ze dne 5. března[2]) (s postkriptem ze dne 7. března) protestují proti nařčení svých protivníků, že by oni sami byli vinni pasovským vpádem, ospravedlňují své chování, dokazují svou nevinu v příčině krveprolití v Praze; jsou věrní poddaní císařovi a prosí kurfiřta, aby se jejich napadené cti ujal také u ostatních kurfiřtů a knížat. Podobné apologie byly poslány i jiným knížatům v říši[3]), neboť stavům záleželo na tom, aby postavili do pravého světla excessy pražské luzy, která na masopustní úterý dne 15. února vybíjela v Praze kláštery a smutně se proslavila zejména krveprolitím ve františkánském klášteře u Panny Marie Sněžné[4]). Jest obyčejným zjevem, že podobné nerozvážné a nemístné jednání neuvědomělých vrstev, provázející někdy vážné akce a opravdové snahy, dovede poškoditi i nejlepší věc (třeba jí snad chtělo svou výstřednosti prospěti, popřípadě ji zdůrazniti a urychliti). Tím spíše platí to pro stavy české v jejich nanejvýš choulostivé situaci; bylo tu mnoho lidí, kteří chápali se každé příležitosti, aby, ne-li všechny, tedy především protestantské stavy české co nejvíce zostudili. Kurfiřtovi saskému však vedle toho ještě stavové čeští pokládali za nutné vysvětliti, proč nebyl požádán o pomoc též ve jménu císařově; dokládají proto v listě ze dne 7. března, — tedy dva dny po této apologii[5]), — že se žádost jejich stala s vědomím císařovým; kam měla býti pomoc vedena, jest prý z pasovského řáděni tak patrno, že to bližšího vysvětlení nepotřebuje. Stavové však neopakují již své žádosti o pomoc, naopak jest viděti, že v odpovědi dané Wartenberkovi prohlédli již jasně, že na kurfiřta saského spoléhati

[1]) Drážď. arch., l. 9166, 237—240′. Kptkop. Schönbergova.

[2]) Drážď. arch. l. c., fol. 337—342′, postscripta na fol. 343—4. Orig. s 21 pečetmi.

[3]) Srv. na př. list kurfiřtu kolínskému ze dne 9. března ve stát. arch. ve Vídni. Rkps. 108/II., f. 195—198, kop.; jiný list téhož znění poslán Janovi, falckrabí rýnskému, administrátoru ve Falci, též z 9. března; kop. ve stát. arch. ve Vídni: Mainzer Erzkanzlerarchiv, Reichstagsakten Bd. 103c, f. 56—58; podobně psali stavové Slezanům 8. března (srv. Arch. min. vnitra ve Vídni I. A. 1. Ka 2989; též ve Vratislavi Rep. 135. D. 314ii, fol. 145′—150; obojí kopie).

[4]) Srv. Gindely, l. c. II. str. 202 a násl.

[5]) O legaci Wartenberkově, který se vrátil, když list z 5. března byl již hotov, viz na str. 44.

nemohou, neboť prosí kurfiřta, nerozhodne-li se pro poskytnutí pomoci, tedy aby alespoň zachoval neutralitu (aby také bez jejich souhlasu neposílal pomoci.[1]) Současně oznamují kurfiřtovi zajetí Františka Tengnagla u Velvar[2]) a posílají mu jeho výpovědi na právě útrpném z 5. a ze 7. března, ve kterých Tengnagel mluví o plánu na zavraždění předních protestantských stavů českých a kde vyzrazuje účast Viléma Slavaty a Jaroslava z Martinic na plánech Leopoldových. František Gansneb Tengnagel z Kampu,[3]) kancléř Leopoldův, byl hlavním rádcem tohoto mladého arciknížete a byl, jistě dosti oprávněně, jednou z nejneoblíbenějších osob té doby v Praze, proto bylo zajisté velikou událostí, když tento „homo ex nequitia et dolo totus compositus", inspirátor smělého a fantastického plánu na násilnou rekatolisaci v Čechách[4]), se dostal do rukou stavů a když jeho výpovědí mohlo býti účinně použito nejen proti Leopoldovi, ale i proti samotné vládě Rudolfově; přičinili se tedy stavové, aby se tyto dokumenty dostaly co nejdříve do rukou vlivných činitelů v zemi i v říši německé.

V té době zhoršila se i jinak situace pro Leopolda a tím i pro císaře, neboť můžeme stále předpokládati, že Leopold jednal v souhlasu s Rudolfem. V důsledcích jednání stavů českých, zejména Václava Vchynského, s Matyášem táhlo ku Praze moravské a rakouské vojsko Matyášovo, vedené Hanušem Sigmundem z Herbersteinu. Ramée, jenž byl vlastním velitelem Pasovských a jemuž veřejné mínění kladlo všechnu vinu za krveprolití malostranské, byl zajetím Tengnaglovým tak konsternován, že 8. března zmizel s větším dílem své kavalerie náhle z Prahy a Leopold neviděl jiného východiska, než že se zbytkem Pasovských v noci z 10. na 11. březen následoval příkladu Raméova. Měl nejvyšší čas: dne 11. března přitáhl ku Praze Herberstein s vojenskou mocí Matyášovou[5]). Matyáš sám měl přijeti za nimi. Nebylo snad ani potřeba veliké politické prozíravosti, aby každý viděl již předem, kam povede příjezd Matyášův do

---

[1]) ‚Da auch uber zuversicht E. chur. und fürstl. Gn. etc. unserem bedrengten vaterlande dismal anderer gestalt nicht behülflich sein könten noch wolten, als bitten wier höchstes vleisses untertenigist, sie geruhen gnedigist, vermöge der erbvoreinigung, sich gleicher gestalt dahin im gegenteil zu erclären, das ohne semptliche erforderung ihrer röm. kais. Mt. als künigs in Beheimb etc. und der stende die hüelfe nicht ervolgen sol, noch durch deroselbten land frembdes volk den passauischen verstörern und vorwüstern dieser chron Behaimb möge zugeschicket werden' (Drážď. arch. l. c., f. 343—4). Tehdy již asi neplatilo, co čteme v anonymní relaci ze 6. března: ‚Zu dem hochlöblichen chur- und furstlichen hause Sachsen haben die herrn stende ein besonders vertrauen gesetzt, geleben der hoffnung, in so gerechter sachen nicht hulflos gelassen zu werden'. Zerbst, vév. arch.: Abt. Dessau A 9a I. c. 4[1], f. 33—44. Kop.

[2]) O tom referoval do Drážďan již též Pfretzschner dne 6. března v nepodepsané zprávě (Drážď. arch. l. c., fol. 292—293. Orig.).

[3]) O něm srv. H. Opočenský, l. c. str. 2. a násl. O jeho výpovědech ibidem str. 10 a pozn. 46 a 47.

[4]) Srv. Opočenský, l. c. str. 5 a násl.

[5]) Srv. Gindely, l. c. II. str. 243.

Prahy, léta 1608 a 1609 nebyla ještě tak vzdálena. Přijede-li Matyáš do Prahy připraví Rudolfa o poslední zbytek jeho panství v rakouských zemích; byla-li kde v Čechách ještě nějaká sympathie s vládou Rudolfovou, zasadil jí již vpád Pasovských smrtelnou ránu. Jednání stavů českých s Matyášem, vedené v té době především obojakým a zištným Václavem ze Vchynic, bylo příliš jasné, aby nechávalo někoho v pochybnostech, jaký účel má pozvání Matyáše, „čekance království českého", do země. To vše bylo zjevno přátelům Rudolfovým v říši, z nichž Jindřich Julius Brunšvický dlel stále ještě při dvoře Matyášově; císař římskoněmecký byl by se stal v dědičném panství svého rodu bezzemkem. Jindřich Julius připadl dokonce na myšlenku zabrániti příjezdu Matyášovu do Čech. „Zabráním, pokud mohu a je mi možno, aby (Matyáš) nepřitáhl až do Prahy, jak to někteří lidé radí a chtějí", píše 9 března ze Znojma kurfiřtu saskému[1]). Byl to zoufalý nápad, od kterého jistě ani sám tento tak temperamentní zastance Rudolfův nemohl ničeho očekávati. Všechnu příčinu zla vidí v pasovském vojsku, k jehož potrestání má přispěti též kurfiřt saský. Situace byla velice vážná, počali do ní zasahovati i ostatní arciknížata.

Dne 11. března obrátili se arcivévodové Maximilián a Ferdinand na kurfiřta saského se žádostí, aby jim podal své dobrozdání, jak by byla opět sjednána svornost v domě Habsburském a jak by bylo zabráněno porušení míru v habsburských zemích domácích[2]). Se stejnou žádostí obrátili se též na kurfiřta mohučského[3]) i na jiné účastníky pražské smlouvy[4]). V téže době přihlásil se na dvoře saském opět vyslanec Matyášův pan Gundaker z Polheimu a na Lichtenecku, císařský rada a dolnorakouský „regimentsrat"[5]). Matyáš, který tehdy otázku koruny české pokládal pro sebe za rozhodnutou, počíná se důrazněji zabývati svým nástupnictvím v říši a poslal v té záležitosti své diplomatické zástupce na různé knížecí dvory v Německu[6]). Memoriál přidaný pánu z Polheimu měl na kurfiřta saského působiti tím, že byly tu akcentovány zásluhy Matyášovy v tureckých vojnách a při říšských sněmech, naopak vytýká se císařovo jednání proti pražské smlouvě a jeho snaha o nového successora v Čechách, memoriál straší tureckým nebezpečím a žádá, aby kurfiřt Matyášovi byl nápomocen u císaře, což prý jistě učiní, neboť král je také členem říše[7]); konečně uznáno za nutné, aby bylo omluveno Matyášovo tažení ku Praze; stavové čeští

---

[1]) Drážď. arch. 9166, fol. 449. Orig. vlastnoruční.

[2]) Drážď. arch. l. c., fol. 521. Orig.

[3]) Stát. arch. ve Vídni: Mainzer Erzkanzlerarchiv Bd 103c, fol. 30—31.

[4]) Srv. Chroust, Br. A. IX. str. 209.

[5]) Matyáš kurf. saskému 12. března. Drážď. arch. loc. 9167. II. B. Pass. Akten, fol. 74 a 79. Orig.

[6]) Jejich instrukce v ‚Arch. der vereinigten Hofcanzlei' ve Vídni, arch. min. vnitra, I. A. 1. Ka 2991. Kpt.; otištěna v Hammer-Purgstallově Khlesl's Leben II. str. 276—285.

[7]) Jak víme, kurfiřt saský vždy nepokládal Matyáše za člena říše (srv. str. 48).

žádali Matyáše, aby osobně přijel do Prahy, při čemž on, jako designovaný nástupce nemohl se jinak zachovati, než vyhověti přání Čechů[1]).

Matyášovi ovšem záleželo na tom, aby tento kurfiřt, oddaný rodu Habsburskému, nebyl mu alespoň nepřátelský, nemůže-li se již při svých císařských zájmech s ním shodnouti; na tom jistě záleželo též českým stavům, kteří již od majestátu Rudolfova, ba i před tím, navykli si v kurfiřtovi saském viděti ochránce svých náboženských svobod a proto asi rozhodli se posílati kurfiřtu saskému všechny akty a zprávy o jednáních, co se u nich dálo, jakož i písemné doklady, aby seznal, jak korrektně „aufrichtig, erbar und christlich" si počínají[2]). Tak dostávalo se kurfiřtu saskému ještě mimo zprávy jeho agentů a zpravodajů přímých dokumentů od hlavních činitelů a nelze se tudíž diviti, že v Drážďanech byli o všem lépe zpraveni než kde jinde. Stavové čeští dokonce dali Pfretzschnerovi povolení, dle něhož jeho poslové mohli volně sem a tam jezditi[3]). Tu byli v Praze náhle pobouřeni zprávami o tažení saského vojska do Čech; Pfretzschner sám byl překvapen a stěžuje si, že o výpravě nebyl zpraven[4]). Netřeba ani dokazovati, že pověsti ty byly výplodem fantasie v této pobouřené době, které vznikly pravděpodobně na základě zpráv o skutečném zbrojení v Sasku[5]). Dne 12. března objevuje se v Drážďanech vyslanec českých stavů Hanuš Abraham ze Salhausu, o němž nemohu více pověděti, zmiňuje se toliko o jeho příchodu komorní sekretář L. Moser v listě Schönbergovi[6]). Souvisí i to snad s těmito pověstmi?

Ani v odpovědech králi Matyášovi (15. března) ani českým stavům (18. března) nevystoupil Kristián ze své reservy, Matyáše jako v předešlých listech vybízí k mírnému jednání a ujišťuje ho, že trvá při pražské smlouvě[7]), nepřátelsky pak vystoupí proti tomu, kdo napadne země druhého; ohrazuje se však proti podezření vyslovenému od královských vyslanců, jako by k Matyáši neměl náklonnosti. Podle dosavadního jednání kurfiřtova a poměru

---

[1]) Memoriál v drážď. arch. loc. 9167. II. Buch Pass. Akten, fol. 75—78. Orig.

[2]) Pfretzschner kurfiřtu saskému. Drážď. arch. loc. 9166. I. B. Pass. Kriegsvolks, fol. 363. Orig.

[3]) Pfretzschner Schönbergovi 11. března. Drážď. arch. 9166. I. B. Pass. Kriegsvolks, fol. 363,372. Orig. vlastnor.

[4]) Pfretzschner Schönbergovi 12. března ‚... bitte auch mich nicht sogar ohne bericht zu lassen, was draussen vorgehet, den ich je meinem gnädigsten herrn vereidet und verpflichtet, auch von ihrer churfürstl. Gn. anhero verordnet und soll gleichwol im geringsten nichts wissen, was etwan verlaufe, auch nicht, wo sich ihre churfürstl. Gn. aufenthielten, würde dergestalt entlichen alhier fur einen landesverräter geachtet werden ... darumb ich nachmaln bitte, mich für einen treuen diener zu halten und zu erkennen ...‘ (Drážď. arch. l. c., fol. 375—376. Orig.)

[5]) Šiffrovaná zpráva Alairtova z počátku března. Zerbst, Abt. Dessau A. 9. a. I. c. 1[4], fol. 192. Orig.

[6]) L. Moser K. Schönbergovi 14. března. Drážď. l. c., fol. 327, 337. Orig.

[7]) Kpt. v Drážď. arch. l. c. 319. Kop. ve stát. arch. ve Vídni. Rkps č. 108/II., fol. 134'—6 a na fol. 226—7.

jeho jednak k Rudolfovi, jednak k Matyáši, můžeme míti za to, že ono podezření se strany králových vyslanců bylo do značné míry oprávněno.

Stavům českým projevuje Kristián své uspokojení, že se chovají k císaři loyálně, vybízí, aby císaře i nadále respektovali jako svou nejvyšší vrchnost a obraceli se jen proti praktikám rušitelů pokoje, aby trvali při vyrovnání mezi utraquisty a katolíky a byli si vědomi, že v „slavné koruně České" mír a pokoj může býti zachován jen takovým prostředkem „so ingesambt albereit aufgericht und approbirt"[1]. Kurfiřt neuznává Čech za zemi ani výhradně evangelickou ani katolickou a je přesvědčen, že nejvýhodnější pro ně je náboženský kompromis a tolerance. Jsou to ovšem hesla v té době velice málo populární, evangelickým stavům českým jistě trpce zněla z úst prvního luteránského knížete v říši; kurfiřt podporoval luterány české v jejich nekrvavém zápase o svobodu náboženskou, ale nyní, kdy dosáhli majestátu, mohli již patrně, podle mínění kurfiřtova, býti spokojeni a nemohou se od něho nadíti pomoci v eventuálním zápase s katolickými krajany, dokonce již ne snad v odboji proti vrchnosti. Kurfiřt byl přísný vyznavač učení Lutherova, a Luther neschvaluje rebellie; vidíme-li, že někde dochází k finanční podpoře českých luteránů, děje se tak vždy jen ve formě příspěvků na stavbu evangelických chrámů nebo škol[2], a to německých, politicky na ochranu svých českých souvěrců ani Kristián ani Jan Jiří nikdy nevystoupili, naopak v jejich velikém a posledním náboženském i stavovském zápase postavili se na stranu katolického vítěze bělohorského. — —

V ostatní říši protestantská knížata-possidenti stali se přirozenými spojenci Matyášovými, kdežto knížata katolická, především kurfiřtové duchovní, stojí na stanovisku zachování císařské svrchovanosti a auktority; kurfiřt saský stál vždy mezi druhými. Jednání o smírné vyrovnání nevedlo k cíli, a ač z pamětního spisu v příčině přijetí Saska do společného držení Jülichu[3] vidíme, že na dvoře kurfiřta braniborského byli prozíraví diplomati, kteří správnými a zajímavými důvody podporovali plán spolku se Saskem, přece starý antagonismus a dlouholeté tradice zvítězily nad okamžitým možným úspěchem. Vina, zdá se, byla u obou, ale více v Sasku, které nechtělo opustiti tradici politiky císařské[4].

Ze všech kurfiřtů ostatních stál Kristián nejblíže říšskému arcikancléři kurfiřtu mohučskému Schweikhardtovi. S ním nejdříve radí se o tom,

---

[1]) Kop. v drážď. arch. l. c., fol. 361—362'. Kptkop. Schönbergova.

[2]) Srv. na př. spis Blanckmeistrův, Sachsen und die Erbauung der evangel. Kirchen in Böhmen etc. Leipzig 1906.

[3]) Stieve, Br. A. IX. 122—128.

[4]) Nejobratnější diplomat saský, který řídil jülišskou záležitost, právě zemřel, jistě na škodu Saska. (Dr. Gödelmann hat auch das leben beschlossen und ist 7. diecz zue Dresden eingescharret worden. Noviny v Nostic. knihovně ze 23. března 1611 MS ee 7; otiskl J. V. Šimák ve Sborníku kděj. města Prahy. II.)

jak by se měl zachovati k pražským událostem[1]), což u něho ovšem znamená: jak hájiti Rudolfa. Kurfiřta nejvíce mrzí výsledky výslechů Tengnaglových, jest proto na Leopolda značně roztrpčen. Pasovským vpádem si Leopold všude málo posloužil.

Mohučský arcibiskup věděl si brzy rady, již 22. března datována jest instrukce pro jeho vyslance ke kurfiřtským dvorům do Kolína, Trevíru a do Drážďan[2]). Do Drážďan vyslán byl Hanuš Richard Brömser z Rüdesheimu, státník, který měl veliký vliv na kurfiřta málo energického a v politice spíše od osobních dorozumění něco očekávajícího; důvěrní radové Filip Krištof von Sötern a Hanuš R. Brömser měli tehdy v rukou podstatně všechnu politiku vycházející z Aschaffenburku[3]). Jediné východisko z nemilé situace vidí mohučská diplomacie ve sjezdu alespoň některých říšských knížat, kteří by pak uvážili, jak by bylo dosaženo dorozumění mezi císařem a Matyášem nebo alespoň, jak by císař co nejdříve zbaven byl nejistoty, v níž se nyní nachází, a říše aby měla pojištěnu hlavu. Císař má tudíž býti přiveden k tomu, aby se určitě vyslovil o nástupnictví a konečně má býti rozhodnuta tato choulostivá záležitost, jíž se Rudolf po 36 let své vlády stále jen vyhýbal; sjezd má se pak dále raditi o tom, jak by bylo opět dosaženo jednoty v kurfiřtském kollegiu (zde by jistě hlavní úlohu hrála vlekoucí se otázka jülišská), jak by bylo pomoženo soudnictví a konečně jak by byly odstraněny stížnosti proti justici a vládě (regimentu) při císařském dvoře. Kurfiřtu saskému odpověděl mohučský arcibiskup vedle toho ještě zvláštním listem, vyslovuje se pro obnovení pořádku a oznamuje mu svůj návrh o kurfiřtském sjezdu[4]); vedle toho počal též již prakticky své návrhy prováděti, vyzvav arcivévodu Leopolda, aby zachoval mír a aby abdankoval pasovské vojsko[5]).

Dne 24. března 1611 vjel do Prahy s veškerou obvyklou okázalostí a pompou Matyáš, jsa nadšeně uvítán vším obyvatelstvem[6]), a ubytoval se v domě císařského rychtáře Kirchmayera na Staroměstském nám[7].) Rudolf měl svého designovaného nástupce a zároveň soka již ve zdech sídelního města, nezabránil tedy vévoda brunšvický této situaci, ba císař dokonce byl na něho rozmrzen, že jeho poslání k Matyáši nemělo úspěchu. Octl se tak sám Jindřich Julius v situaci nikterak záviděníhodné, kterou dobře vystihl Pfretzschner slovy: ,,illustrissimus reverendissimus Brunsvicensis ist alhier bei den ständen in grosser verdacht, bei ihrer Mt in

---

[1]) Kurfiřt saský kurf. mohučskému 16. března 1611. Drážď. l. c., fol. 385. (Cf. též Stieve, Br. A. IX. str. 246.)

[2]) Br. A. IX. str. 271.

[3]) Srv. též Burger, Die Ligapolitik des Mainzer Churfürsten etc. str. 4.

[4]) Drážď. arch. l. c., fol. 515—518. Orig. Kurf. mohučský kurf. saskému 2[?]. března.

[5]) Drážď. arch. l. c., fol. 519—520. Kop. Též ze 26. března.

[6]) Gindely, l. c. II. str. 250.

[7]) Berlín. stát. archiv. Rep. 3, 18. Noviny z 25. března 1611.

schlechtem credit und bei dem könig, wie man sagt, nicht hoch angesehen; ist sich zu besorgen, er werde einstens unvorsehens aufbrechen und die Böhmen lassen Böhmen sein, dieweil sie ihm in faciem sagen und schriftlichen zu erkennen geben dörfen, er sei eine ursach dieses unglücks . . .[1]). Všechen ruch přestěhoval se nyní na Staré město[2]), císař zůstal osamocen v zámku střeženém královským vojskem, jehož hlídky sledovaly takřka každý pohyb císařův, aby zabránily případnému pokusu jeho o útěk z této nesnesitelné situace, čehož se odpůrci císařovi obávali; byl tedy císař římský ve vlastní residenci de facto zajatcem svého ctižádostivého bratra a nespokojených stavů; skoro všichni „koří se novému slunci", jak dí Pfretzschner, a kdo ještě doufali ve smír mezi oběma bratřími, upiali všechny naděje k Sasku.[3]) Mimo to Pasovští byli v Budějovicích a diktovali odtud své podmínky. V poslední chvíli octli se i nejvyšší zemští úředníci v řadách nespokojených stavů, a v této zoufalé situaci povolil posléze nerozhodný císař naléhání českých stavů[4]) a rozepsal dne 28. března generální sněm na hrad Pražský na pondělí po neděli Quasimodogeniti t. j. na 11. duben 1611.

Čeho mohl se nadíti Rudolf od tohoto sněmu, jehož svolání bylo na něm vynuceno a k němuž mají se dostaviti stavové přivtělených zemí, z nichž Moravané dokonce nebyli již ani jeho poddanými? Jediné možné a důstojné východisko pro císaře z této nepříjemné situace — dobrovolné a smírné jednání s Matyášem — nevedlo k cíli. Toto jednání leželo především na srdci přátelům císařovým v říši, zejména od doby, kdy čím dále tím lépe viděli, že kandidatura Leopoldova v říši je nemožna a že přece jen dojde jednou na Matyáše, jemuž se Rudolf tolik vzpíral a jemuž nemohl odpustiti, že jej zbavil již tolika klenotů jeho koruny. Kurfiřt saský obrací se na vévodu brunšvického, o němž věděl, že jest „uber die massen gut kaiserisch"[5]), se žádostí o informace, jaké jsou vyhlídky smírného jednání mezi oběma bratřími, slibuje, že, pokud on mohl by něčím též při tom prospěti, neopomine toho učiniti.[6]) Ale vévoda, který pozoroval v Praze vše vlastníma

---

[1]) Pfretzschner Kašp. Schönbergovi 24. března. Drážď. arch. l. c., fol. 462. Originál.

[2]) ‚Bei dem kaiserlichen hof sieht man kainen menschen, entgegen bei uns in der Altstatt ist es sowol, dass sich einer kaumb umbwenden mag.' Linecký zem. arch. Bd. 615. 3 ad F $^1/_7$ 548. Kop. Relace někoho z průvodu Matyášova ddto 25.—26. března r. 1611.

[3]) Pfretzschner Schönbergovi 24. března: ‚Es ist ein jämmerlicher elender handel zu sehen, wie gänzlichen kais. Mt. anjeczo gelassen und fast die ganze hofstadt novum solem adorent' a dále dokládá, ‚welche nochmaln eine reconciliation zwischen beiden herren bruedern wunschen, haben auf das haus Sachsen ihre hofnunge gestellet'. Drážď. arch. l. c., fol. 462. Orig.

[4]) Gindely, l. c. str. 254.

[5]) Dr. Pfretzschner Kašparu Schönbergovi 29. března. Drážď. arch. l. c., fol. 492—495. Orig.

[6]) Kurfiřt saský vévodovi brunšvickému 15./25. března. Br. A. IX. 290, pozn. 2.

očima, neviděl tak velikého nebezpečenství se strany Matyášovy, jako spíše od českých stavů[1]). Tento neúnavný diplomat viděl již zcela správně, jak se věci v budoucnosti vyvinou, proto sám chtěl císaře přivésti k tomu, aby proprio motu nabídl Matyáši korunu a následnictví. Vévoda brunšvický byl vůbec nepřítelem českých stavů, jež nazývá „unruhige, aufwiegelische köpf"; jistě působila tu na něho analogie tohoto sporu s jeho vlastním sporem s poddanými v Brunšvíku, před nimiž hledal právě ochrany na dvoře císařově, a připomínka těchto domácích „rebellů" budila v něm odpor proti každému stavovskému hnutí. Nelze ovšem zapomínati, že i on byl pravověrný luterán a tudíž nepřítel odboje proti vrchnosti a odpůrce revolučního směru kalvínského; na druhé straně zase za jeho častějšího pobytu na dvoře Matyášově tento snažil se ho přesvědčiti o svých nejlepších úmyslech s císařem, jemu slíbil vévoda brunšvický abdankování pasovského vojska a proto na sklonku r. 1610 tak pospíchal a všemožně se namáhal, aby se Pasovští dostali z Rakous. Podle rady vévodovy měl kurfiřt poslati do Prahy poselství, které by císaře podporovalo a s ním se radilo; vskutku císař takových radů potřeboval, neboť právě v těch dnech zatkli stavové dva z jeho hlavních rádců: Ondřeje Hannewaldta z Erkersdorfu, císařského tajného radu, a Jana Ruprechta Hegenmüllera, člena dvorské rady, na něž nejvíce padalo podezření podle Tengnaglových výslechů, vedle nich zatčen též bývalý říšský „pfenningmeister" Welser. Zprávy, které kolovaly po Praze, že zatčení stalo se, ne-li přímo na rozkaz, tedy jistě se souhlasem Matyášovým, nebyly asi bezpodstatné[2]). Císař zbaven byl důvtipného politika, vychytralého diplomata i oddaného služebníka svého Hannewaldta, jehož ztrátu jistě těžce nesl a jenž již v dřívější době ve službách Rudolfových stal se dokonce osobním nepřítelem Matyášovým.[3]) Ze všech radů zůstal u císaře jen nejistý lantkrabí Leuchtenberg, dále Arnošt Mollart a svědomitý Barvitius.

Zatčení císařských radů byla se strany českých stavů věc velice odvážná, neboť nebyli to úředníci zodpovědní jim, byli to radové dvorští. Proto byli tou věcí v říši nemálo pobouřeni; vévoda brunšvický Jindřich Julius postaral se již o to, aby se toho brzy dověděli. V Torgavě bylo v záležitosti jülišské shromážděno právě několik knížat říšských[4]), k nim odebral

---

[1]) Vévoda brunšvický kurf. saskému 30. března. ‚Mit des koniges persohn hette es entlich keine streit, wie aber die Bohmen, so das schwert anizo in handen haben, zu stillen, da sehe ich wenig mittel, dieweil sie keine rationes oder admonitiones admittiren.' Drážď. arch. l. c., fol. 506—510. Orig. Ms.

[2]) Za zajetí obou radů přimlouval se Khlesl již v Jihlavě u přítomnosti Václava Vchynského. Srv. Opočenský, Zajetí a vyšetřování Fr. Tengnagla etc. str. 15, pozn. 73.

[3]) Bylo to zejména na řezenském sněmu v únoru r. 1608, kdy Hannewaldt, přidělený tehdy arciknížeti Ferdinandovi, zachytil korrespondenci uherských stavů ve prospěch Matyášův. (Viz o tom V. V. Tomek, Rozepře mezi Rudolfem a Matyášem v Čas. Čes. Mus. XXX. sv. 3., str. 42. V Praze 1856.)

[4]) Byli to kurfiřt saský, kurf. braniborský, oba markrabí z Ansbachu a Kulmbachu, oba lantkrabí hessenští Ludvík a Moric; Kristián a Jan Jiří Anhal-

se na počátku dubna z císařské strany z Prahy hrabě z Hollachu[1]) a jim přednesl celou záležitost sám vévoda listem ze dne 6. dubna 1611[2]).

Skoro současně stěžuje si Rudolf kurfiřtu saskému zvláštním poselstvím, jímž byl pověřen rada Krištof Pflug hrabě z Oldenburgu[3]). Císař ve stížném spise o 28 bodech obrací se skoro výhradně proti stavům, kteří prý chtějí jen stále jeho moc seslabovati a ochromovati ve prospěch moci své a kteří schválně si počínali, jako by vojsko pasovské bylo bývalo najato k porušení veřejného míru, ač císař prý sám vždy proti tomu vystupoval; oni obsadili hrad vojskem a střehou nyní svými strážemi císaře jako zločince v zajetí, oni povolali Matyáše, který když se rozpakoval(?), byl k tomu donucen Khleslem a jeho přivrženci; tímto násilným vjezdem Matyášovým do Prahy je zavřena cesta ke smírnému vyrovnání mezi bratřími; stavové sesadili nejvyšší úředníky, kteří jim nebyli po vůli[4]), zajali císařského vyslance k duchovním kurfiřtům, examinovali ho a zatkli i tajné rady, chtějí zavést inkvisiční process proti císaři, jednají vůbec podle své libosti „tanquam in interregno absoluta potestate" a proti všemu právu stávají se zároveň žalobci i soudci, chtějí, aby císař odstoupil Matyáši nejen korunu, nýbrž celou vládu (Matyáš prý nepozoruje, že jeho osoby jen zneužívají), chovají se příkře k říšským stavům (vévodovi brunšvickému), císař sám je prohlášen v Praze veřejně za vlastizrádce, nemůže užívati svých radů ani sluhů, ba i na své osobní bezpečnosti jest ohrožen (uvádí se opět známý případ o mušketýrovi, který na stráži namířil mušketu proti císaři vyhlížejícímu z okna[5]); takovým způsobem neutěšené poměry jako epidemie šíří se ze Sedmihradska až do Čech; aby pak dodal kurfiřtovi ještě více vzpruhy k jednání, straší císař obavami, že vojsko Matyášovo a stavovské z nedostatku peněz může vpadnouti do říše. Císař, který nemá v této těžké situaci k nikomu tolik důvěry a od nikoho tolik neočekává jako od kurfiřta saského, žádá kurfiřta, aby ho nyní neopouštěl, aby poslal do Prahy své vyslance a dopsal Matyášovi, českým stavům i náčelníku zemské vlády ve Slezsku, vévodovi Karlu Münsterberskému, aby Slezané neopouštěli císaře.[6])

---

tové, vévoda z Holsteinu, dva bratří kurfiřta saského vévodové Jan Jiří a August a také asi administrátor magdeburský. (Brömser z Torgavy 13. dubna kurf. mohučskému. Vídeň. st. arch.: Mainz.-Erz.-Arch. Reichstagsakten 1611. Bd. 104. n. 2. Orig.)

[1]) Pfretzschner Schönbergovi 6. dubna. Drážď. arch. l. c., fol. 580. Orig.

[2]) Drážď. arch. l. c., fol. 574—577; též v Br. A. IX. č. 131, str. 315—319.

[3]) Pověřovací list pro Pfluga ke kurfiřtu saskému ddto 8. dubna v Drážď. arch., loc. 9167. Pass. Acten II. B., fol. 25 a 37.

[4]) Na Tengnaglovo doznání obžalovali stavové též Viléma Slavatu z Chlumu a Jaroslava Bořitu z Martinic, ale zase je potom propustili.

[5]) O tom srv. Gindely, l. c. str. 252.

[6]) Karlu Münsterberskému psal kurfiřt 19. dubna 1611 (Drážď. arch. loc. 9167, Pass. Ac. II. B., f. 47—48. Kptkop.), vybízeje jej, aby zůstal při císaři a také ostatní slezské stavy aby k tomu povzbudil, zejména ty, kteří jsou vysláni do Prahy; 27. dubna ujišťuje pak vévoda Karel Münsterberský z Olešnice kurfiřta věrností slezských stavů Rudolfovi (Drážď. arch. l. c., fol. 307—310. Orig.).

Císař Rudolf tedy před říšským forem svaluje všechnu vinu na české stavy, zejména musil tak činiti kurfiřtu saskému, o němž věděl, že snáze podnikne něco proti českým stavům než proti Matyášovi, když přece nedalo se vyloučiti, že by se tento arcikníže mohl státi nástupcem, Rudolfovým v říši, zvláště po kompromittujících neúspěších Leopoldových. Přes to však přece zaráží nás přílišné zdůrazňování viny stavů a oddalování podezření od osoby Matyášovy, zejména u přirovnání k instrukcím ke kurfiřtům duchovním a ke kurfiřtu saskému z počátku března. Není tu však, zdá se mi, třeba daleko choditi pro vysvětlení: osobní nepřítel Matyášův rada Hannewaldt, jenž ještě koncipoval instrukci Tengnaglovu a Minkvicovu, byl zatčen a ode dvora odstraněn; v tomto případě nade vši pochybnost pak zastal jeho úlohu vévoda brunšvický, jehož vliv a názory lze pozorovati při formulaci císařových stížností, jakož vůbec celé poslání z veliké části bylo dílem vévodovým, vždyť i sám Pflug byl z jeho lidí.

Vévoda brunšvický přál si především vyrovnání mezi oběma bratřími a hleděl se vyvarovati každého ukvapeného kroku s kterékoli strany, pro tento plán hleděl získati i kurfiřta saského. Mohlo se mu to pověsti tím snáze, když i sám Matyáš opět odeslal do Drážďan Filipa Ottona „wildgrafa a reingrafa" s ujištěním nejupřímnějšího přátelství a s referátem o celém stavu věcí, hledě odvrátiti od sebe všeliké podezření, jako by proti císaři zamýšlel nějak nepřátelsky vystupovati. Ale v Drážďanech přišli k tomu mínění, že akce Matyášovy a českých stavů mají zájmy příliš společné, aby mohla býti jedna od druhé oddělována.

Kurfiřt saský tedy, napomenuv všeobecně stavy české, aby se chovali k císaři jako ke svému pánu[1]), obrací se na jednotlivé předáky stavovské (ovšem luterány), Joachima Ondřeje hr. Šlika, Jindřicha Matesa Thurna, Leonharda Colonu z Felsu a Viléma z Lobkovic a vyzývá je k náležitému respektu k císaři při nastávajícím sněmu.[2]) Dověděv se však již o zatčení Hannewaldtově a Hegenmüllerově, odesílá 12. dubna z Torgavy[3]) všem českým stavům list, kde je sice také ještě napomíná k náležitému respektu vůči císaři, jenž po tolik let vládl nejen v Čechách, nýbrž i v celé říši a který úspěšně hájil tolikrát celé křestanstvo proti Turkům, ale zároveň ostře upozorňuje je na rozdíly pravomoci jejich vzhledem k úředníkům stavovským a k radům říšským; jejich jednání proti císařským a říšským radům jest „res mali exempli", která uráží celou říši; varuje proto stavy před

---

[1]) List ze dne $\frac{\text{29. března}}{\text{8. dubna}}$ 1611 v archivu křivoklátském I. a. 42, fol. 281 a 282. Kop. (podle opisu v zem. archivu v Praze)

[2]) Koncept těchto listů stejného znění v drážď. arch. loc. 9166. Pass. Kriegsvolk I. B., fol. 588—589'.

[3]) Arch. st. v Drážďanech, loc. 9166. Pass. Kriegsv. I. Buch, fol. 584—587. Kpt. List jest otištěn v Hammer-Purgstallově pojednání „Über die Verhandlungen mit Herrn von Rosenberg während des Einfalls des Pass. Kriegsvolks". Abh. der böhm. Geselsch. d. Wiss. V. Folge. 3. Bd. Prag. 1845, str. 812.

podobnými přestřelky a vybízí je k respektu před císařem[1]). Psaní toto bylo ovšem stavy přijato s velikou nevolí, o níž ihned podal zprávu Pfretzschner[2]). Současně s listem českým stavům žádá kurfiřt vévodu brunšvického, aby se s ním a s kurfiřtem mohučským spojil ke společné akci na ochranu reputace císařovy a aby hleděl pohnouti krále, aby ustoupil od korunování[3]).

V Jindřichu Juliovi a v Kristiánovi II., v těchto dvou protestantských knížatech, získal opravdu ten ,,starý dobrý pán" na konci své vlády nejoddanější přátele a nadšené zastance. Oba exponují se do značné míry pro věc, která, třebas byla spojena s jejich zájmy, byla jim konečně cizí, znepřátelují se proto se svými souvěrci v říši, kteří jim stáli mnohem blíže, stávají se neoblíbenými u českých stavů a upadají v nemilost předurčeného nástupce v říši. Že se jim nepodařilo překlenouti propast stále se rozestupující mezi oběma starými bratry a soky, že nedovedli zabrániti konečnému ponížení nešťastného choromyslného císaře a ušetřiti jeho kmetského věku vší hořkosti, která tak naplnila poslední chvíle jeho mnohaletého panování, nestalo se ani jejich vinou ani jejich slabostí, hájili věci příliš opuštěné a ztracené; ale právě to, že bili se v bitvě předem prohrané, že politice starých tradic a síle svého přesvědčení dali přednost před okamžitě výhodnějším a snad přirozenějším spojením jiným, činí toto spojenectví jejich v posledním zápase Rudolfově sympathickým.

VII. Generální sněm, korunování Matyášovo a saští vyslanci v Praze.

V úterý dne 12. dubna zahájen byl generální sněm na hradě Pražském přednesením císařské proposice, která navrhovala korunování Matyášovo. Stavové žádali, aby bylo jednáno o odstoupení Rudolfově, ale císařovy podmínky, za kterých konečně byl ochoten zříci se vlády, nikterak stavům

---

[1]) Psaní to bylo dle zprávy Pfretzschnerovy Schönbergovi z 20. dubna přijato od mnohých s radostí; se mnoha stran žádají kopie (též nejv. úředníci zemští). ,Die herrn stände aber lassen sich verlauten, dass sie in der antwort die feder wieder spiczen wollen, dessen man erwarten muss.' Drážď. st. arch., loc. 9167. Pass. Acten II. B., fol. 188. Orig.

[2]) Pfretzschner Schönbergovi 23. dubna: ,Meines gnädigsten hern schreiben an die stände ist dem könig fürgetragen und darauf verschienen donnerstag publice abgelesen worden, haben die h. Böhmen zhimlich darüber geromert und geselbelt, auch eczliche deputiret, welche ihre churfürstl. Gn. wieder beantworten sollen; die privati wollen auch nicht antworten, ehe solches von den h. ständen bescheen. Kynsky hat den grafen v. Hollach in der anticamera gefragt, ob er das schreiben mitbracht hette. Hat zur antwort bekommen, er solte den, der es uberreichet, darumb fragen'. Drážď. st. arch. Pass. Acten II. B., loc. 9167, fol. 205—206. Orig.

[3]) Drážď. st. arch. l. 9166, fol. 581—583. Kpt. Oboje psaní poslal kurfiřt Pfretzschnerovi, aby je dodal adressátům. Drážď. st.arch. l. 9166, fol. 590—591. Kpt.

nevyhovovaly[1]). Jednání se protahovalo do příchodu vyslanců z Moravy, Slezska a Horní i Dolní Lužice; stavové všech těchto zemí byli nespokojeni s vládou Rudolfovou. Situace císařova horšila se den ode dne. Nepomohlo tedy nic psaní Kristiánovo českým stavům ani agilnost vévody brunšvického. „Bůh je mým svědkem," píše posléze jmenovaný kurfiřtu saskému[2]), „že je mi tak těžko u srdce, že mi často vstoupí slzy do očí, pohlížím-li na toho dobrého starého pána, jakož také J. Mt. všechnu svou útěchu vložila na mne a mě zcela milostivě žádala, abych jí neopouštěl." Když kurfiřt saský přijal stížnosti císařovy podané mu Pflugem a když vyrozuměl, že v Praze je situace stále nebezpečnější, že říšští dvorští a tajní radové jsou uvězněni a že dokonce proti samému císaři zahajuje se jakýsi inkvisiční process, pokládal za povinnost svou císaři přispěti, neboť kdyby tak neučinil, nemohl by prý si toho u potomstva a před celým světem zodpověděti[3]); i rozhodl se vyslati do Prahy některé ze svých radů, aby tam stáli ke službám na rozkazy císařovy a aby Matyáše a české stavy vybídli k mírnosti. Vedle toho žádá Kristián kurfiřta braniborského, aby i on poslal někoho do Prahy, neboť, jak se věci vyvíjejí, mohlo by dojíti k důsledkům, kterých by král sám nemohl zameziti, ale které by kurfiřtu saskému i braniborskému, jakožto nejbližším sousedům, mohly přivoditi nebezpečné konsekvence.[4]) Mohučského vyslance vypravil kurfiřt saský ve své horlivosti do Prahy sám. V Drážďanech zdržoval se totiž právě v těch dnech vyslanec kurfiřta mohučského Hanuš Richard Brömser a tohoto, ačkoli se omlouval pro nedostatek rozkazů a ověřovacích listů, pohnul kurfiřt pro důležitost věci na vlastní odpovědnost, aby se připojil k saským vyslancům; nemohl již čekati na rozkazy arcibiskupa mohučského, poněvadž tu bylo „summum periculum in mora" a „casus extremae necessitatis". Kurfiřt saský mohl býti ubezpečen, když 18. dubna žádal Schweickhardta z Cronbergu o dodatečné zaslání instrukcí a ověřovacích listů za Brömserem, že kurfiřt mohučský nejen toho neodepře, ale že vyhoví i další žádosti kurfiřta saského a pokusí se přiměti oba své duchovní kollegy-kurfiřty, aby vypravili podobné legace.

Kristián sám vyslal ke dvoru císařskému lidi, kteří byli s poměry pražskými dokonale obeznámeni, byli to tajný rada doktor práv Marx Gersten-

---

[1]) Císař žádal: 1. zůstane mu titul krále čes.; 2. roční pensi s deputátem na víně a obilí; 3. Pražský hrad zůstane jeho residencí; 4. zaplacení cís. dluhů převezmou stavové; 5. statky, které císař koupil v Čechách za svého panování, zůstanou v jeho držení; 6. resty daně má císař zvyupomínati; 7. cís. služebníci mají býti propuštěni a má jim býti udělena amnestie; 8. proti císaři nesmí býti nic hanlivého psáno ani tištěno.

[2]) 17. dubna 1611. Drážď. arch. l. 9167. Pass. Acten. II. B., fol. 139—142. Orig.

[3]) Kurfiřt saský kurfiřtu mohučskému 18. dubna, Drážď. arch. l. 9167, fol. 64—67. Kptkop. opr. Gerstenbergem. Kurf. saský kurfiřtu braniborskému téhož dne; ibidem fol. 68—73. Kptkop. opr. Gerstenbergem.

[4]) Kurfiřt naráží tu patrně na eventuální vpád stavovského a Matyášova vojska do říše, o němž se mluví v císařových stížnostech.

berg na Schwerstädtě a Drackendorfu, který nejel do Prahy poprvé a který byl znám jak císaři tak stavům svou účastí při vydání majestátu r. 1609 i svým posláním r. 1608, jeden z nejlepších politiků saských, a tajný rada Wolf z Lüttichau na Kmelen, jehož rukama v poslední době procházela většina zpráv z Prahy a který měl tamže právě za tím účelem své podřízenější zpravodaje a agenty. Hlavní osobou tohoto vyslanectva byl však vždy dr. Gerstenberg, jeho vidíme vždy v jednání se stavy českými i s cizími vyslanci, on podává i koncipuje memoriály a dobrozdání pro císařské audience a od něho také pocházejí z největší části pravidelné každodenní přesné a výstižné relace kurfiřtovi, kdežto Wolfovi jednak již proto, že byl častěji nemocen, připadla vždy jen úloha podružná. Za to nikterak neztrácel se vedle Gerstenberga třetí člen společného sasko-mohučského vyslanectva Hanuš Richard Brömser z Rüdesheimu, důvěrný rada kurfiřta mohučského, který spolu s Filipem Krištofem Söternem vykonával veliký vliv v politických otázkách na málo energického a optimistického kurfiřta mohučského Schweickhardta z Cronbergu. Vystupovali tudíž po všechnu dobu svého pobytu v Praze v naprosté shodě vyslanci prvního protestanta v říši s vyslancem předního člena Ligy katolické, zájmy obou pánů jejich byly v Praze stejné, i osobně byli si Brömser a Gerstenberg svými názory velice blízci. Dr. Gerstenberg byl orthodoxní luterán jako jeho pán, i on byl na dvoře drážďanském přívržencem toho směru, kterému dal výraz již Polykarp Leyser ve své brožuře: ‚Ob, wie und warumb man lieber mit den Papisten Gemeinschaft haben und gleichsam mehr Vertrauen zu ihnen tragen solle, denn mit und zu den Calvinisten' (1602), a který později měl horlivého zastance v kazateli Hoëm z Hoëneggu, směru, jemuž daleko bližší byl španělskořímský katolicismus než revoluční princip kalvínský. Gerstenberg byl v duchu Lutherově odpůrcem každého odboje proti vrchnosti, byl monarchista nejpříkřejšího směru, vychovaný názory Bodinovými[1]), takže i proti svým intencím a mimoděk stává se spojencem imperialistických snah španělských; panovníka nutno poslouchati bezpodmínečně, i kdyby to byl tyran a byl osobně špatný: „omnis anima subdita sit potestati, subditi debent obedire magistratui etiam improbo et non rebellare etiam tyranno, sed sua juramenta sancte observare", píše appellačnímu radovi dr. Rebmannovi, agentu Matyášovu[2]), on se prý naučil z historie a četl ve spisovatelích, že není dobře dávat poddaným

[1]) Bodin, po Macchiavelim největší politický theoretik doby reformační, formuloval své názory ve spise „Six livres de la République" (Šest knih o státě ve 3 vyd. v l. 1577, 1578 a 1580); pro své these uvádí doklady ze všeobecných dějin a uvedl též právo veřejné i soukromé do vědy politické; jest odpůrcem otroctví, ale horlivým přívržencem a hlasatelem despotismu a svrchovanosti jediného panovníka ve státě. Srv. Pavel Janet, Dějiny vědy politické se zřetelem k mravovědě. 2 díly. Čes. přeložil B. Foustka. V Praze 1896. Díl I. str. 366—379.

[2]) Vév. anhaltský archiv v Srbišti, Abt. Dessau A. 9 a I. c. Nro. 4[1], fol. 365 až 368. Kopie. List datován je v Praze dne 9. (19.) září 1611, tedy již po vyrovnání mezi Rudolfem a Matyášem (srv. níže).

do rukou meč, nýbrž rozumný vladař má svůj národ držeti na uzdě jako bujného koně; nyní však se jim uzda ta úplně povoluje, dává se jim svoboda, aby se smlouvali s cizími zeměmi, aby najímali vojsko a vybírali pro ně kontribuci[1]; „quid hoc aliud est, quam furioso porrigere gladium?" V diplomatu nevšedních schopností s těmito názory měl ovšem kurfiřt vzorného úředníka, spolehlivého rádce a oddaného služebníka. Gerstenberg byl přímo určen pro provádění katolíkům příznivé politiky saské na půdě tak důležité, jako byl císařský dvůr, a v době tak pohnuté, jako bylo za generálního sněmu roku 1611.

Takoví byli tedy diplomati, které vyslal kurfiřt císaři na pomoc a kteří se měli především dohodnouti a společně vystupovati s vévodou brunšvickým a jeho radami též se říditi[2]). Odjezd těchto vyslanců ohlašuje kurfiřt císaři v odpovědi na Pflugovo přednesení dne 19. dubna[3]), kde zejména žádá císaře, aby pokládal také Brömsera za pravého vyslance, než dostane instrukce a ověřovací listy od svého pána.

Ověřovací listy a instrukce saských vyslanců dány byly 21. dubna.[4]) Podle instrukce[5]) mají se vyslanci zaříditi tak, aby do Prahy přibyli v pondělí dne 25. dubna a jsou pak hlavně odkázáni na vévodu brunšvického, který prý dotud celou tuto záležitost řídil; jinak dává se jim plná moc, aby ve všem hleděli především k tomu, aby nastalý neblahý stav byl, pokud možno, mírnými prostředky a za přijatelných podmínek odklizen, aby mohl v říši opět býti klid, a aby císař byl zachován při své hodnosti a reputaci[6]). Dále jedná instrukce o uvolnění Pražského hradu od stavovských a Matyášových posádek, o propuštění uvězněných císařských radů, a zejména, pokud se týče jülišské záležitosti, aby vyslanci snažili se o to, aby císař potvrdil smlouvu uzavřenou v Jüterboku[7]). Vyslanci měli mimo

---

[1]) ‚Ich habe aus allen bewerten historien und scriptoribus politicis gelernet, es seie nicht guet den undertanen das schwert in die faust zu geben, sondern ein vernunftiger regent soll sein volk, gleich wie ein unpendig pferd in zaumb halten, jeczo lest man den züegel den undertanen gar los, gibt ihnen freiheit sich mit andern provincien zu confoederiren, kriegsvolk anzunemben, contribution darzue anzulegen und dergleichen' (Vévodský anhaltský archiv v Srbišti l. c.).

[2]) Kurfiřt saský vév. brunšvickému 19. dubna. St. arch. ve Vídni. Rkps. 108/II., fol. 281'—2. Kop.

[3]) Drážď. arch. l. 9167. Pass. Acten II. Buch, fol. 44—45. Kptkop. oprav. Schönbergem.

[4]) Ověřovací listy Rudolfovi, Matyášovi a vévodovi brunšvickému v Drážď. arch. l. c., fol. 176, 176'—177 a 177; koncepty.

[5]) Drážď. arch. l. c., fol. 172—175. Kpt. opravovaný a doplňovaný Schönbergem. (Srv. Br. A. IX., str. 373, pozn. 1.)

[6]) V instrukci se praví: ‚darmit dises entstandene unheil, sovill zu geschehen muglich, durch billiche, gleichmessige mittel und ertregliche conditiones in guten beigelegt, fride und ruhe in heiligen röm. reich gepflanzet und die kais. Mt. bei ihrer dignitet und reputation erhalten werden moge'. (Drážď. arch. l. c.)

[7]) Podle smlouvy Jüterbocké, uzavřené 30. března 1611 (srv. Briefe und Acten etc. IX. str. 295) mělo býti Sasko pojato do společného držení Jülichu

to odevzdati listy králi Matyáši, českým stavům, slezským a horno- i dolnolužickým vyslaným ke sněmu generálnímu.

Listy králi Matyáši a českým stavům jsou psány ostřejším tónem, než dosud bylo v kurfiřtových listech čteno. Kurfiřt vyzývá Matyáše[1]), aby mírnil české stavy, neboť císařská důstojnost nesmí utrpěti žádné újmy; dosavadní způsob jednání a vystupování proti císaři jest zcela násilný (‚ganz violent'), neomluvitelný a v říši neslýchaný; nechť uváží Matyáš, jaké to může míti dalekosáhlé nebezpečné konsekvence, kdyby takto v Rudolfově osobě byla urážena nejen císařská důstojnost, ale i kurfiřtské kollegium a celá říše římská. Kristián II. tedy připomíná mezi řádky Matyášovi, že snad jednou bude se ucházet o tutéž korunu a hodnost, která nyní v osobě Rudolfově by měla býti za účastenství Matyášova zlehčována, ba můžeme čísti mezi řádky ještě více: Kristián přímo vyhrožuje Matyášovi, neboť memento kurfiřtského kollegia jistě lze pochopiti též v tom smyslu, že kurfiřti nebudou ochotni voliti jednou za pána říše toho, kdo takovým nelegálním způsobem vsahuje do práv souverainního panovníka říšského.

Ještě ostřejší jest dopis stavům českým[2]), ve kterém jim kurfiřt oznamuje, že posílá do Prahy vyslanectvo. Zde nemusil kurfiřt míti takových ohledů, jako v listě Matyášovi, v němž přece jen musil viděti krále uherského a kde vlastní osten dlužno hledati mezi řádky; k českým stavům zaujímal kurfiřt již dříve[3]) pósu jakéhosi blahosklonného patrona a nepovolaného mravokárce, pósu nám naprosto nesympatickou a nevysvětlitelnou, vždyť českým stavům na saském kurfiřtovi nemusilo konec konců tak záležeti; ovšem na druhé straně dodávalo mu tuto jakéhosi oprávnění vědomí, že kurfiřt přejal na sebe úlohu advokáta císařova a že stavové čeští byli pro tohoto orthodoxního luterána pouhými rebelly, a to ještě velikou většinou kalvínskými[4]). Kurfiřt lituje, že jeho první psaní neměla žádoucího účinku, ba proti císaři že se ještě hůře vystupuje; nemůže uvěřiti, že všechna věrnost, láska i přísahy a povinnosti u nich tak se ztratily, že se chce proti císaři vésti proces, který je založen na výpovědech „lehkověrných, zlých, čarodějných a samému ďáblu zapsaných lidí"[5]); stavům klade kurfiřt na srdce, jaké vyhlídky toto jednání může míti, v jakém světle bude vše to vypadati před říší a kurfiřtským kollegiem. To vše přivedlo kurfiřta k tomu, že posílá do Prahy vyslance, na něž české stavy upozorňuje a žádá, aby s nimi jednali jako s úplnými jeho plnomoc-

s possidenty. O předcházejícím jednání v Jüterboku srv. Br. A. IX. především str. 265 až 267 a j.

[1]) Drážď. arch. l. c., fol. 139. Kptkop.

[2]) Drážď. arch. l. c., fol. 178—182. Kptkop. Schönbergova.

[3]) Lze to pozorovati na příklad i v boji českých stavů o majestát; srv. str. 13 a 14.

[4]) Zcela jinak ovšem chová se k českým stavům na př. Kristián Anhaltský, který byl v důvěrné korrespondenci s Rožmberkem, i jiná knížata říšská.

[5]) T. j. Tengnagel.

níky. I slezské a lužické vyslance napomíná kurfiřt[1]), aby podporovali císaře a nečinili nic, co by bylo na újmu císařské autority a hodnosti.

Přesně podle instrukce dne 25. dubna dorazili saští vyslanci s Brömserem do Prahy a ubytovali se v hostinci „u Turka", kde bydlil též vévoda brunšvický Jindřich Julius.[2]) Po dvou letech tedy opět objevuje se dr. Gerstenberg v sídelním městě císařově, ale mezi obojím pobytem jeho je značný rozdíl. R. 1609 prostředkoval mezi císařem a stavy pomáhaje stavům dosíci jich svobod náboženských proti císaři, r. 1611 prostředkuje sice zase mezi císařem a stavy, ale tentokráte pomáhá císaři zachovati zbytek jeho autority proti stavům; činnost jeho r. 1609 korunována byla krásným výsledkem, r. 1611 všechno jeho úsilí nevyneslo mu nic než zlatý řetěz, který mu byl jedinou odměnou, když se v červnu s nepořízenou vrátili saští vyslanci do Drážďan.

Přišli tedy saští vyslanci částečně také posíliti nebo dokonce vystřídati starého dra Pfretzschnera, který ještě 23. dubna ohrazuje se Schönbergovi proti výtkám, jakoby svých povinností nevykonával přesně, dokládaje, že referuje v týdnu třikrát až pětkrát[3]). Ze dne 25. dubna pochází již první relace nových vyslanců a od té doby každodenní zprávy jejich kurfiřtu saskému a týdenní zprávy Brömserovy do Aschaffenburku jsou nejdůležitějším pramenem pro všechna následující diplomatická jednání[4]).

Brömser, nemaje z příčin vyložených okamžitě pohotově pověřovacích listů svého kurfiřta, vystupuje do jejich dojití všude společně s vyslanci saskými;[5]) ale i když došla instrukce Schweikhardtova ze dne 27. dubna[6]), byl jí jen dosavadní stav potvrzen; ví-li Brömser, že instrukce Saska směřuje jen k podpoře císaře v této kritické jeho situaci, mají-li saští vyslanci jemu přispěti radou a krále i stavy české vybízeti k mírnosti, zejména pokud se týče korunování Matyášova na krále českého a zatčení císařských radů, tedy může prostě i mohučský vyslanec tuto instrukci také přijmouti. Pozoroval-li by však, že se Sasko pod záminkou ochrany reputace říšské a hájení zájmů císařových vměšuje do záležitostí panovníkových nebo snad že docela navazuje styky s králem k nějakému spolku,

---

[1]) Drážď. arch. l. 9167. Pas.s Acten II. Buch, fol. 183'—184. Kopie konceptu Schönbergova připravená na obojí výpravu.

[2]) Gerstenberg a Lüttichau kurfiřtu saskému 25. dubna. Drážď. arch. l. c., fol. 212—215. Orig.

[3]) Drážď. arch. l. c., fol. 205—206. Orig.

[4]) Zprávy Gerstenbergovy psány jsou všechny rukou jednoho písaře a podpisovány vždy vlastnoručně oběma vyslanci, někde jsou i vlastnoruční doplňky Gerstenbergovy. Zprávy Brömserovy, jež on sám nazývá „Protokollauszüge", jsou z té doby čtyři (7., 14., 21. a 28. května), jsou psány rovněž písařem, ale jsou vždy provázeny vlastnoručním dopisem vyslancovým (v. též str.).

[5]) Brömser kurfiřtu mohučskému dne 30. dubna. (St. arch. ve Vídni. Mohuč. arcik. arch. Bd. 103c, f. 265—270. Orig.)

[6]) Kurf. mohučský Brömserovi z Aschaffenburku 27. dubna. (Víd. st. arch. Mohuč. arcik. arch. Bd. 103c, f. 185—188. Kpt.)

jímž by ostatní kurfiřtové mohli býti dotčeni, má se ihned všelikých tako vých jednání vystříhati a nevcházeti do žádného spolku bez zvláštního rozkazu kurfiřtova. Schweickhardt nedůvěřuje tedy ještě v upřímnost politiky svého protestantského kollegy. Brömser proto ve svých zprávách a listech zdůrazňuje častěji loyální a korrektní jednání saských vyslanců.[1]) Později však kurfiřt mohučský přesvědčiv se o intencích saských, nejen sám s Kristiánem II. udržuje nadále dobré styky, ale častěji radí i Brömserovi, aby se přidržel saských vyslanců.[2]) Po celou dobu jejich pobytu v Praze nebyl tento přátelský poměr mezi oběma vyslanectvy porušen, obojí přidržují se do poslední chvíle císaře Rudolfa, majíce v tom jako pilného pomocníka vévodu brunšvického.

S Jindřichem Juliem sešli se ještě téhož dne, kdy přijeli do Prahy a vyjednávali s ním o delší konferenci, kde by mu vysvětlili účel svého poslání. Tato audience smluvena hned nazítří na dobu mezi 6. a 7. hodinou (ranní). Ještě téhož dne (25ho) pak sešli se také s dvorním radou Ehrenfriedem sv. pánem Minkvicem, jehož jistě znali z jeho poslání do Drážďan na počátku března, a který je nyní ujistil, že se císař těší velice z jüterbocké dohody stran Jülichu a má za to, že, až sem kurfiřt braniborský též někoho vyšle, dojde k upevnění smlouvy a vyrovnání[3]). Poněvadž musili míti též audienci u císaře, bylo nutno ohlásiti se u nejvyššího komorníka Oldřicha Desideria Proškovského, který jim přislíbil audienci také na zítřek.

Takovým způsobem tedy hned druhého dne za svého pobytu v Praze octli se vyslanci již v plném proudu politického a diplomatického jednání[4]). Od vévody brunšvického poučili se blíže o dosavadní situaci, zejména jistě velmi trpce vyslechli doznání, že korunování Matyášovo za nynějšího stavu je neodvratné, že vlastně běží jen o to, aby císaři po této ceremonii ponechána byla vláda až do smrti a aby Matyáš byl jen napřed korunovaným králem, jakým byl Rudolf za života císaře Maxmiliána II. Hned potom měli audienci u samého císaře. Nemusili tedy čekati na ni celé dni, jako se dříve stávalo. Již to bylo zajisté znamením vážnosti situace.

Hlavním řečníkem byl, jako obyčejně, dr. Gerstenberg. Vysloviv politování kurfiřtovo nad situací v Praze a ujistiv císaře sympathiemi kurfiřtů, dotkl se několika slovy úsilí Kristiánova v říši ve prospěch císařův a doporučil císaři též Brömsera, který dotud neměl vlastních listin diplo-

---

[1]) ‚Saxen erzaiget sich noch in allem wol und guet teutsch' a pod. píše o nich Brömser.

[2]) Viz na př. list kurfiřtův Brömserovi ddto Aschaffenburg 12. května. (St. arch. víd. Mohuč. arcikancl. arch., fol. 284—287. Kpt.)

[3]) ‚Es wurde die reconciliatio, confirmatio und belehnung verglichener massen wohl erfolgen, Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 25. dubna, Drážď. arch. l. c., fol. 212—215. Orig.

[4]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. sas. 23. dubna, Drážď. arch. I. 9167. II. B. Pass. Acten, f. 217. Orig. (Srv. též Br. A. IX. č. 160, str. 394.)

matických. Rudolf poděkoval kurfiřtu saskému za jeho přátelství a pomoc v těchto nešťastných chvílích, kdy jest i služebníků i radů zbaven; proto rád slyší, že Pflug svou věc v Drážďanech dobře provedl, a doufá, že ho kurfiřti a říše neopustí. Přijal též jejich radu, kterou mu nabízeli, a ustanovil sv. p. Minkvice jako prostředníka, jímž chce s vyslanci všechny další věci sdělovati a vyjednávati.

Svůj úřad jakožto radové císařovi nastoupili vyslanci ještě téhož dne odpoledne. Císař poslal jim i vévodovi brunšvickému vlastnoruční dopis[1]), v němž jim oznamuje, že stavové ze Slezska i z obojích Lužic jsou dosud věrni, prosí je tudíž, aby s nimi důvěrně jednali, by mu věrnost zachovali a nenásledovali snad příkladu jiných.

Touže dobou projel Prahou skvělý průvod: král Matyáš opustil své dosavadní bydliště na Starém městě a přestěhoval se, provázen jsa 1500 jezdci, na Hradčany do domu vdovy po zemřelém nejvyšším hofmistru Krištofu z Lobkovic[2]); byli tedy nyní oba králové na hradě. Byl to okázalý projev Matyášových úmyslů cesta blíž ke korunovacím klenotům.

Bylo to tedy již v novém sídle na Hradčanech, když Sasové měli dne 27. dubna ráno audienci u Matyáše, s nímž zároveň se objevili Khlesl a Meggau.[3]) Jim přednesli vyslanci názory kurfiřtovy na situaci a oznámili zároveň, že se včera postavili do služeb císařských, žádajíce ovšem, aby si král toto jednání nevykládal jinak než jako snahu pro všeobecné blaho a projev loyality k celému rodu Habsburskému[4]); kurfiřt ponechává králi na vůli, chce-li někoho ze svých důvěrníků ustanoviti k tomu, aby s jeho vyslanci jednal o těchto záležitostech a seznal pravé mínění kurfiřtovo. V podobném smyslu, jako u krále, ohlásili se vyslanci u stavů českých. Matyáš ustanovil pak (někdy 28ho[5]) k jednání s vyslanci svého tajného radu Melchiora Khlesla, biskupa vídeňského, nejvyššího komorníka Leonharda Helfericha z Meggau, pana Ladislava Popela z Lobkovic[6]), zemského hejtmana moravského pana Karla staršího z Žerotína, svého dvorního maršálka Wolfa Sigmunda z Losensteinu[7]), pana Jiřího z Hof-

---

[1]) Otištěno v Br. A. IX. Str. 296, pozn. 1.

[2]) Krištof Popel z Lobkovic byl od r. 1583 mistrem komory, od r. 1592 praesidentem nad appellacemi, od r. 1599 nejvyšším hofmistrem; pocházel z pošlosti bilínské, byl horlivým katolíkem a zemřel 25. května 1609. Vdovou po něm byla jeho druhá choť Eliška.

[3]) Leonhard Helferich z Meggau, svob. pán na Kreuzen, nejv. komorník králův a správce nejv. úřadu hofmistrovského.

[4]) Memorial přednesený u Matyáše přiložen je jako příloha ke zprávě Gerst. ze dne 27. dubna v drážď. arch. l. c., fol. 237.

[5]) Saští vyslanci měli u Matyáše audienci 27. dubna, dne 29. dubna byla již schůze s královými zástupci.

[6]) Ladislav Popel z Lobkovic, nejvyšší komorník; při jednání uvádí ho však jen zpráva arch. min. vnitra ve Vídni I. A. 1. Ka 2990. Gerstenberg sám se o něm nezmiňuje.

[7]) Wolf Sigmund z Losensteina byl též jakýmsi officiálním zástupcem hornorakouských stavů, jimž zasílá zprávy. Vedle něho byl v Praze hornorakouský vyslanec Hanuš Ortolf Geymann.

kirchenu[1]) a pana z Khrenbergu[2]); ti měli saské vyslance lépe zpraviti se strany královy,[3]) ke schůzi došlo dne 29. dubna.

Zatím dorazil 28. dubna do Prahy též vyslanec kurfiřta braniborského Sigmund Götzer[4]); kurfiřtovi braniborskému psali o vyslance i kurfiřt saský i vévoda brunšvický. Přes to tento vyslanec přirozeně v intencích svého pána přiklonil se ke straně Matyášově, což kurfiřt saský asi očekával, neboť upozorňuje své vyslance na něho a žádá je, aby se s vévodou brunšvickým dohodli, jak se k němu zachovají, a o jeho jednání aby pak kurfiřta zpravili. Naproti tomu vyslanci neuburští Hugolt Beer z Hugoltsdorfu a dr. Gregor Silbermann prohlásili, že budou postupovati solidárně se saskými rady ve prospěch Rudolfův[5]); jejich pán falckrabí Filip Ludvík doporučil je Gerstenbergovi a Lüttichauovi již 28. dubna[6]). Přes to, že tedy vyslanecký sbor nebyl úplně souhlasný mezi sebou, pokládali knížata za velikou výhodu, když nyní v Praze byla většina kurfiřtů a knížat zastoupena mimořádnými plnomocnými vyslanci[7]).

Saští vyslanci měli nyní tedy za úkol: předně dosáhnouti císařské sankce narovnání mezi kurfiřtem saským a braniborským v Jüterboku, dále přičiniti se o propuštění zajatých říšských radů, ve kteréž věci mohl ovšem kurfiřt plnoprávně zakročiti; poslední, ale hlavní úlohou jejich bylo, aby pracovali všemožně k tomu, aby bylo dosaženo smírného narovnání mezi císařem a králem. Již vlivem informací, získaných za prvních dnů svého pobytu v Praze, byli nuceni změniti do značné míry své názory na věci české, s jakými opouštěli Drážďany.

Když dne 29. dubna došlo k poradě s královými zástupci, byly již návrhy saských diplomatů dosti kompromisní. Především vzdali se již myšlenky, že by bylo možno korunování Matyášovu vůbec zabrániti, Gerstenberg dokonce vykládá Khleslovi, který měl hlavní slovo na straně královských zástupců, že nebyli posláni do Prahy „vielfaltig zu disputiren,

---

[1]) Jiří Ondřej z Hofkirchenu byl plukovníkem ve službách Matyášových.

[2]) Oldřich z Khrenbergu na Neuwaldeggu a Erdbergu, tajný rada a dvorský vicekancléř Matyášův.

[3]) Losenstein píše 29. dubna stavům hornorakouským: „Heut hat man aus uns etliche herrn deputiert mit denen sächsischen abgesanden zu conferiren und sie besser zu informiren; die deputierten werden sein: herr landshaubtman aus Mähren, herr obrister cammerer etc., herr obrister hofmarschalch etc., herr landobrister herr von Hofkirchen und der von Khrenberg". (Zem. arch. v Linci, Annalenband 52, fol. 319—321'. Kop.) Srv. též Gindely, Rudolf II. etc. II. 280.

[4]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 29. dubna. (Drážď. 9167, fol. 258 až 263. Orig.)

[5]) Gerstenberg a Lüttichau kurfiřtu saskému 3. května 1611. (Drážď. 9167, II. Buch Pass. Akten. fol. 338—343. Orig.)

[6]) Filip Ludvík Gerstenbergovi a Lüttichauovi 28. dubna. (Drážď. 9167, fol. 345. Orig.)

[7]) Vévoda brunšvický píše v tom smyslu kurfiřtu saskému 27. dubna (Drážď. l. c. 244, vlastnoruční original vévodův); podobně Gerstenberg poznamenává 6. května: „Man ist mit uns nicht allerdings zufrieden, weil heute die Pfälzneuburgischen audienz gehabt, und also das collegium teglichen stärker wird" (Drážď. l. c., fol. 398—403. Orig.

oder jemandes zu syndiciren, vielweniger die crönung zu vorhindern"[1]), a snaží se Matyáše přivésti k mírnějšímu postupu opětovným připomínáním římské koruny, avšak již zcela jiným tónem a v jiné souvislosti, než se stalo v posledním listě; v protokolu saských vyslanců poznamenáno jest o tom: „wüsten auch wohl, das E. churfürstl. Gn. dem könig nicht allein so che (t. j. korunování na krále českého), sondern auch grössere ehr gern gönnen und befördern wurden; das protocolierten sie (t. j. královští) alle vleissig und war ihnen sehr anmutlich." Sasové akcentují dále kurfiřtskou hodnost Rudolfovu, jakožto krále českého, která dává kurfiřtům ostatním legitimaci k intervenci při disponování českou korunou; bude-li Matyáš postupovati tak, aby starý císař („so etwan noch vier wochen zu leben haben möchte") nebyl zcela odstraněn („unter die bank gestecket") získá si tím veliké přízně kurfiřtského kollegia; pokračovalo-li by se však tak, jako dosud, bude to míti v zápětí jen rozvrat (divulsionem) imperia a celá říše byla by proti Matyáši[2]). Khlesl a ostatní, kteří mluvili ostře proti císaři a kteří nejhorší věci svalovali na české stavy[3]), stáli na stanovisku, že věc týká se jen Matyáše a českých stavů, kurfiřt saský že nemá práva se do těchto záležitostí vměšovati; Khlesl vtipkoval, je-li říše císařem tak dobře spravována, že má ještě chut déle setrvati pod jeho vládou, že jí toho ochotně popřejí. Když se pak královští radové poněkud umírnili, projevili ochotu k dalšímu jednání.

Vyslanci přistoupili pak k positivní práci a podali konkrétní návrh, na jehož základě mohlo by podle nich spočívati vyrovnání mezi Rudolfem a Matyášem.[4]) Dobrozdání toto skládalo se z 8 artikulů: 1. smlouvy uzavřené mezi císařem a Matyášem v letech 1608 a 1610 mají ve všech punktech, klausulích a artikulech pevně a stále býti zachovávány; 2. pasovské vojsko má býti abdankováno a původci škodlivých rad mají býti exemplárně potrestáni; 3. bude-li potřebí, mají kurfiřti, arcivévodové a knížata se zaručiti, že na žádost císařovu nebo královu poskytnou k tomu potřebné pomoci; 4. aby byl král ubezpečen nástupnictvím v Čechách, má ho císař již za krále českého dáti korunovati a provolati, jako se to stalo za císaře Maximiliána II.; 5. všichni nejvyšší zemští úředníci a radové v Čechách, Slezsku a Lužicích i radové v královských městech mají přisahati Rudolfovi

[1]) „Protokoll gehalten zu Praga den 19. aprilis zwischen des königs in Ungarn und churfürsten zu Saxen räten". Drážď. arch. Pass. Acten II. B. 9167, fol. 277—286, kopie přiložená ke zprávě Gerstenbergově ze 30. dubna.

[2]) Podobně referuje o tom Brömser dne 30. dubna kurfiřtu mohuč. Stát. arch. ve Vídni, Mainzer Erzkanzlerarch. Reichstagsakten 1611. Bd. 103c, fol. 265, až 270. Orig.

[3]) ‚Interim werfen sie alles, was ohnformblich geschicht, und sie nicht zu verantworten getrauen, auf die stende, als deren der konig noch nichts volkommentlich mechtig sei.' Brömser, l. c.

[4]) ‚Ungefährliche gedanken, wie die eingefallene mishelligkeit zwischen Ihr kais. und kgl. Mt. mit beederteil reputation und gemeinen wohlstandes zue componieren.' Stát. arch. ve Vídni. Mohuč arcikancl. arch. l. c., f. 278. Kop.

a Matyášovi, ale až do smrti Rudolfovy mají se jen jeho přidržovati; 6. poněvadž by ve vládě mohly vzniknouti nepořádky, navrhují universální reformu (,universal-reformation'), k níž by císař i král vyslali zástupce ve stejném počtu; 7. císař má zůstati regentem v Čechách až do své smrti; 8. co se stalo s obou stran, má býti zapomenuto a nepřipomínáno. Návrhy tyto blíží se ovšem daleko více podmínkám Rudolfovým, jak je byl formuloval 16. dubna, než žádostem stavovským; ačkoliv mnohých sporných věcí si nevšímají, svědčí přece o dostatečné znalosti poměrů, zejména artikul pátý a šestý. Pro tento návrh získal Gerstenberg 30. dubna Wolfa Sigmunda z Losensteina, maršálka králova a zástupce hornorakouských stavů; ale v pondělí 2. května král sám povolal k sobě zástupce všech tří stavů českých a dal jim oznámiti, čeho kurfiřt saský při něm vyhledává[1]) (jest to obsah listu z 21. dubna i návrhy z 29. dubna), jakož i to, že král sám dal kurfiřtovi odpověděti, ,poněvadž jest J. Mt. cís. etc. pro sešlost věku svého sám regimentu odstoupiti chtíti a stavům, aby krále korunovali povoliti ráčil', že již to měněno býti nemůže[2]), vězněn že císař nikterak není; poněvadž však je nepřítel ještě v zemi, stavové hájí hradu Pražského i svých privilegií. ,Co se koruny římského království dotýče, že král z té náklonnosti kurfiřtu děkuje, a bude-li bůh chtíti, že i to všecko dobře státi moci bude.' Ve sněmu téhož dne uvedl ve známost obsah tohoto jednání pan z Talmberka a sudí zemský pan Adam mladší z Valdštejna sdělil, že král to dává proto stavům oznámiti, aby věděli, jak se mají zachovati, kdyby i u nich kurfiřt něco podobného vyhledával.

Kurfiřt však uznal za hodné zmírniti své stanovisko nejen vůči králi Matyáši, ale i proti českým stavům, neboť, měli-li jeho vyslanci v Praze něco poříditi, bylo nutno, aby především byly odstraněny všechny možné stíny, které vznikly v dřívějším jednání, a aby se politika saská zbavila všeho toho odia, které ji stihlo a ještě mohlo stihnouti s té či oné strany; jen tak mohla pak přejmouti úlohu prostředníka, úlohu, která vymykala se již z moci vévody brunšvického právě pro jeho příliš temperamentní vystupování proti českým stavům.[3]) Proto kurfiřt posílá svým vyslancům ještě ověřovací listy k jednání se stavy českými[4]) a se zástupci stavů slez-

---

[1]) Archiv kutnohorský, 6536/5 D; kopie.

[2]) Arch. kutnohorský, l. c. Král tu naráží na císařovu odpověď ze 16. dubna na stavovské artikule.

[3]) 1. května poukázal na to kurfiřtu saskému jeho braniborský kollega, odmítaje všelikou možnost vměšovati se do českých záležitostí, maje prý výstrahu ve vévodovi brunšvickém, kterému stavové čeští to již pořádně vyřídili, ,als sich Seine L. etwas aiferig bei dem werke erzeiget gehabt'. (Drážď. arch. l. c., fol. 319—324. Orig.) Naproti tomu kurfiřt mohučský diví se v listu ze 30. dubna, že Matyáš dovolí, aby Čechové tak zacházeli s císařem, jedná prý, jako by nemusil ze svého jednání říši odpovídati a jakoby všechna knížata musila svoliti k takovému postupu, (Drážď. arch. l. c., fol. 410—414. Orig.; Víd. st. arch. Mohuč. arcik. arch. Bd. 103c, fol. 225—228. Kpt.)

[4]) Drážď. arch. l. c. fol. 243. Kpt.

ských, horno- i dolnolužických. Odesílaje ověřovací list pro stavy české, připomíná svým radům[1]), aby si počínali mírně, že není radno drážditi již i jinak pobouřené mysli, a žádá jich proto, aby ono psaní adressované stavům českým podrželi u sebe a aby s nimi jednali podle svého uznání a podle své moci ústně, k čemuž jim právě posílá ověřovací list. Zdál se tedy i samému kurfiřtovi list z 21. dubna[2]) příliš ostrým a v přítomné době neopportunním, zejména, když nyní již věděl, jaké pobouření mezi českými stavy způsobil jeho list ze 12. dubna, který byl přece ještě mírnější.[3])

Se stavy slezskými bylo jednání snazší, ti prohlásili, že jsou věrni Rudolfovi,[4]) a šlo jen o to, aby byli zachováni v tomto svém loyálním postavení; ovšem ani to se saské politice nepodařilo. Ostatně zástupci všech „vedlejších zemí" koruny České a především Slezané dostali se brzy po svém příchodu na sněm se stavy českými do sporů o právní postavení těchto zemí k Čechám a o kompetenci jednotlivých úřadů, kterýž spor potrval pak po celé jednání sněmovní[5]) a ani jím skončen nebyl. Vyslanci saští spokojili se tím, že dne 4. května podali zástupcům slezských stavů memoriál, v němž je upozorňují na nebezpečenství, které může vzniknouti ze situace, jakou připravují král a stavové čeští[6]). —

Ze stavů českých byl to jediný hrabě Joachim Ondřej Šlik, který udržoval poněkud přátelské styky s vyslanci saskými a zpravoval je, jako již před tím dra Pfretzschnera, o důležitějších událostech mezi stavy; působily tu jistě staré reminiscence z r. 1609, kdy ovšem Gerstenberg byl stavům českým osobou mnohem sympathičtější, než nyní. Šlikovi odevzdán byl Gerstenbergův memoriál ze 3. května[7]), obsahující stížnosti

---

[1]) ‚Ihr wollet in solchem eurem gutem vorsacz ferner also fortfahren und continuiren und allen euren vleis und bemuhung dahin richten, darmit zwischen der röm. kais. Mt. und kgl. Würden, wie auch den stenden wiederumb gutes vertrauen gestiftet und das königreich Beheim in einen fridlichen und ruhigen zustand gesaczt werden mochten; und weil es nicht ohne das in dieser sachen cum moderatione zu vorfahren und dahin zu sehen, damit durch heftiges urgiren und hartes zusprechen die ohne das erhiczten gemuter nicht weiter offendiret werden mochten, als konnen wir gnedigsten geschehen lassen, das ihr unser an die stende gefertigtes schreiben zuruckhalten und, was der sachen notturft und iczіger zustand erfordert, bei den stenden eurer discretion und legalitet nach mundlichen an- und fürbringen und zu allen friddienenden mitteln anermahnen moget.‘ (Koncept v hlavním drážď. archivu, l. c. fol. 241—242.)

[2]) Srv. str. 63.

[3]) Srv. str. 58 a 59.

[4]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 29. dubna 1611 (Drážď. arch. l. c., fol. 258—263). Poněvadž mezi vyslanci slezskými byl též kníže lehnický Jan Kristián, bylo nutno adressovati mu zvláštní ověřovací list.

[5]) Srv. Gindely, l. c. II. str. 261 a násl.

[6]) O jednání vévody brunšvického a vyslanců kurfiřtských se stavy slezskými vypravuje Gerstenberg 4. května (Drážď. arch. l. c., f. 367—370. Orig.) a přikládá memoriál vévodův (ib. fol. 371—377) i vyslanců (ibid. fol. 378—379).

[7]) I. týdenní zpráva Brömserova z 2.—7. května ve stát. arch. víd. Mohuč. arcik. arch. Bd. 103c, fol. 323—329.

do jednání s říšskými rady Hannewaldtem a Hegenmüllerem; Šlik však odpověděl, že oba jmenovaní páni nebyli dosud zajatci stavovskými, proti Hannewaldtovi že vznesl Khlesl 162 artikulů. Ani tedy v této říšské záležitosti neměli saští vyslanci dosud úspěchu[1]), tím méně mohli se nadíti nějakého uspokojivého výsledku v záležitosti, ve které strana Matyášova i stavové jejich kompetenci vůbec zamítali, v prostředkovací funkci ve prospěch Rudolfův.

Dne 5. května oznámil jim opět Šlik, který byl s Losensteinem jejich hostem při obědě[2]) a s nímž měli při té příležitosti pětihodinnou konferenci, že král trvá pevně na korunování i na resignaci Rudolfově a že jest vůbec nemožno, aby císař zůstal pak ještě vládcem. Všechny možné argumenty, které saští vyslanci snažili se proti tomu uvésti, neměly účinku.. Korunování bylo již i přesně stanoveno na den Nanebevstoupení Páně (12. května). To působilo na saské posly dojmem zdrcujícím; „wir kemen zu langsamb post festum", ulevují si v listě kurfiřtovi[3]) a žádají již jen instrukce, jak se mají zachovati, budou-li ke korunování pozváni.

Druhého dne na to (6. května) byli saští radové nuceni projíti nejtěžší zkouškou, měli veřejné slyšení u českých stavů v plném sněmu[4]). Především podali tu svůj memoriál,[5]) který ovšem je daleko mírnější, než jaké bylo asi skutečné přesvědčení saské politiky; v memoriálu tom prostě se uvádí, že Kristián, dověděv se o nebezpečné situaci v Čechách, poslal tam proto své rady, aby se u císaře i u Matyáše představili, což se již stalo; kurfiřt vyslovuje důvěru, že dojde k bratrskému smíru, a poněvadž jsou též stavové na celé záležitosti velice interessováni, žádá jich kurfiřt, aby všechny akce tak řídili a mírnili, by v budoucnosti zabráněno bylo všeliké trpkosti; co může při tom kurfiřt učiniti, chce podniknouti a doufá konečně, že se najdou prostředky, jimiž se bude moci i císaři i králi dostati plné satisfakce.

Po přednesení tohoto memoriálu, zatím co se stavové radili, uvedeni byli vyslanci do komnaty, kde se chovají zemské desky; když pak byli zpět povoláni, poděkoval nejvyšší purkrabí pan Adam ze Šternberka česky — čeština byla výhradní řečí jednací i vzhledem k cizím vyslancům — kurfiřtovi, což bylo sekretářem Plateisem překládáno do němčiny; stavové budou prý se raditi o jejich poslání a co nejdříve odpovědí. Postavení kurfiřtských vyslanců nebylo v té době nikterak záviděníhodné, Gerstenberg

---

[1]) Dne 4. května napomíná kurfiřt saský vyslance, aby i v této věci počínali si opatrně, ‚damit man von den stenden nicht ferner schimpf und abschlegige antwort erlange' (Drážď. arch. l. c., fol. 314, 317. Kptkop.).

[2]) Brömser neobědval se saskými vyslanci. V listě ze 30. dubna praví: ‚Ich sampt den meinigen werde abgesondert in meinem gemach und die Saxischen in ihrem gespeiset' (Víd. st. arch. Mohuč. arcik. arch. l. c., fol. 265—270); nemá tudíž také o této rozmluvě zprávy; on toho dne jednal s nunciem.

[3]) Drážď. arch. l. c., fol. 389—392. Orig.

[4]) Drážď. arch. l. c., fol. 398—403. Orig.

[5]) Memoriál přiložen ke zprávě saských vyslanců z 6. května (fol. 398—403) na fol. 405—406.

stěžuje si kurfiřtovi, jak nepříznivě se na ně pohlíží, jaká jest všeobecná nespokojenost s kurfiřtskými a říšskými vyslanci; neboť v tom, že nyní kolem císaře seskupila se v Praze říšská poselstva i některá knížata, která jednak právem, ale namnoze též neprávem a ukvapeně osobovala si zasahovati do událostí na pohled výhradně českých, v tom přirozeně čeští stavové, žárlivě střehoucí svá privilegia a práva, viděli neoprávněné vsahování do svých záležitostí i práv; oni byli s Rudolfem nespokojeni a hleděli se jeho vlády zbaviti, a že týž Rudolf byl zároveň římským císařem, bylo jim vedlejší.

Ale i straně Matyášově dostalo se v těchže dnech vydatné pomoci v osobě anhaltského vyslance Jana von Dordt[1]), který v intencích svého pána učinil dne 6. května — tedy téhož dne, kdy byli saští vyslanci ve sněmu — v zemské síni projev ve prospěch českých stavů a ubezpečil je a Matyáše radou i pomocí knížete Kristiána Anhaltského[2]). Projev ten však nikoho nemohl překvapiti, anhaltský kníže byl ode dávna nepřítelem Rudolfovým a nemohl tedy císař od něho nic jiného očekávati[3]).

Zvláštní postavení zaujímal v této době na dvoře císařském zástupce politiky španělské don Baltasar de Zúñiga y Fonseca, resident španělský v Praze od r. 1608.[4]) Ani on neměl v této době velikého vlivu na Rudolfa, neboť císař byl popuzen, že španělská politika nechala věci tak daleko dojíti, a teprve v poslední chvíli před Matyášovým korunováním, když se ukázalo, že kurfiřtští vyslanci stojí příliš na pravo, aby se mohli ujmouti prostředkujícího postavení v jednání mezi Rudolfem a Matyášem, přejímá diplomatické a politické jednání Zúñiga.

Dne 7. května měli vyslanci audienci u císaře, která trvala půldruhé hodiny. Gerstenberg ve zprávě o ní[5]) líčí velice dramaticky, kterak císař u přítomnosti vévody brunšvického, Leuchtenberka, Mollarta a jejich půldruhé hodiny tak naříkal a si stěžoval, že se sotva ubránili slzám. Císař

---

[1]) Nedatovaná instrukce Dordtova pro poslání ke králi a k českým stavům je ve vévodském arch. v Srbišti (Zerbst), Abt. Bernburg. A. 9 a. n. 166, fol. 132 a n. Kpt. Otištěna ve výtahu v Chroustových Br. A. IX. č. 173 str. 418—420; na str. 419 jsou však při vedlejším memoriálu ke králi ještě dva artikuly (15. a 16.), které v konceptu (fol. 135), odkud Chroust otiskuje, nejsou.

[2]) O projevu tom podává zprávu Bodenius 7. května; srv. Chroust, Br. A. IX. str. 441, pozn. 1.

[3]) Kníže anhaltský byl v přátelských stycích s českými stavy, zejména se starým panem Petrem Vokem z Rožmberka; korrespondence mezi oběma vedená se strany Rožmberkovy jeho německým sekretářem Theobaldem Hockem z Zweybrucku zachována v archivu srbištském, Abt. Bernburg odd. A. 9. a. (O politice Anhaltově srv. blíže v díle Gindelyově a ve spisech Kybalových).

[4]) O Zúñigovi srv. v pojednání Borovičkově, Archiv v Simancasu (ve Zprávách zem. arch. král. českého III. 115—180) str. 138—141, podle něhož uvádím též druhé jméno ‚y Fonseca', srv. tamže str. 138, pozn. 23.

[5]) O audienci zpravuje Gerstenberg 7. května (Drážď. arch. l. c., fol. 426—431. Orig.) a ještě dne 9. května (Drážď. arch. l. c., fol. 456—459. Orig.), podle kteréž zprávy líčí audienci Gindely, Rudolf II. etc. II. 282—284.

obrátil se s ostrými výčitkami proti lantkrabímu z Leuchtenberka, nejvyššímu hofmistru, který prý ujišťoval císaře, kdyby on (Leuchtenberg) byl býval při něm r. 1608, že by Rudolf podnes měl uherskou korunu; ale nyní jedná zcela jinak. „Nyní chcete mi českou korunu sejmouti s hlavy a vsaditi ji Matyášovi" vytýká mu císař. Když pak zaražený lantkrabí ptal se císaře: „Chci já to učinit?" odpověděl císař, ukazuje spolu i na Mollarta: „Vy oba" a vytýká hned, v čem spočívá jich vina, ukvapili prý ho s podpisem proposice. „Nenechali mi ani dne na rozmyšlenou, a když jsem chtěl jísti, vstrčil mi ještě Barvitius proposici do rukou, takže jsem ji musil podepsati"[1]). Je to tragická chvíle, kdy Rudolf dostává se do konfliktu se svými posledními rady, zatím co nedaleko konají se již stavební přípravy k slavnostnímu korunování Matyášovu. Přes to žádá ještě Rudolf přítomné, aby působili k tomu, nebylo-li by lze ještě korunování vůbec zabrániti nebo alespoň na čtyři měsíce odložiti, a kdyby ani to se nemohlo státi, projevuje odhodlání, že odjede z Prahy a to do Řezna. Rudolf nechtěl tedy býti přítomen konečnému vítězství Matyášovu v Praze; nevěděl však ještě též o přípravách ke korunování. Teprve vévoda brunšvický oznámil mu, že není již naprosto možno korunování zabrániti a poukázal též na přípravy konané již v kostele. Z úst Jindřicha Julia toto doznání působilo jistě velice smutným dojmem. Císař žádal vyslance, aby jeho rozmluvu s Leuchtenberkem uchovali v tajnosti, proto v Gerstenberkově referátu ze 7. května není o ní zmínky. Když však druhého dne přese všechny domluvy vyslanců i vévody brunšvického Leuchtenberg resignoval na hofmistrovský úřad a tedy také na předsednictví v tajné radě a odevzdal insignie svého úřadu, zlatý klíč, nejvyššímu komorníkovi, stala se věc známou, tudíž eo ipso zproštěn byl Gerstenberg závazku mlčelivosti a doplnil svůj referát o schůzi ve zprávě dne 9. května.

Leuchtenberg i Mollart odhodlali se, že opustí Prahu, zůstal by tedy při císaři již jen jediný Barvitius. Lantkrabí z Leuchtenberka rozhodl se však brzy, že zůstane v tajné radě[2]), nad to snažil se císařovou milostí

---

[1]) Gerstenberg píše o této scéně: císař řekl prý: ‚Ihr landgraf habt gesaget: Wenn ihr jenesmal bei mir gewest, ich solte die ungarische cron wolbehalten haben Iczo wolt ihr mir die böemische cron von meinem haupt nehmen und dem Mathiae aufseczen. Darauf sprach der landgraf mit entseczunge: Allergnedigster kaiser, solt ich das tun? Der kaiser antwörtet: ihr beede (den v. Mollart neben dem landgraven meinend); der landgraf trat zurucke und begert alsbalden seinen abschied. Wolt wissen, wer ihm also angeben; Mollart sagt kein wort. Der kaiser sprach: ihr musst mich recht verstehen, ihr habt mich ubereilet mit der proposition. Man hat mir nicht einen tag zeit gelassen zu bedenken, und do ich habe essen wollen, hat mir noch der Barvitius die proposition in die hand gestossen, das ich's habe unterschreiben müssen. (Drážď. arch. l. c., fol. 456—459.) Gindely otiskuje na uvedeném místě svými slovy celý další rozhovor, kde Rudolf líčí svou situaci a stěžuje si, že již nemůže to věčné bubnování, troubení a střílení poslouchat, že snad se má stát jen Matyášovým gubernátorem atd., upustil jsem proto zde od reprodukování téže zprávy.

[2]) Gerstenberg a Lüttichau kurfiřtu saskému 10. května (Drážď. arch. l. c., fol. 477—479. Orig.).

získati nějaké říšské zástavy v jülišských zemích, což ovšem pobouřilo saské vyslance, kteří musili dbáti toho, aby tím neutrpěly interessy jejich kurfiřta[1]).

Stavové čeští zatím již usnesli se na odpovědi na podmínky císařovy resignace[2]); dne 9. května přijal Rudolf českou deputaci stavovskou, která podala mu odpověď — nám dnes, bohužel, neznámou — a která žádala propuštění Čechů, Slezanů a Lužičanů z poddanské přísahy. Císař, vyžádav si kratší lhůtu k odpovědi, pozval své rady a cizí vyslance k poradě, jaké stanovisko by měl zaujmouti k těmto podmínkám. Dr. Gerstenberg ovšem viděl v podmínkách tolik ponižujícího a hanebného, že pokládal jakékoli schválení jich se strany císařovy za nemožné.[3]) Proto, když se dne 11. května sešla u císaře tajná rada, v níž byli Leuchtenberg, Mollart a již také Minkvic a dr. Wacker, byli to saští vyslanci, kteří naléhali na Rudolfa, aby požadavkům českých stavů nevyhovoval, poukazujíce na to, že jsou pro něho, jakožto římského císaře nepřijatelné; doporučovali císaři, aby se poradil s knížaty říšskými, kurfiřtským kollegiem a především s králem španělským. Radí proto císaři, aby si za tou příčinou vyžádal od stavů lhůtu šesti měsíců, která mu může býti tím spíše povolena, když stavové pro svou odpověď na císařovu proposici potřebovali čtyř neděl; konečně vyslovili se i proti propuštění Čechů, Slezanů a Lužičanů z přísahy. Tajní radové, kteří se saskými vyslanci souhlasili, projevili své mírnější stanovisko alespoň v návrhu, aby se dala Čechům nějaká prozatímní vyhýbavá odpověď[4]).

Ale stavové čeští nebyli již ochotni spokojiti se všelijakými sliby a prohlašovali, že vymohou korunování a zbaví se císařovy vlády, i když nebudou zproštěni přísahy. Proto sešli se opět na pozvání císařovo večer dne 12. května Leuchtenberg, Mollart, Wacker, Minkvic, vévoda brunšvický, saští vyslanci a Brömser, aby se o věci radili. Jest to za necelý týden již třetí důležitá schůze císařova s jeho radou, nehledíme-li ani k deputaci stavovské dne 9. května; uvážíme-li, jak protivné byly takové

---

[1]) ‚Man sagt, der landgrave von Leuchtenberg gehe darmit umb, eine kais. begnadung zu erlangen auf die reichspfandschaften, so in den gülischen landen sein sollen, wir wollen uns der sachen recht erkundigen und, soviel an uns, vorhüeten helfen, darmit E. churfürstl. Gn. und anderen interessenten nichts zum nachteil gehandelt werde.‘ Podobně rozhodli se i neuburští vyslanci; obojí rozhodli se pak, že Leuchtenberkovi společně jeho úmysly rozmluví. Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 11. května, Drážď. arch. l. c., fol. 526—531. Orig.

[2]) To jest opětná odpověď na císařovu proposici z 12. dubna, která obsahuje oněch osm artikulů, vyjmenovaných na str. 60.

[3]) ‚Morgen sollen wir der beratschlagunge beiwohnen uber der Böemen antwort auf die articul, die wir allensambt so geverlichen und schmehelichen befinden, das wir nicht sehen, wie ein römischer kaiser deren einen sine laesione majestatis approbiren könne.‘ (Drážď. arch. l. c., fol. 456—459.)

[4]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 11. května (Drážď. arch. l. c., fol. 526—531).

politické debaty Rudolfovi, jak rád se jim vyhýbal, jak dlouho musívali petenti i vyslanci čekati na obyčejnou formální audienci, pochopíme, co sebezapření i napětí vynaloženo jest v těchto dnech v nemocné osobě Rudolfově, která přese všechny nezdary, zklamání a duševní depressi projevuje ještě tolik agilnosti a odhodlání. I ve schůzi dne 12. května projevil Rudolf dosti prozíravosti, chtěl-li nyní raději po dobrém vejíti v jednání s Matyášem, doufaje, že takovým způsobem dosáhne příznivějších podmínek své kapitulace. V této chvíli rozpomněl se i na slib Matyášův pronesený Leuchtenberkovi a Mollartovi, že král přichází jako přítel a že jeho příchod nemá býti císaři na škodu[1]). Usnesla se tedy tajná rada, že se ke králi vypraví deputace, aby mu připomněla tento slib a zároveň ho požádala, aby bylo korunování na šest měsíců odloženo. Vévoda Jindřich Julius i saští vyslanci odmítli účast na této deputaci, neboť měli za to, že podobné poslání přijde králi málo vhod[2]).

Dr. Gerstenberg viděl, že je již vše marno, vynaložil vše, aby korunování zabránil, v poslední chvíli sháněl i argumenty jaksi státoprávního rázu proti korunování, dokládaje, že království české jest lénem říše německé, že král český potřebuje potvrzení císařova, a upozorňoval proto kurfiřta s průzračným úmyslem na tuto okolnost[3]). Tyto argumenty ovšem při následujícím vývoji událostí byly by naprosto selhaly. Ani kdyby prý měl Šalamounovu moudrost a Ciceronovu i Demosthenovu výmluvnost píše Gerstenberg[4]), nemohlo by se již nic změniti, a proto již 12. května, tedy v den, na který korunování bylo původně ustanoveno, vzdává se každého úmyslu jemu zabrániti.

Nedošlo již ani k chystané deputaci k Matyášovi. Stavové čeští pozorujíce, že císař snad by nyní chtěl odvolávati svou resignaci, ke které dříve projevoval alespoň podmínečně ochotu, vyhrožovali tajné radě násilím, nebude-li jednání v brzku ukončeno; nelekali se tedy čeští páni již krajních prostředků. — Dne 13. května přednesli Leuchtenberg, Mollart

---

[1]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 12. května.

[2]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 13. května (Drážď. arch. l. c., fol. 566—570. Orig.).

[3]) Wir wissen anders nicht, dann das die cron Böemen (wenn sie ein römischer kaiser nicht besitzt, wie nun viel lange jar geschehen), so sei sie doch ein feudum imperii, musse vom römischen kaiser recognosciret werden, wie dann auch die cron Böemen und Österreich ihren sonderlichen anschlag ins reichsmatricul haben, welche contribution bis anhero in die kais. cammer geliefert. Weil dann daraus viel nuczlicher argument in dieser sach genommen werden können, so bitten wir untertenigst, E. churfürstl. Gn. wollen diese ding aufsuchen und uns daraus, soviel hirzu dienliche, gnedigst informiren lassen (Gerstenberg a Lüttichau 9. května, Drážď. arch. l. c., fol. 456 až 459. Orig.).

[4]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 12. května. . . . und sagen uns ausdrucklichen, wann Salomonis weisheit und Ciceronis sowohl Themosthenis eloquentia vorhanden, so könte und möchte es doch anders nicht sein und geendert werden, so gefallen auch viel bedraulicher reden, das wir es alles mussen gehen lassen, wie es gehet. (Drážď. arch. l. c., fol. 560—562. Orig.)

a Minkvic králi odpověď tajných radů na artikule a svolení Rudolfovo ke korunování, bude-li odloženo na svatodušní pondělí (t. j. 23. května), aby ve dnech, které ještě zbývají, mohly býti přesně projednány podmínky resignace. Ještě téhož dne oznámil císařův sekretář Hertel saským vyslancům, že král i stavové svolili k odložení korunování podle přání císařova[1]).

Jak se zachovají k samotnému aktu korunovacímu, vyslanci věděli. Kurfiřt saský radil jim, aby v té věci postupovali společně s vyslancem mohučským a s vévodou brunšvickým i s vyslanci neuburskými; on sám je však toho mínění, aby se korunování neúčastnili, poněvadž se neděje s dobrou vůlí císařovou, k jehož pomoci byli vyslanci do Prahy posláni, ostatně ani král ani stavové kurfiřta dosud ke korunování nepozvali, mají se proto sašti diplomati „pro nedostatek rozkazu a krátkost času", omluviti, aby snad svou přítomností nesankcionovali to, co pokládají za nesprávné, a císaři místo pomoci nepřivodili ještě více zármutku[2]). Brömser rovněž hlásí již 7. května, že se korunování neúčastní[3]) a stejně rozhodli se nejen vévoda brunšvický, ale i vyslanci neuburští[4]).

Císař nejen neodporoval již korunování, ale vyhověl konečně na přání tajných radů i žádosti stavů a slíbil vydati acht proti Pasovským, kteří se nebudou chtít podrobiti abdankování[5]). O tomto rozhodnutí císařově i o výsledku jednání o aktu korunovacím dověděli se vyslanci teprve večer, když byli postaveni již před hotovou věc, a osvědčili se v tomto případě „papežštější než papež." Neschvalovali těchto ústupků[6]) a viděli přirozeně pro císaře jen veliké nebezpečenství v tom, že se vzdává své poslední ozbrojené moci uprostřed pobouřených stavů. Nebyla to zvláštní náklonnost k Leopoldovi nebo Pasovským, která způsobila toto prohlášení — vždyť kurfiřt dávno se již tohoto vojska odřekl — ale stalo se tak jistě proto, že bylo to poslední vojsko, o něž se císař mohl ještě v nejhorším případě opříti. Sasové do jisté míry Pasovské přeceňovali, zejména v této době nemohli již mnoho znamenati, ale jejich dosavadní postup ukázal, že dlužno s nimi počítati jako s řádným vojskem, dobře vycvičeným; nad to bylo mezi nimi mnoho šlechticů (Petr Vok

---

[1]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 13. května (Drážď. arch. l. c., fol. 566—571).

[2]) Kurfiřt saský svým radům do Prahy 7. května, Drážď. arch. l. c. fol. 394 až 395; kptkop.

[3]) ‚Solle solches [korunování] ohne willen ihrer Mt gescheen, so haben wier uns beratschlagen, nicht darbei zue sein.' Brömser kurf. mohučskému 7. května; víd. st. arch, Mohuč. arcik. arch. l. c. fol. 319. Orig.

[4]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 8. května. Drážď. arch., l. c. fol. 436—439. Orig.

[5]) Acht datován je 6. května, přiložen jako kopie ke zprávě Gerstenbergově ze 7. května, Drážď. arch., l. c. fol. 432—435.

[6]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 16. května; Drážď. arch., l. c. fol. 587—594. Orig.

z Rožmberka počítá jich na tři sta[1]), to věděli dobře císař, Matyáš i čeští stavové. Císař dříve, než vydal proti Pasovským acht, je a především Leopolda několikráte vyzval, aby zmírnili svůj postup a změnili své chování, jakož i aby vytáhli v určité lhůtě ze země; tak stalo se zejména 20. a 26. března[2]). Konečně zkoncipoval 2. května[3]) acht vévoda brunšvický, acht ten vydán byl již i se jmény achtovaných důstojníků 6. května[4]). Saští vyslanci namáhali se, aby do achtu vložena byla klausule, jíž se ponechává ještě 8 neb 10 dní lhůty těm, kteří by chtěli „ještě přijíti k rozumu," ale vévoda odpověděl, že musil acht zkoncipovati tak, jak to tajní radové nařídili. Byli tedy Pasovští dáni do achtu a měli v nejbližší době opustiti Čechy; tak odcházelo poslední císařovo — můžeme je zcela právem tak nazývati — vojsko z Čech. Císař zůstal nyní úplně osamocen. Cizí vyslanci věděli patrně dobře, že o osobní bezpečnosti neměli stavové čeští příliš skrupulosního mínění; měli příklad Tengnaglův, tajných radu i Slavatův a Martinicův. Nelze upříti, že v jednání českých stavů v poslední době bylo mnoho příkrého a bezohledného vzhledem k starému vladaři, mnoho ovšem vysvětliti dlužno pobouřením Pasovským vpádem do Prahy a úmysly Leopoldovými, ale přes to neomluvitelno i nevysvětlitelno zůstane jednání některých jednotlivců, především hlavního původce příjezdu Matyášova, obojakého pána Václava Vchynského ze Vchynic. Spatřuje-li Gindely v hájení zájmů císařových a říše se strany kurfiřtských vyslanců v Praze bláznovství a nazývá-li jejich poslední návrhy a jednání dokonce blbstvím (Blödsinn), svědčí to jen o zaujatosti vynikajícího tohoto historika proti Rudolfovi, kterou přenáší i na ty, kteří ještě v poslední chvíli měli tolik odvahy, že se postavili ve spojenectví s takřka bezmocným císařem;

---

[1]) Petr Vok králi Matyáši 2. května píše: ‚Ich befind in der rollen, das vil vom herrnstand und über die 300 fast reichs von adel fürnember geschlechter under diesem kriegsvolk zu finden.' Vybízí proto Matyáše, aby se při akkordě s Pasovskými postupovalo přiměřeným způsobem. Arch. v Linci. Annalenband 52. fol. 308'—312'. kop.

[2]) V achtu z 2. května (srv. pozn. následující) se uvádí: „Wie dan auch solches bevehl und erste comination [t. j. z 11. března] nochmals in einem andern rescripto sub dato den 20. martii wiederholet um dan entlichen zum uberflus sub dato den 26. martii nochmals die würkliche abdankung innerhalb 8 tagen zu werk zu richten." etc.

[3]) Kopii achtu z 2. května zasílá Gerstenberg již 3. května kurfiřtovi (v drážď. arch. l. c., fol. 346—347), zde je na kopii poznamenáno rukou Gerstenbergovou: „Ex autographo d. B., nos monuimus per notum inserendam esse clausulam suspensivam ad octo vel 10 dies, si qui velint resipiscere et esse sanabiles. D. B. respondit, er hat es mussen machen, wie es die geheime räht ihm bevohlen (quid audio?), die wurden's wohl reserviren."

[4]) Acht ze 6. května přiložen ke zprávě Gerst. a Lüttich. ze 7. května (v drážď. arch. l. c., fol. 432—435). Ve zprávě ze 7. května poznamenává Gerstenberg: „Die achtserklärung hat der herzog von Braunschweig concipirt." (Drážď. arch. l. c., fol. 426. až 431); i na tergu řečené kopie z 2. května (l. c. fol. 346—347) připsáno „D. B. concepit."

děje se tak snad i ohledem na bezúspěšnost jich počínání. Ale jest velice těžko souditi z positivních či negativních výsledků na povahu a jednání celé akce. Byl neúspěch celé akce ve prospěch Rudolfův již od počátku tak evidentní? Stavové čeští, kteří chtěli se zbaviti vlády Rudolfovy, byli hotovi nasaditi vše, aby cíle svého dosáhli a byli odhodláni i k povstání. Nebyla situace v Čechách v sedmém výročí Matyášova korunování poněkud podobna této? A přece jak rozdílné byly výsledky! Či byl snad Matyáš schopnější a lepší než Fridrich Falcký proto, že jemu podařilo se ve spolku s českými stavy sejmouti korunu s hlavy starého, chorobného a ode všech opuštěného císaře, kdežto Fridrich byl postaven před úkoly, s něž nebyl, že on slabý kurfiřt ve spojení s týmiž českými stavy byl i s nimi rozdrcen mocnou a světovou koalicí habsbursko-katolickou?

Když se po svém rozhodnutí pro resignaci Rudolf ohlížel po vhodném prostředníku mezi ním a Matyášem i stavy, nemohl se jím státi ovšem nikdo z lidí, kteří do poslední chvíle stáli v ostré opposici proti Matyášovi a celé jeho výpravě, nejméně mohli to býti kurfiřtští vyslanci; a tak v poslední chvíli Rudolfovy vlády, kdy šlo již jen o čestný odchod s jeviště, octne se opět nit diplomatického vedení v rukou obratného vyslance španělského; Zúñiga jediný mohl posléze provésti jakýs takýs smír mezi Rudolfem a Matyášem a vymoci čestný (pokud ovšem bylo možno) odchod Rudolfův. Dne 17. května povolal Rudolf Zúñigu k sobě a požádal ho, aby toto poslání vzal na sebe, což Zúñiga slíbil[1]).

Úloha saských vyslanců byla dohrána; při všem tom, co potom následovalo a co na ně působilo dojmem velice trapným, byli již jen pouhými diváky při této smutné scéně. Dr. Gerstenberg byl naprosto deprimován a zklamán zejména jednáním tajných radů, že upustili bez jejich vědomí od deputace ke králi v takovém smyslu, jak bylo usneseno 12. května; od té doby jim nedůvěřoval. Když dne 16. května žádal sekretář Hertel jménem císařských tajných radů saské vyslance, aby tedy napsali, po případě jen nadiktovali své dobrozdání, jak má být stavům odpověděno, omluvil se Gerstenberg, že tak učiniti nemůže, nemaje v té věci kurfiřtovy instrukce, vskutku však podezíral tajné rady, že chtějí jejich písemného prohlášení použíti ke škodě a osočení saské politiky jak u Matyáše, tak u stavů[2]).

Nálada v Praze byla taková, že ten, kdo by se byl opovážil mluviti proti korunování, nebyl ani jist životem; saští radové sami musili mírniti vévodu brunšvického, aby tak „libere" nemluvil a nepsal.[3]) I své smýšlení

[1]) Gindely, l. c. 287 a násl.

[2]) ,Wann wir aber befunden, das solches der heutigen abrede und gemachten schluss gar ungemehs, von den kais. räten auch dasselbige nur zu dem ende furgenommen, das, was von uns schriftlichen ubergeben werden möchte, sie zu unserm unglimpf und nachteil, sowohl bei dem könige als den ständen gebrauchen möchten, als haben wir uns zum besten und damit entschuldiget... etc. (Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 16. května, Drážď. l. c., fol. 587—594. Orig.).

[3]) Gerstenberg a Lüttichau. kurf. saskému v témže listě, jak v pozn. předešlé.

stran odjezdu císařova z Prahy změnili saští vyslanci, a ač dříve sám kurfiřt radil k pobytu císařovu v říši a navrhoval jako nejpříhodnější místo residence Řezno[1]), byli nyní událostmi pražskými tak poučeni, že viděli, jak nevhodný byl by takový krok, a proto naopak odrazovali císaře od úmyslu opustiti Prahu. I kurfiřt mohučský, jakožto říšský arcikancléř, ukládá Brömserovi, aby v čas nejvyšší potřeby a nepokojů v Praze dbal s druhými vyslanci a vévodou brunšvickým o to, aby se nejen sám císař, nýbrž i jeho tajní a říšští radové i říšská kancelář s archivem a registraturou beze všeho nebezpečenství dostali z Prahy[2]).

Císař zatím opět změnil své rozhodnutí a litoval, že dal svolení ke korunování, proto mezi podmínky, o kterých měl Zúñiga s králem jednati, postavil na první místo podmínku pro krále i pro stavy naprosto nepřijatelnou, aby totiž po korunovaci nejen císaři zůstal titul královský, nýbrž aby Matyáš vládl toliko jeho jménem; žádal vedle toho i zvýšení roční své renty a volnost residence po celých Čechách i na hradě Pražském. Rozumí se, že první podmínka byla odmítnuta, avšak pokud se týče renty, ukázali se stavové povolnými a zvýšili peníz na 300.000 tolarů ročně, Matyáš pak, jemuž bylo ponecháno rozhodnutí o ostatních podmínkách, prohlásil, že nemá nic proti tomu, bude-li císař bydliti v zámku, ale že musí tamže býti připraveno obydlí též pro něho. Ale císař, napaden byv záchvaty zuřivosti, nechtěl již o tom slyšeti a žádal o opětovnou prolongaci korunování; v této chvíli obrátil se opět na kurfiřtské rady, aby snažili se u stavů a nejvyšších úředníků českých dosáhnouti nového odkladu korunování.[3]) Zúñiga i vyslanci sami poukazovali na nemožnost odkladu a nezbylo tudíž císaři, než spokojiti se s daným stavem. Pro císaře, pro jeho chorobu i celý duševní stav jeho bylo toto všechno vysilující jednání, nekonečné audience, protesty a repliky, všechna tato posléze marná námaha, končící se nejen úplným rozbitím všech odvetných plánů, nýbrž vrcholící dokonce v naprostém ponížení, ranou strašlivou a zdrcující, která dodala slabému organismu jeho, a není divu, že svého pádu dlouho nepřežil. Gerstenberg se vyjadřuje, že resoluce, která byla 21. května vydána na císařské artikuly[4]), obsahuje „ganz beschwerliche und praejudicirliche postulata," jako na př., aby císař, postěhuje-li se do říše, podal dříve kauci, aby doporučil Matyáše kurfiřtům k volbě římského krále, aby nechal obydlí králi a jeho manželce (víme, že tento artikul nebyl tak zlý). Do korunování nebylo však již možno o článcích znovu jednati, proto císař přivolil, aby

---

[1]) Kurfiřt svým vyslancům do Prahy 10. května; Drážď. arch. l. c., fol. 421 až 422. Kopie konceptu.

[2]) Kurfiřt mohučský Brömserovi před 23. květnem. Drážď. arch. l. c., fol. 690. Kop.

[3]) Saští vyslanci kurf. saskému 19. května, Drážď. arch. l. c., fol. 614—17. Orig.

[4]) Saští vyslanci kurfiřtu saskému 21. května, Drážď. arch. l. c., fol. 631—633. Orig.

se o nich jednalo až po korunování. Dne 22. května propustil české stavy z jejich poddanské povinnosti a zprostil je jejich přísahy[1]).

Téhož dne podali dr. Gerstenberg, Wolf z Lüttichau i dr. Brömser Barvitiovi memoriál, v němž žádali o propuštění ode dvora císařského, neboť poznali, že již nebudou v Praze nic platni; žádají však o instrukci, kam se odebéře císař do říše a co bude dlužno referovati v příčině kurfiřtského sjezdu. Ke korunování officielně pozváni nebyli[2]), jen Losenstein sám dal jim den před korunováním oznámiti, chtějí-li se účastniti obřadu, že bude pro ně připraveno zvláštní místo.[3]) Vyslanci ovšem se vymluvili nedostatkem rozkazu, vévoda brunšvický pak, jenž byl pozván ke korunování i k hostině, omluvil se nemocí, což prý krále velice pohněvalo. Naproti tomu císař byl potěšen, že se ani jediný z kurfiřtských vyslanců (ani braniborský) neúčastnil korunovací slavnosti.

Dne 23. května 1611 na svatodušní pondělí časně ráno korunoval slavnostně olomoucký biskup kardinál František z Dietrichsteina Matyáše korunou svatováclavskou toliko za přítomnosti nuncia, Zúñigy a vyslance florenckého Giuliana Mediciho.[4]) Stejně jako většina cizích vyslanců ani tajní radové císařovi neúčastnili se korunování. Vyslanci kurfiřtů duchovních nedošli již do Prahy a jich poslání stalo se ipso facto bezvýsledným. V Praze bylo ticho, v některých ulicích stálo vojsko, aby nebyl rušen pořádek; takovým způsobem v tichu dospěl Matyáš toho, po čem tolik toužil, oč tak dlouho vedl s bratrem spor, tak korunovali stavové čeští krále, kterého si sami do Čech přivedli, jehož vláda však měla se především jim, ale posléze i celé zemi státi osudnou.

Teprve po korunování propustil Rudolf z přísahy stavy slezské a lužické s výslovným protestem, že toto propuštění je vynucené.

Korunováním bylo tedy dovršeno vítězství Matyášovo v Čechách, zbývalo jen vleklé jednání o dohodu s císařem, o různé otázky, pokud se týče odstoupení Rudolfova, Pražského hradu, residence a pod. Saští radové neúčastnili se již tohoto jednání, jež bylo stále komplikováno úmyslem Rudolfovým odvolati resignaci nebo přestěhovati se do říše,

---

[1]) Kopie v archivu min. vnitra ve Vídni I. A. 1. Ka 2990 má však datum „am Pfingstmontag anno etc. 1611," tedy 23. května.

[2]) Gerstenberg píše 23. května: Was uns anlanget, seind wir in die kirchen nicht kommen, weil weder E. churfürstl. Gn. noch wir dazu eingeladen, als das der marschalch (ungemeldet des königs) uns ansagen lassen (Drážď. arch. l. c., fol. 678—683, Orig.); není tedy úplně správna zpráva Bodeniova ze dne 23. května, podle níž ‚der herzog von Braunschweich und churfürstl. gesandten, ob si wol geladen gewesen, seind si aber nit erschienen.' (Mnich. st. arch., Nro.-26. Entsteh. d. 30 j. Krieges. fol. 90—95. Orig.). Platí to jen, pokud se týče vévody brunšvického.

[3]) Gerstenberg a Lüttichau kurf. saskému 22. května. Drážď. arch. l. c., fol. 636 až 639. Orig.

[4]) Srv. veliký popis korunování ve státním arch. ve Vídni. Odd. Böhmen. Fasc. 14. (Podle opisu v Zemském archivu v Praze.) O korunovaci srv. též Gindely, Rudolf II. etc. II. 295 a násl.

kdežto zase na druhé straně zdálo se chvílemi, že císař je naprosto sklíčen, že jest odhodlán resignovati i na římskou korunu[1]). Ačkoliv uskutečnění podobného úmyslu bylo málo pravděpodobné a rozmanité nálady císařovy byly jistě dobře známy, obrátili nyní Gerstenberg i Lüttichau všechnu svou snahu, aby získali potvrzení smlouvy jüterbocké[2]). Ta se však potkávala s odporem vévody neuburského[3]); a ač Gerstenberg ujišťuje ve svých zprávách, že co nejdříve potvrzení získá, jistě on sám nejlépe věděl, že stálé tyto odklady císařovy vynesou politice saské v Jülichu právě tolik, jako jí tam prospělo chování se Rudolfovo v l. 1609 a 1610. Usilují tedy saští vyslanci o to, aby dosáhli odpuštění ode dvora a navrátili se domů; Brömser měl je i na této cestě provázeti a odebrati se do Mohuče přes Drážďany[4]). Proto vypravují vyslanci s patrným důrazem o rozmáhajícím se moru v Praze, o nebezpečí, kterému je takto jejich zdraví vydáno, když mor řádí již v jejich nejbližším okolí, zejména když 27. května ráno stal se jeho obětí jejich krajan a předchůdce v referentském úřadě do Drážďan, nám dobře známý dr. Ambrož Pfretzschner[5]). Ale císař, rozmrzen a pobouřen posledními událostmi, nebyl nyní již tak ochoten udíleti audience, jako v poslední době, kdy běželo o jeho záchranu; dostavují se opět staré stížnosti. Saští vyslanci s audiencí odkazováni byli den ze dne a byli nuceni v Praze tráviti čas, aniž tu mohli již něco získati, neboť k císaři nebyl předpouštěn ani nikdo z tajných radů a nebylo tudíž naděje na dosažení ratifikace smlouvy jüterbocké[6]). Kurfiřtští vyslanci byli však posléze rozhodnuti, že opustí dvůr i bez officielního propuštění[7]).

---

1) Zpráva Gerstenbergova a Lüttichauova ze 26. května; Drážď. arch. 9167. fol. 701—705. Orig.

2) Memoriál v té příčině ze 26. května.

3) Orig. zpráva Padavinova dožeti benátskému z 23. května Dispacci di Venezia, Senato III. (Secreta); tom. 45. fol. 131: Il duca di Neuburgh dà segni di non volere assentire all'accordo seguito frà Sassonia e Brandenburgh nel possesso dei stati di Cleves . . .

4) Kurf. mohuč. Brömserovi 23. května (Stát. arch. ve Vídni, Mainzer Erzkanzlerarchiv Bd. 103 c. fol. 384 kpt). V Drážďanech měl Brömser se samotným kurfiřtem jednati, aby vypozoroval, jaká jest jeho nálada pro nastávající kurfiřtský sjezd do Mühlhaus.

5) Zpráva saských vyslanců ze 27. května. Drážď. arch. l. c., fol. 695 až 700. Orig.

6) Zpráva saských vyslanců ze 30. května (Drážď. arch. l. c., fol. 723—726. Orig.). Proškovský, komorník císařův, prý jim ohlásil, aby ještě den počkali, že zítra (31.ho) dosáhnou audience. Ale ani toho dne jí nedosáhli.

7) Brömser kurf. mohučskému 28. května: „Demnach aber der churf. von Sachsen die seinige abgefordert, dieselbe auch resolvirt sein, den nechsten montag alhier auch ohne erlaubnis abzuezihen, so habe ich solches den geheimen räten angezaigt, auch zu verstehen geben, das ich mit gemelten räten auch abziben muste, mit pitt, unsere allerseits dimission darumb zue befurderen, darauf ich vertrostung bekommen, das were ohne aufgehalten sein sollen" (St. arch. ve Vídni, Mohuč. arcikancl. arch. Bd. 103c., fol. 517—518. Orig.); Gerstenberg oznamuje téhož dne

Císař sám byl naprosto bezradný. Jak již bylo řečeno, v první chvíli mínil resignaci odvolati a tohoto úmyslu se dlouho houževnatě držel. Proto hlavní snahou jeho bylo, aby se co nejvíce protáhlo jednání o konečné narovnání mezi ním a Matyášem, po kterémž měl Matyášovi dáti léno na království české[1]). Poslední formulaci vyrovnávacích artikulů prohlásil sice téměř hned po korunování za nepřijatelnou[2]), ale další jednání protahoval stále více. Vedoucí jeho myšlenkou bylo, že se odebéře do říše a tam na říšském sjezdu vznese stížnost do jednání svého bratra i českých stavů. Není bez zajímavosti, že s tímto úmyslem obrací se nejprve na kurfiřta saského, říšského maršálka. Jemu sděluje v listě ze dne 30. května[3]), že jest odhodlán odebrati se do Řezna; kurfiřt jako říšský maršálek má císaře očekávati na hranicích říšských a doprovoditi ho do Řezna. Odtud hodlal vyslati též posly na kurfiřtský sjezd do Mühlhaus,[4]) který by zatím kurfiřt mohučský rozepsal, a na něm rovněž protestovati proti pražským událostem. Říšský sjezd samotný odbýval by se pak patrně v Řezně. Téměř všichni kurfiřti byli nyní pro to, aby císař přesídlil na říšskou půdu a aby byl vybaven z moci Čechů[5]).

Hned po listě z 30. května poslal Rudolf kurfiřtu saskému ještě druhý dne 1. června[6]), v němž mu děkuje za vyslání radů saských i vyslance mohučského do Prahy.

V té době byli již saští vyslanci vlastně z Prahy odvoláni; dne 4. června opustili již Prahu[7]). Ačkoliv jejich instrukce i ověřovací

(Drážď. l. c., fol. 721, 728. Orig.): ,,Seind demnach entschlossen, morgen allenthalben abschied zu nehmen, einen solicitatorem alhier zue lassen und bis montag uns wieder Gott helfend auf die heimbreise zu begeben."

[1]) Více o tom srv. Gindely, Rudolf II. etc., str. 297 a násl.

[2]) Nové požadavky formuloval vévoda brunšvický v memoriálu dne 27. května, o němž zmiňují se saští vyslanci téhož dne (Drážď. arch. l. c., fol. 695—700, Orig.). Císař dle něho nechce se pouštěti do dalšího jednání, poněvadž jednak jeho radové jsou zatčeni, jednak přestrašeni událostmi, které se sběhly a nechce sám jednati bez dobrozdání kurf. kolegia a svých příbuzných; žádá, aby mu bylo vše připraveno k odjezdu do Řezna a aby byly odstraněny stráže ze zámku, aby měl dosavadní příjem, a vyhražuje si jurisdikci nad svými rady a dvorem.

[3]) V Mnich. stát. arch. 542/10. kop. (podle opisu v Zem. arch.); srv. též Gindely, l. c., str. 297.

[4]) O tomto sjezdu, o jeho místě i času bylo již delší dobu jednáno mezi kurfiřtem mohučským a saským; proto také Brömser vracel se z Prahy domů přes Drážďany (srv. pozn. 4 na str. 81); srv. Chroust, Br. IX. passim.

[5]) Kurf. kolínský kurf. mohučskému 1. června (Mnich. st. arch. 542/10; v op. Zem. arch.); srv. též zprávu nunciovu ze 6. června (Bibl. Vat. Barber. 6912 fol. 4949'), kde podobně vyslovuje se Brömser jménem kurfiřta mohučského.

[6]) Drážď. arch. 9167. fol. 746 a 757. Orig.

[7]) Wolf Sigm. z Losensteina hornorak. výboru stavovskému 4. června (Annalenband 52, fol. 388—392, v zem. arch. v Linci. Kop.): ,Die säxischen und mainzischen abgesandten sein albereit von hinnen wider verraist, die andern aber noch alhier verbliben.'

listy zněly též na krále[1]), byli nyní zástupci kurfiřta saského, a jistě i on sám, jednáním královým tak pohněváni, že odešli, aniž se byli s králem rozloučili[2]). Příčinou hlavní byla patrně ta okolnost, že kurfiřt saský ani jeho vyslanci nebyli pozváni ke korunování a že i jinak saští radové byli vylučováni z královských i stavovských porad[3]). Jediný Brömser rozloučil se s Matyášem a soukromě mu blahopřál ke korunování, což dosud ani jediný z kurfiřtů officielně neučinil[4]).

V poslední audienci u císaře obdrželi kurfiřtští vyslanci, jak bylo patrně zvykem, zlaté řetězy[5]). To byl jejich poslední výkon v Praze a tyto zlaté řetězy byly také jediné, co v Praze získali. Proč byli posláni do Prahy? Aby zabránili korunování Matyášovu, aby vymohli propuštění tajných radů císařových z vazby a aby dosáhli císařské ratifikace pro jüterbockou dohodu, uzavřenou v záležitosti jülišské mezi kurfiřtem saským a braniborským. Jaký byl výsledek jejich šestinedělního poslání? Matyáš byl korunován, tajní radové Hannewaldt, Hegenmüller i Tengnagel byli dosud ve vězení[6]) a ani ratifikace smlouvy jüterbocké nebylo dosaženo, spor jülišský, jak známo, protáhl se ještě na léta.

---

[1]) Srv. str. 62 pozn. 4.

[2]) Toskánský agent v Praze Giuliano Medici píše 6. června svému pánu (Státní archiv ve Florencii. Cod. N^ro 4366. Lett. di Mr Giul. de Medici etc.): ‚Gl'ambasciatori di Magonza et di Sassonia se ne partirono, il primo presentato dal rè d'una collana di 500 fiorini et li due di Sassonia essendo partiti senza licenziarsi dal rè, si come scrissi, la settimana passata, si trattava di mandargli dietro il loro presente.' Padavin, benátský oratore, poznamenává stručně ‚Gli ambasciatori di Magonza e Sassonia sono partiti con dimonstratione di poca sodisfattione del rè (Disp. di Ven. Sen. III. Tom. 45, fol. 144. Orig.)

[3]) Petr de Vischer arcivévodovi Albertovi 5. června (Arch. v Brusselu, Secrét. d'Allem., no. 9673. Orig. srv. Chroust, Br. A. IX. str. 528 č. 224): ‚Der churfursten zu Mainz und Saxen gesante sein aus des kunigs Matthias und der stenden in Böhem rat idesmahl geschlossen . . .'

[4]) Hugolt Beer a dr. Silbermann falckrabí neuburskému Filipu Ludvíkovi 11. června (srv. Chroust, Br. A. IX. č. 232, relace v domácím archivu v Mnichově).

[5]) Noviny z Prahy z 30. května (Arch. anh. v Srbišti, Abt. Dessau, A 9^a I. c. N^ro 4.[1] fol. 185—188): ‚Die churfürstl. mainzischen, sächsischen gesandten betreffend, allenweil die Behemb mit denselben wegen ihr kais. Mt. etc. zu handlen sich verwaigert und sie ihr Mt. etc. draussen im röm. reich mehr als alhier dienlich sein können, werden sie bei ihr kais. Mt. etc. audienz haben, von deroselben mit guldenen ketten begabet werden und dann von hier wieder wegziehen.' — Dr. Gerstenberg zemřel již 22. srpna 1613 v Drážďanech; pohřební kázání vykonal Dr. Hoë a mluvil při tom o vzrůstu a rozkvětu protestantství v Čechách.

[6]) Propuštění Hannewaldtovo a Hegenmüllerovo stalo se teprve 18. června, když byli před tím oba podepsali revers, že se nebudou mstíti za své zatčení. (Bodenius vév. bav. Maximilianovi 18. června [Mnich. říšský archiv, Fasc. III. N^ro 26, fol. 104—106. Orig.] Hannewaldt und Hegenmüller seind heüt deromaleins irer 3 monatlichen haft gegen genugsamben revers ledig gesprochen worden). Reversy Hegenmüllerův i Hannewaldtův jsou v archivu minist. vnitra ve Vídni I. A. 1. Ka 2990. Oba měli být propuštěni již 16. června, ale nepodepsali reversu, který pak král teprve slíbil změniti (srv. zprávy z Prahy ze 17. června v Anh. arch. v Srbišti, Abt.

Viděli jsme, že vina nezdaru tohoto poslání nespočívá v diplomatech, kteří jím byli pověřeni, tragika celého podniku spočívá v tom, že byl předem ztracen; saští vyslanci prohráli vskutku již tehdy, když opouštěli Drážďany, byli poraženi, dříve než spatřili bojiště. Saská politika bojovala za ztracenou věc, Rudolfa nebylo lze udržeti; celá stavba jeho zmatené a nepokojné vlády a jejího nezdravého režimu byla příliš zpuchřelá, aby se dala ještě něčím podepříti, po prvním nárazu shroutila se všecka. Matyáš postupoval stále ku předu a Rudolf podle konečného narovnání (11. srpna) byl nucen doporučiti ho i kurfiřtům za svého nástupce v říši. Saská politika byla tak postavena před nesnadnou otázku, bylo nyní na ní, aby zaujala další stanovisko k Matyáši, se kterým právě se otevřeně rozešla, ač mu nikdy nebyla přátelská.

Tento těžký úkol nebylo však již řešiti kurfiřtu Kristiánu II. Kurfiřt saský nepřežil dlouho pádu Rudolfova v Čechách a nezdaru tamní své politiky, skončiv nemírným pitím a nezřízeným životem předčasně svou vládu i život. Chystaje se odjeti na kurfiřtský sjezd do Mühlhaus, účastnil se dne 3. července[1]) hostiny u svého nového maršálka pána z Berbisdorfu; po jídle, ačkoliv již před hostinou postižen byl záchvatem, účastnil se ještě činně pořádaných dostihů, při nichž však bylo mu již tak nevolno, že bylo nutno odvézti jej v kočáře do zámku, kde za krátko novým záchvatem mrtvice pozbyl řeči a večer skonal[2]). Zemřel nedokončiv prvního desetiletí své vlády a nedosáhnuv ani 28. roku svého věku.

Dessau, A. 9.[a] I. c. Nr. 4.[1] fol. 171—4). Tengnagel propuštěn byl mnohem později (srv. Opočenský, Zajetí a vyšetřování Fr. Tengnagla r. 1611).

[1]) Článek Flatheův v Allg. deutsche Biogr. (IV. 172) uvádí datum 23. června, což vzniklo nepředatováním nějaké zprávy podle starého kalendáře, kterého té doby ovšem užívali skoro všichni protestanti. Rozdíl je právě 10 dní. Datum 3. července zaručeno je z několika současných zpráv; má je také Gindely (l. c. 316).

[2]) Všechny zprávy o smrti kurfiřtově, kterých jsem použil, líčí v podstatě smrt Kristiánovu stejně. Jako příčinu smrti uvádějí „catharrus suffocativus", což je patrně krční syfilis (i o Rudolfovi dovídáme se častěji, že byl postižen podobným záchvatem, „cath. suff.", ale v jeho stáří je prý to asthma). Bodenius vypravuje o tom 9. července (Mnich. arch. l. c., fol. 119—122): ‚Nachdem der churfurst von Sachsen den 4. Julii jüngst verwichen von Dresden nach Mühlhausen auf den churfürstentag seinen aufbruch angestelet, hat er den 3. eiusdem ein ringelrennen daselbst gehalten und das nachtmal bei dem von Loss eingenummen, drauf er sich so übel befunden, dass er balt und schir seinen leuten in handen catharro suffocativo abgeleibet und gestorben ist'. Poměrně nejúplnější jest anonymní zpráva z 9. července ve víd. stát. arch. (Rk. 108/II. fol. 480—481): ‚Vorgestert abents ist ein leidige zeitung von S. churf. Gn. zu Sachsen plötzlichen tod alhie einkommen, welche den dato noch continuiren tuet, und solle ihre churfürstl. Gn. verschinen sontag, da si am montag darauf hernach willens auf den churfürstentag zu verraisen gewest, sich bei seinem neuen hofmarschalk herunden in der statt Dresden zue malzeit eingeladen haben und erstlich ein trunck pier, hernach einen trunck wein getan; indeme er den trunck wein getan, solte er in ein ohnmocht gefallen sein, doch durch die gebrenten labnussen wieder zu sich selbsten kommen; nach der mahlzeit ringelrennen gehalten und im mehrenden reiten wieder durch einen verstopften fluss also schwoch

VIII. Motivy politiky Jana Jiřího až po nabytí Lužice.

„S. Mtà ces. ha perso un grande amico", napsal Roncaroli při zprávě o smrti kurfiřta Kristiána II.[1]), ano císař ztratil velikého přítele a oddaného vasala, možno říci skoro, že císař ztratil více než Sasko, ba možno jíti ještě dále a nebude ani příliš smělým tvrzení, že bylo pro saskou politiku do značné míry výhodou, že v době, kdy Matyáše bylo těžko zastaviti na vítězném postupu za římskou korunou, kdy diplomati saští musili se smířiti již s ním jako s budoucím císařem, náhle zmizelo z vedoucího místa jejího jméno, které v posledním zápase obou bratří tolik bylo exponováno pro Rudolfa. Ovšem tím, že Sasko v následující době, poznavši bezúspěšnost, jakou by měl jeho odpor, podporovalo kandidaturu Matyášovu v říši, nezměnil se nikterak „habsbursko-dynastický" a katolíkům příznivý kurs jeho politiky. Rudolfa již nebylo a Matyáš byl konečně také Habsburk; za Ferdinanda II. ukázala se pak politika Jana Jiřího v nejjasnějším světle.

Hned při smrti Kristiánově poznamenávají současné zprávy, že směr politiky saské zůstane asi dosavadní, že však Jan Jiří je schopnější než jeho starší bratr[2]). Že vedoucí motivy saské politiky zůstaly tytéž, je tím přirozenější, že Jan Jiří, když ve svém 26. roce nastoupil po smrti bratrově vládu, neujímal se něčeho nového; víme, že Kristián zval jej k vyřizování a rozhodování všech důležitějších otázek své politiky, a je jisto, že Jan Jiří již dávno před svým nastoupením byl vlastním ředitelem saské diplomacie, podporuje svého méně schopného bratra. Kristián to věděl, a byla to z části snad i podobnost tohoto poměru obou bratří k poměrům Rudolfovým, která dodávala Kristiánově oddanosti k císaři též něco osobního rázu a která mu vštípila tak vřelou soustrast s osudy nešťastného císaře.

---

worden, das man ihne bald zur gutschi dem schloss zuefführen müessen; in solchen ihme die red bald entfallen und darauf gähling tod verblieben sein solle, umb welches die kais. Mt. als dero treu gewester sohn und churfürst (zumahl bei diser izigen wesenden beschaffenheit) nit wenig bekümmert sein sollen, hergegen sollen teils königische darüber frohlocken und vermelden, ob das nit ain augenscheinliche straf Gottes seie, das ihrer kgl. Mt. wiederwertige, so in allen ihrer kgl. Mt. billichen praetensionen die zeithero verhindert, also durch Gott weggenomben worden.' Roncaroli, zpravodaj vévody z Piacenzy a Parmy, poznamenává 11. července ironicky: ‚Il duca di Sassonia è morto con un bilicono di vino in mano' (Státní arch. v Neapoli; v op. Zem. arch.); podle líčení Gerstenbergova (srv. Chroust, Br. A. IX. č. 267) nebylo vskutku od toho daleko.

[1]) Roncaroli vévodovi z Parmy a Piacenzy 11. července. Státní archiv v Neapoli. (V op. Zem. arch.)

[2]) Padavin píše 11. července dožeti benátskému: ‚in lui luoco subentra al possesso dei stati e dell' elettorato il duca Giovani Georgio secondo fratello, huomo molto più sobrio e più dato al governo, ma altrettanto inclinato alla religione calvina, se bene con arte non si paleserà si torto per non alterare gli animi de subditi luterani tutti e contrariissimi al nome calvino.' Disp. di Ven., tom. 45. fol. 173. Orig.

Nový kurfiřt hned na počátku své vlády ujistil Rudolfa svou oddaností ve stejné míře, jako tomu bylo za Kristiána[1]; Jan Jiří ponechal si také staré úředníky; i obavy, jako by byl příliš nakloněn kalvinismu, ukázaly se zbytečnými. Rudolf II. pospíšil si, aby se Janu Jiřímu co nejdříve dostalo pojištění kurfiřtství. Již 12. července odesláni byli do Drážďan plukovník Trauttmansdorf a tajný rada Hannewaldt, aby mu odevzdali indult na kurfiřtskou hodnost[2], také Jindřich z Günderrode, poslaný Rudolfem k markrabímu Joachimu Arnoštovi Ansbašskému a ke knížeti Kristiánu Anhaltskému, přijat byl v Drážďanech v audienci.

Ještě dříve však, než císařští vyslanci, objevil se v Drážďanech vyslanec krále Matyáše maršálek Wolf z Losensteina, ale nebyl připuštěn k audienci než až po císařských[3]. To však nebylo nějaké zvláštní vyznamenání pro císařské, to byla pouhá formalita.

V Praze zatím (1.—6. července) pracovala ustanovená osmičlenná komise[4] na vyrovnání mezi císařem a Matyášem, ale ani s jejím elaborátem nebyl Rudolf spokojen a protahoval věc dále, chopiv se rady Jana Jiřího, aby vše ponechal na kurfiřtský konvent[5]. Ale Matyáš a jeho strana byli již syti dlouhého čekání a stálého odkládání, nehodlali již ustoupiti a také Zúñiga byl by rád viděl celou věc již skoncovánu; naproti tomu nepřál prý vyrovnání vévoda brunšvický Jindřich Julius[6], který byl po resignaci

---

[1]) ‚Il duca Giovani Georgio novo di Sassonia si è dichiarato di voler mantenere la religione del fratello e di ritenere gli ufficiali suoi vecchi, et qui ha scritto all' imperatore di volere anc' egli parimente dipendere da lui assolutamente et ciò ha rapresentato con molto affetto.“ (Padavin dožeti benátskému 18. července 1611, Disp. di Venezia, l. c., fol. 179. Orig.)

[2]) Anhaltský agent Lew Petru Mayerovi: ‚Disen morgen haben ihr kais. Mt. den herrn obristen v. Trautmansdorf und den herren Hanniwald (so ein zeitlang zu Dresden verbleien [sic] wird) zu ihr churfürstl. Gn. zu Sachsen gedachten herren bruder, herzog Johann Georgen, geschicket und S. churfurstl. Gn. wegen cur proprio motu das indult neben einem stadlich cleinod zum praesent uberantworten lassen. (12. července, Zerbst, Abt. Dessau, A. 9.[a] I. c 4[1]). Kurfiřt však nechtěl indultu takto přijmouti, dovolávaje se, že je přímým nástupcem a že tudíž nepotřebuje povolení delší vyčkávací lhůty k dosažení kurfiřtské hodnosti nějakou formou, jako byl indult.

[3]) ‚Der konigische gesandte einer von Losenstein, so zue Dresden gewesen, ist zwar gestern anhero kommen, die kais. aber seint dato noch daselbst. Den koniglichen hat der itzige churfurst, ehe die kais. ankommen, keine audientz erteilen worden, sondern die kais. haben der pilligkeit nach den vorzug gehabt.‘ Anh. arch. v Srbišti, Abt. Dessau, A. 9. a. I. c. 4.[1], fol. 325—328.

[4]) V této komisi byli ze strany císařovy: Don Baltazar de Zúñiga, Arnošt Mollart, Abraham z Donína a dr. Wacker, se strany Matyášovy: Melch. Khlesl, Meggau, Khuen a Khrenberg. Srv. Gindely, Rudolf II. etc. II., str. 300.

[5]) To jest onen konvent, který se měl sejíti v Mühlhausích; o tomto návrhu kurfiřtově píše Padavin 25. července. Dispacci di Ven. l. c., fol. 184—187. Orig.

[6]) Bodenius vév. bavorskému 11. června (St. arch. mnich., Entsteh. d. 30j. Kr., Fasc. III. Nro. 26. fol. 98—101. Orig.): ‚Dem herzogen von Braunschweig wirt imputirt, dass er einig und allein die gewünschte aussönung zwischen dem kaiser

Leuchtenbergově císařem vyhlédnut za nastávajícího předsedu tajné rady a který ve svém odporu nalezl vydatného pomocníka v mocném komorníku císařově Ericiovi, který rovněž užíval svého velikého vlivu k tomu, aby císaře posiloval v odporu proti Matyáši. Císař učinil tedy ještě poslední pokus a vyslal do Drážďan sekretáře Hertla, aby odtud přinesl dobrozdání kurfiřtovo[1]). Ale když Ericius, zastrašen byv vážnou vyhrůžkou Khleslovou, upadl v těžkou nemoc a zemřel[2]) a když dne 10. srpna vrátil se Hertl s posláním, že všichni kurfiřti přejí si již konečného vyrovnání mezi oběma bratry[3]), povolil konečně císař a podepsal dne 11. srpna tak dlouho očekávané narovnání. Podle něho hrad Pražský zůstal residencí císařovou, ale Matyáši vyhrazeno tu bylo obydlí, jim oběma také přisahali zámecký hejtman i hradní stráž; jurisdikce dvorského maršálka nade vším císařovým dvorem i cizími vyslanectvy byla potvrzena v celém rozsahu; vládu v Čechách bude Matyáš vykonávati ve svém jméně, ale má od příštích sněmů požadovati, aby napříště vládní akty vydávány byly též ve jménu císařově; Matyáš bude Rudolfovi vypláceti ročně 300.000 zlatých a vedle toho bude Rudolf plně užívati výnosu ze svých panství Brandýsa n. L., Pardubic, Nových Benátek, Poděbrad a Lysé n. L.[4]) Rudolf zavázal se za to, že udělí Matyášovi léno na Čechy a doporučí ho kurfiřtům k volbě na trůn německý.

Tímto vyrovnáním, jež stálo tolik práce, nebyl však spor obou bratří ukončen, mělo dokonce skoro opačný účinek. Rudolf, který, jak již bylo častěji řečeno a jak známo, již od r. 1608 provázen byl jedinou ideou, revanche bratrovi, pomstíti se Matyášovi a vzíti mu opět to, oč byl jím připraven, pokládal i toto vyrovnání za vynucené, za pouhé provisorium. Čím více Matyáš dobýval úspěchů, čím více postupoval, tím více zaujat byl císař touto myšlenkou, tím více chápal se jeho chorobný duch i nejfantastičtějších a nejdobrodružnějších plánů, i nejsmělejších kombinací a nejodvážnějších projektů, jen aby dosáhl tohoto cíle, kterým naplněna byla všecka jeho bytost. Tak tomu bylo i po posledním úspěchu Matyášově, po srpnovém vyrovnání; myšlenka pomsty byla nyní tím

---

und dem konig verhindert, dass nun verursachet, dass die guete officia, so hiesige spanische potschaft bei diesem werk getan, zueruckgeseczt werden.‘

[1]) Bodenius vév. bavorskému 1. srpna (Mnich. st. arch. l. c., fol. 133—135. Orig.): ‚Hertl sei vom kaiser zuem churfursten von Sachsen drumb geschicket, dass er im namen des keisers wegen so statlichen erbieten dem churfursten dank sagen und zuegleich zuem neuen regiment gluck wünschen soll. Solch aber nur für einen praetext gehalten wird.‘

[2]) Gindely, l. c. 303.

[3]) Bodenius vév. bavorskému 12. srpna (Mnich. st. arch. l. c., fol. 114—143, Orig.): ‚Man halt darfür, der kaiser mit fleiss diesen tractat solang verschoben, bis der secretar Hertl widerumb anhero von Dresden komben, so vorgestern geschehen. Er bringt aber anderst nichts, dann das die sembtlichen churfursten liebers nit willen hören, dann dass der vergleich gewiss für sich gangen, und diese beede haubter sich miteinander ersehen haben.‘

[4]) Gindely (l. c. 303) uvádí povšechně jen 4 panství.

houževnatější a prostředky její tím dobrodružnější, čím více úporná a vleklá choroba zchvacovala císaře, neopouštějíc ho již téměř ani na okamžik a zatemňujíc jeho poslední světlé chvilky.

Rudolf, který již dávno se byl rozešel se dvorem španělským i se stranou katolickou a který se nyní pokládal za zrazena i od svých posledních spojenců, vévody brunšvického, kurfiřtů duchovních a saského (vždyť mu radili ke smíru s Matyášem), připadl na nové spojenectví; posledním plánem jeho vlády je pokus alliance s protestantskou Unií. Plán tento nebyl nový, vyskytl se již r. 1610, ale tehdy sešlo s něho pro nahodilé okolnosti (smrt Fridricha IV., kurfiřta falckého). Jako vždy u Rudolfa, i nyní s novým plánem nastala též změna důvěrníků i změna osob, které by myšlenku prováděly ve skutek; ale tentokráte měl Rudolf velmi nešťastnou ruku ve výběru, jeho pomocníky při dvoře v tomto plánu byli lidé obskurní (komorníci Rucký a Hastal a jiní dobrodruzi), v jichž čele stáli nyní sekretář Hertl a plukovník Jindřich Gunderode.[1]) Tajní radové, pokud ještě při Rudolfovi zbyli (Barvitius, Minkvic, dr. Wacker), měli již jen pranepatrný vliv, Hannewaldt po svém poslání do Drážďan nevrátil se již vůbec do Prahy a Hegenmüller přestoupil dokonce do služeb Matyášových[2]). Proto viděli jsme již Gunderoda i Hertla při posledních posláních Rudolfových do říše, kdy již Gunderode navštívil přední členy Unie Kristiána Anhaltského a Joachima Arnošta, markraběte ansbašského. Tomuto připadla zvlášť významná úloha v posledním podniku Rudolfově. Císař pozval jej do Prahy a zde v říjnu jmenoval jej svým plnomocníkem pro příští kurfiřtský sjezd a postavil ho v čelo svého poselstva, které mělo na tomto sjezdu pracovati k tomu, aby otázka nástupnická odložena byla až na říšský sněm, aby Matyáš byl z nástupnictví vyloučen a Čechům aby se za jejich poslední chování dostalo veřejné výtky.

Kurfiřtský sjezd, který již v červenci přeložen byl z Mühlhaus do Schweinfurtu nesešel se ani tam, nýbrž po nových odkladech sestoupil se konečně v posledních dnech října r. 1611 v Norimberce. Kurfiřt saský účastnil se sjezdu osobně; vedle něho byli tu všichni tři kurfiřti duchovní mohučský Adam, kolínský Arnošt i trevírský Lothar, nezletilého kurfiřta falckého zastupoval vévoda ze Zweibrücken, toliko kurfiřt braniborský zastoupen byl jen vyslanci. Tehdy však také zastoupeno bylo kurfiřtství české vyslanectvem Matyášovým, v jehož čele stál Khlesl. Markrabí Joachim Arnošt vůle císařovy, aby se o volbě příštího krále římského nejednalo, provésti nemohl. Všichni kurfiřti naopak především zabývali se tímto bodem, při němž největší potíže ovšem působila osoba kandidáta, ač nejpřirozenějším nástupcem Rudolfovým byl tu Matyáš a ač také on jediný veřejně jako uchazeč o německý trůn vystoupil[3]). Naproti tomu kurfiřti

[1]) Gindely, l. c. 312—313.

[2]) V jeho jméně vyslán byl ještě před smrtí Rudolfovou do Mohuče.

[3]) Propcsice Matyášova na kurfiřtský sjezd, datovaná již 6. července, obsahuje 10 bodů, v nichž obviňují se císařští radové z nesnášelivosti a hrabivosti a v nichž

duchovní postavili svého kandidáta arcivévodu Alberta, který především podporován byl arcibiskupem mohučským. Kurfiřt saský skoro vždy stál v úzkém spojení s kurfiřtem mohučským, bylo tedy velice pravděpodobné, že se postaví proti Matyášovi.

V tomto kritickém postavení nalezl však Matyáš schopného a vynikajícího zastance své věci, který způsobil, že většina kurfiřtů posléze přiklonila se na jeho stranu — byl to Zúñiga. Jen jemu mohl Matyáš děkovati, že Jan Adam Schweickhardt nedomohl se svým vlivem, který měl na oba své duchovní kollegy i na kurfiřta saského, toho, co bylo jeho přáním, aby totiž získal od nich nějaký písemný závazek pro Alberta. U kurfiřta saského rozhodoval tu opět moment náboženský, bylo lze voliti jen mezi Albertem a Matyášem, kurfiřt saský volil tedy jen jaksi „menší zlo", domnívaje se podle úsudku svých radů, že Matyáš, který stavovským odbojem domohl se trůnu, bude snášelivějším k protestantům, než vykonavatel španělské politiky v Nizozemí. Ale ani pro Matyáše nevyslovil se Jan Jiří veřejně. Bylo tedy jediným positivním výsledkem norimberského sjezdu přesné ustanovení dne volby na 21. květen 1612, ať již císař k tomu svolí či ne. Vedle toho kurfiřt saský uzavřel s kurfiřtem mohučským zvláštní úmluvu, v níž slíbil, že se pokusí vyšetřiti u svých luteránských přátel, pokud jsou členy Unie, zda by byli ochotni rozpustiti tento spolek, kdyby nabyli přesvědčení, že se s Ligou stane totéž[1]).

Vyslanci všech kurfiřtů odebrali se po ukončení sjezdu do Prahy, aby oznámili císaři výsledek jednání[2]); přibyli sem 14. listopadu[3]). V čele vyslanců a jejich mluvčím při audienci byl mohučský Brömser, ze Sasů byl tu opět dr. Gerstenberg[4]). Audience konala se 16. listopadu[5]), Brömser mluvil o volbě nástupce v zájmu císařově a ujišťoval císaře oddaností kurfiřtovou; řeč měla císaře uklidniti, ale měla opačný výsledek; císař po audienci stěžoval si Proškovskému, že Brömser mluvil, jako kdyby všichni věděli, že on (císař) v tomto roce zemře, a nazval řeč jeho pohřebním kázáním[6]). Rudolf byl výsledkem norimberského sjezdu rozmrzen, ohlásil

se Matyáš hlavně snaží působiti pro sebe, uváděje své zásluhy, které si získal o říši v tureckých válkách. (Koncept proposice v arch. min. vnitra ve Vídni I. A. 1. Ka 2990.)

[1]) Srv. W. Burger, Die Ligapolitik des Mainzer Churfürsten etc. str. 68.

[2]) Srv. zprávu (v kodexu 108/II. fol. 744 ve stát. archivu ve Vídni) ze 7. listopadu, že jsou vyslanci očekáváni.

[3]) Bodeniova zpráva ze 14. listopadu. Mnich. říšský archiv. Entsteh. des 30 j. Kriegs. Fasc. III. Nro. 26. Fol. 187—189.

[4]) Víd. st. arch. ve Vídni 108/II. fol. 749; anonymní zpráva o příjezdu vyslanců do Prahy.

[5]) Tamže fol. 751.

[6]) Bodenius ve zprávě z 19. listopadu (Mnich. st. arch. l. c. fol. 196—198) vkládá císaři do úst tato slova: ‚Diejenigen, so mir in meinen jüngsten nöten und ungemach nit seind zue hilf kommen oder meinetwegen einiges ross satlen lassen, haben mir gleich jetzt eine toten- oder leichpredig lassen halten, und werden si etwa mit unseren herrn im rat sein gesessen, dass si vielleicht wissen, dass ich gleich dis jahr sterben soll, weil si so stark auf die succession tringen'.

proto 23. listopadu vyslancům, že přistoupí na volbu nástupce, nebude-li se vměšovati do jeho vladařských záležitostí, ale žádal, aby volba konala se později než 21. května 1612, až po říšském sněmu, který měl býti zatím rozepsán. Dne 26. listopadu odjeli vyslanci kurfiřtů duchovních z Prahy, dne 27. odjeli ostatní.

Rudolf stále nevzdával se svého projektu na spolek s Unií, hleděl se pojistiti i ostatními protestantskými knížaty. V té době vzpomněl si opět na kurfiřta saského a odeslal k němu dne 16. prosince radu Ehrnfrieda sv. pána Minkvice[1]). Vytýkal kurfiřtovi, že ho opustil a že se nepřičinil, aby bylo na kurfiřtském sjezdě zabráněno jednání o volbě nástupce, mluvil dokonce o tom, že se znovu uváže v panství nad Čechy, poněvadž prý většina Čechů a Slezanů chce proti Matyášovi povstati a rehabilitovati císaře[2]). Kurfiřt má býti císaři nápomocen, aby volba byla odložena až na dobu po říšském sněmu. V záležitosti tohoto sněmu odjel Gunderode 31. prosince do Drážďan i dále do říše[3]).

Matyáš, obávaje se nových odkladů volby a chtěje si nakloniti vlivného arcikancléře říšského, odeslal do Mohuče 7. ledna Hegenmüllera, který měl podporovati nároky Matyášovy opět vynášením osobních zásluh králových a domu rakouského o říši a akcentováním nestranného chování Matyášova ve věcech náboženských a církevně politických[4]).

Avšak nová, ač naprosto ne neočekávaná okolnost urychlila celou záležitost volební. Ona řeč Brömserova, pronesená 16. listopadu, byla skoro opravdu pohřebním kázáním. Rudolf sice ještě do konce r. 1611 byl činný, byl i časem schopen politických úvah, ale od počátku roku 1612 není již jeho život nic jiného než pozvolné umírání; vodnatelnost pokračovala, katastrofa byla neodvratná; dne 20. ledna 1612 v 7 hodin ráno byl Rudolf mrtev, odmítnuv před smrtí přijmouti poslední svátost[5]). Tehdy umíral posledně římskoněmecký císař ve zdech Pražského hradu. —

Smrtí Rudolfovou ušetřen byl Jan Jiří mnoha nepříjemností, do kterých by se byl zajisté dostal, kdyby volba nástupce Rudolfova připadla byla ještě za života císařova. Takto Jan Jiří byl brzy rozhodnut v otázce nástupce Rudolfova, zůstal při norimberských předběžných úmluvách, tudíž při osobě Matyášově. Přese všechny trpkosti i napietí, které byly mezi Saskem a Matyášem, rozhodl se Jan Jiří pro Matyáše proto, poněvadž Matyáš, jakožto držitel dědičných zemí rakouských, hájí východní hranice

---

[1]) Bodenius Maximiliánovi (Mnich. st. arch l. c. fol. 210—211).

[2]) Gindely (Rudolf II. etc. II. 322—323) pokládá, zajisté právem, řeč o chystaném stavovském povstání za císařovu smyšlenku.

[3]) Srv. rkp. 108/II ve víd. stát. arch., fol. 804.

[4]) O této Hegenmüllerově cestě viz více v D. Kohlově, Die Politik Kursachsens während des Interregnums und der Kaiserwahl 1612. Hallesche Abhandlungen zur neueren Geschichte. Heft 21. 1887.

[5]) Srv. J. B. Novák, O důležitosti zpráv nunciů pro „Sněmy české" ve Zprávách Zem. arch. I. V Praze 1906. Ve zvlášt. otisku na str. 26.

říše proti Turkům, této úloze může dostáti nejlépe jako císař; kurfiřta nakloňovala dále Matyášovi umírněnost ve věcech náboženských, jakou dosud projevoval ve svých zemích i jakožto komisař císařský v říši, posléze působil na rozhodnutí kurfiřtovo také důvod, že Matyáš byl králem českým, byl tedy nejbližším sousedem kurfiřtovým a mohl se mu státi nebezpečným, kdyby mezi nimi vzniklo nepřátelství[1]).

Ale tímto rozhodnutím skřížil kurfiřt saský svou politiku se dvěma směry, navzájem sice protichůdnými, které však oba byly mu blízky, byl to plán protestantského císařství a politika kurfiřta mohučského, pracující pro arcivévodu Alberta. Kurfiřt saský, který nenáležel nikdy ani k Unii ani k Lize a který se vyhýbal všem radikálním změnám, jak v politice, tak v náboženství, zaujímal v říši od delší doby výlučné postavení, které někdy přivádělo ho do nemilých situací (když byl ochoten vstoupiti i do Ligy, anebo zase, když běželo o jeho účast v Unii), ale mnohdy také zjednávalo mu zvláštní důležitost a rozhodující význam v záležitostech, kde se mohl postaviti buď na stanovisko prostředkující anebo i dirimující. Tak tomu bylo i nyní. — Rozhárané poměry v rodě Habsburském, nejistota úspěchu Matyášova a špatné vyhlídky kandidatury španělské, to vše bylo velice příznivou okolností pro protestantská knížata, která chopila se plánu protestantského císařství. Jan Jiří byl do plánu zasvěcen lantkrabětem hessen-kasselským Moricem, který opět vystupuje jako prostředník mezi radikálně-kalvinistickou stranou falckou a mezi orthodoxně-konservativním Saskem a snaží se získati kurfiřta pro Unii. Ale ani sliby a vyhlídkami na císařskou korunu nedal se Jan Jiří zlákati s cesty své habsburskofilské politiky. Ostatně odvážný projekt protestantského císařství patrně brzy ustoupil střízlivějším úvahám, neboť přední členové Unie Kristián Anhaltský a Joachim Arnošt Ansbašský shodli se hned po smrti Rudolfově na kandidatuře Matyášově. Pro Matyáše vyslovil se i ten, který za života Rudolfova nejpříkřeji proti němu vystupoval a který se s ním i nedobře rozešel, — vévoda brunšvický Jindřich Julius. Octli se tedy opět tito dva luteráni němečtí, které svého času proti Matyášovi nesvedl osobní odpor proti němu, nýbrž přátelství s Rudolfem, v jednom táboře pro posílení habsburské politiky. Jinak bylo tomu tentokráte s kurfiřtem mohučským.

Kandidátem Schweickhardtovým, s nímž kurfiřt saský stále byl v přátelských stycích diplomatických, byl arcivévoda Albert, který přirozeně svým přísným katolictvím a blízkými styky se Španěly byl duchovním kurfiřtům mnohem sympathičtější než Matyáš, spojený s protestantskými stavy českými a kompromittovaný svým vystoupením proti Rudolfovi, třebas jeho předním rádcem a strůjcem jeho politiky byl vysoký praelát.

---

[1]) Při líčení účasti saského kurfiřta na volbě Matyášově v říši přidržuji se nejvíce výsledků práce Kohlovy, Die Politik Kursachsens während des Interregnums und der Kaiserwahl 1612.

Ani poslání Brömserovo v Drážďanech (v březnu 1612) nezískalo kurfiřta saského pro Alberta, naopak Jan Jiří, který dotud choval se vůči svému spřátelenému kollegovi v této otázce vyhýbavě, vystoupil nyní rozhodně proti Albertovi. Důvody, které uváděl proti němu, podávají se samy sebou z příčin, pro které se rozhodl kurfiřt pro Matyáše; ale i tyto důvody jsou čistě ve smyslu dynastické a loyální politiky saské. Z volby Albertovy pošlo by prý zhoubné rozdvojení v samotném rodě habsburském, dědičné země byly by vydány nebezpečí tureckému, říšská knížata byla by zbytečně rozdělena ve dva tábory, Čechy a někteří dosud neutrální knížata říšská přešli by k Unii (sotva lze se domnívati, hrozí-li kurfiřt saský též za sebe) a církevní statky byly by prý vydány nebezpečí. Tyto argumenty formuloval Jan Jiří v t. zv. ,,Kursachsens Gedanken in negotio successionis.[1])

Kurfiřt mohučský naproti tomu akcentoval nesamostatnost královu vzhledem k českým stavům, obává se, že by do eventuálních sporů mezi Matyášem a jimi (jak dobře předvídal!) byla zatažena celá říše, dokazuje, že Matyáš panuje v Čechách jen podle jména a že zvolením Matyášovým byli by vlastně zvoleni čeští stavové. Tak nepatrný a malomocný byl tedy Matyáš v očích říšského arcikancléře!

Mohučského arcibiskupa opustil však i jiný z jeho kollegů, kurfiřt kolínský, který tentokráte šel svou vlastní cestou. Arcibiskupem kolínským byl po smrti Arnoštově Ferdinand Bavorský, který pracoval pro svého bratra Maximiliána, vévodu bavorského, ale tento jako kandidát ani nevystoupil.

Volební termin byl skutečně vypsán podle norimberských úmluv na 21. květen 1612. Ve Frankfurtě sešli se opět titíž kurfiřti, jako v Norimberce, neplnoletého kurfiřta falckého zastupoval opět administrátor Falce Jan z Zweibrückenu a kurfiřt braniborský zase zastoupen byl jen plnomocným vyslancem (Adamem z Putlitz). Při jednání o volební kapitulaci Sasko formulovalo své návrhy takto: 1. Příští hlava říše má všem vyslancům a knížatům, kteří přijdou na dvůr, dáti rychlou audienci, (zde působily zajisté smutné zkušenosti z doby Rudolfovy); 2. kurfiřtům a stavům, kteří žádají o léno, má léna udíleti rychle a nezdržovati jich; 3. ve věcech důležitých a dotýkajících se celé říše má se tázati kurfiřtů na radu hned na počátku a ne teprve, když je pozdě (opět reminiscence na poslední léta vlády Rudolfovy); 4. obsazování tajné a říšské dvorské rady má sice býti císaři přiznáno, ale mají k tomu býti bráni knížata a vůbec jen stavovské osoby, které jsou zrozeny v říši a mají tu statky; mají to býti členové obou náboženských vyznání a předsedou má býti střídavě katolík a protestant; 5. císař má pro obě tyto rady dáti zříditi zvláštní řád pracovní a předložiti jej kurfiřtům na příštím shromáždění;

---

[1]) Podle Kohlovy citace v drážď. arch. loc. 10675., Ander Buch Wahltagssachen, fol. 372.

6. stavové mají podržeti právo nálezu a první instance; 7. panovník má každý druhý rok (podle své libosti) s přibráním kurfiřta mohučského přehlížeti říšskou radu; 8. mají býti provedeny požadavky týkající se právní péče, obsažené v norimberské resoluci.

Návrhy saské v podstatě byly přijaty až na artikul čtvrtý. Zde bylo žádáno, aby rada obsazována byla kvalifikovanými silami, ale připojeno ohrazení duchovních kurfiřtů, aby otázka o příslušnosti vyznání těchto radů byla ponechána až na příští srovnání. Tak přečetl dne 7. června koncept návrhu kapitulace kurfiřt mohučský. Ale světští kurfiřti nechtěli od svého požadavku upustiti. Zdálo se již, že věc protestantská zvítězí, ale v rozhodné chvíli se ukázalo, že politika saská přese všechnu prostředkovací snahu byla vždy více nakloněna ke straně katolické. Kurfiřt saský vydal oběma svým světským kollegům prohlášení, dle něhož nemaji pro jediný tento bod rozbíjeti celé jednání, ale mají podati jen protestní ohrazení v uvedeném případě, což se také stalo. Protestanti tedy svými požadavky neprorazili, poněvadž Sasko stalo se jejich věci nevěrným. Zatím již kurfiřti duchovní, aby rozhodnutí bylo jednotné, připojili též své hlasy pro Matyáše, který takto zvolen byl 13. června 1612 římským králem a 24. téhož měsíce byl korunován.

Kdežto takto v politice velikého slohu choval se drážďanský dvůr k protestantským snahám dosti lhostejně a namnoze i odmítavě, projevoval značnou ochotu i obětavost k požadavkům protestantským, pokud běželo o otázky drobné výpomoci, lokálního rázu a menšího významu.[1]) Bylo to zcela ve shodě s konservativním rázem saské politiky; kurfiřt, který se vyhýbá všem radikálnějším směrům, třeba byly i na prospěch jeho náboženství, který žije v tradicích pravověrného luterství původního, odporujícího každému odboji proti vrchnosti, v tradicích, které v tomto případě výborně se připínaly na celý ráz saské diplomacie, tento novověký Babenberk přece potřeboval časem, aby se na něho v luterském světě nezapomnělo, přece pociťoval někdy touhu vystoupiti v úloze největšího luterského knížete a ochránce a podporovatele potřebných souvěrců.[2])

---

[1]) Jen v tomto omezeném významu náleží kurfirstovi onen pyšný název „Schirmherr der evangelischen Glaubensgenossen im Reiche", jakého užívá o něm Blanckmeister, Sachsen und. die Erbauung der evangelischen Kirchen in Böhmen nach dem Erlass des Majestätsbriefes, Lipsko 1906, str. 23.

[2]) Jen tak lze vysvětliti onen zdánlivý rozpor v politice kurf. Jana Jiřího, bijící do očí každému, kdo se obírá touto dobou; Blanckmeister v právě uvedeném spise rozděluje tyto dva směry časově, nazývaje politiku v 30leté válce pochybenou (str. 23) a dokazuje z podpory českých protestantů, že kurfiřt saský byl dříve dobrým ochráncem protestantů, jako jím byl opět v letech 30tých 17. století, kdy poskytoval útulku českým emigrantům. Nehledě ani k této druhé části, viděli jsme, že i v první době svého panování kurfiřt Jan Jiří nebyl tak výlučným ochráncem protestantů a rozhodným luteránem a že oba tyto směry saské politiky vystupují zároveň. Pokud se pak týče onoho přijímání emigrantů, dlužno uvésti, že Jan Jiří stejně poskytoval r. 1619 útulku českým katolíkům za vlády direktorské, nabízeje jim 4 města,

V této své snaze byl podporován horlivými a nesnášelivými svými dvorními kazateli, jakými byli Polykarp Leyser a po jeho smrti († 1610) od r. 1613 po 32 let dr. Matyáš Hoë z Hoëneggu († 1645). Tento dvojí směr saské politiky ukázal se patrně v Čechách. Kdežto v otázce velikého hnutí stavovského r. 1611 postavili se Kristián a pak i Jan Jiří eminentně na stranu Rudolfovu (víme, z jakých příčin, a víme také, že to bylo jedině možné stanovisko Saska v jeho situaci), v drobných otázkách církevních podporoval své souvěrce v Čechách, ovšem v první řadě ty, kteří mu byli také národností blízci. Podpora saská v Čechách jevila se v první řadě při stavbě nových protestantských kostelů, které často vznikaly za přispění saské kollekty.[1]) Tak byly vystavěny za přispění saských peněz v Praze evangelické kostely sv. Salvatora na Starém městě (— základní kámen položen 27. července 1611 —[2]), kostel Nejsv. Trojice na Malé straně (19. července 1611[3]), kostel v Hrobech (1614) a v Mostě (1616). Duchovním vůdcem a organisátorem tohoto německého luterství v Praze byl zmíněný již Dr. Hoë, rodák vídeňský[4]) (nar. 1580), zapřisáhlý odpůrce kalvinismu[4]), který již na počátku roku 1611 konal veřejná kázání v kostelích u sv. Kříže, u sv. Havla a sv. Jiljí. Hoë brzy potom ujal se v Praze ředitelství evangelické školy, ve kterémž úřadě setrval do r. 1613, kdy byl povolán do Drážďan jako vrchní dvorní kazatel.

Jan Jiří zaujal tedy k luteránům v Čechách stejné stanovisko, jako Kristián II., pomáhal jim ve věcech čistě náboženských potud, pokud to nebylo na újmu zájmů císařových, ke kterému se přimkl stejně jako Kristián k Rudolfovi[5]). Čeští stavové se o tom přesvědčili brzy a trpce. —

Tím se však již ocitáme u otázky poměru saského kurfiřta k českému povstání a jeho politiky ve válce třicetileté. Tímto zajímavým, ale také

---

a že samotný Vilém Slavata použiv tohoto pozvání odjel do Freiburku (Paměti Slavatovy, vyd. Jirečkovo I. 134., v Praze 1866); naproti tomu z protestantů přijímal jen pravověrné luterány (srv. Hrejsa, Česká konfesse, str. 583, 586 a j.).

[1]) Těmito podporami zabývá se práce Blanckmeistrova, Sachsen etc. Srv. o ní v úvodě.

[2]) Kurf. saský věnoval podle práce Blanckmeistrovy na stavbu tohoto kostela 500 tolarů.

[3]) T. j. nynější kostel P. Marie Vítězné (fara řádu johannitského).

[4]) O Hoëovi srv. Ernst Otto, Die Schriften des ersten kursächsischen Oberhofpredigers Hoë von Hoënegg, kritisch gesammelt und geordnet. Dissert. lipské univ. Dresden 1898.

[4]) Ernst Otto jej charakterisuje: „Pilný a nadaný theolog, horlivý strážce čistého luterského učení, zuřivý odpůrce kalvinistů, při tom nepřítel papeženců, hrdý a sebevědomý muž, jemný, úlisný a vlivný dvořan, sobecký, ne vždy chytrý politik, pro svou výmluvnost slavený krasořečník, plodný a obsáhlý spisovatel — tak bychom mohli nakresliti obrysy jeho obrazu".

[5]) U Kristiána byla tato náklonnost ovšem daleko upřímnější a opravdovější, byla mnohem více osobní, u Jana Jiřího větší úlohu hrála politická prozíravost a vypočítavost.

rozsáhlým thematem nemůže se však již přítomná práce zabývati (není to také již jejím úkolem); celkově i v některých detailech pracováno bylo o tomto thematě ze strany české i saské[1]. Já na tomto místě chci si všimnouti opět jen hlavních vůdčích motivů politiky Jana Jiřího, zejména potud, pokud již byly připraveny událostmi let předcházejících a pokud vyplývaly z daného politického i náboženského poměru kurfiřta saského k českým stavům. Jest patrno, že poměr ten určován byl především dvěma okolnostmi: vedením české stavovské politiky a poměrem kurfiřta saského k císaři. Bylo již řečeno, že kurfiřt saský tím více vzdaluje se českých protestantů, čím více nabývá v české politice vrchu Jednota bratrská, tedy ona strana, která kurfiřtovi byla kalvínskou a která také skutečně kalvinismu i jeho světovým názorům stála nejblíže.[2] Poměr tento zhoršil se ještě, když na trůn český po smrti Matyášově († 20. března 1619) proti Ferdinandovi povolán byl dávný rivál Saska ve vůdcovství německých protestantů — kurfiřt falcký, tehdy Fridrich V. V den jeho povolání (26. srpna 1619) rozhodnuto bylo o účasti kurfiřta saského na českém povstání, tato účast mohla býti již jen na straně českých protivníků. Že volba Fridrichova byla poslední příčinou, která vehnala protestantské Sasko úplně na stranu císařskou a katolickou, je patrno z průběhu poslání Šlikova v Drážďanech v létě r. 1619. Ještě na volebním sněmu ve Frankfurtě, rozepsaném na 20. červenec hrálo Sasko úlohu buď obojakou, buď se dokonce zastávalo českých požadavků, zejména proti přiznání kurfiřtského hlasu Ferdinandovi a hájilo připuštění českých poslů k poradám. Saští vyslanci, v jichž čele stál hrabě Wolf z Mansfeldu, nebyli dokonce původně ani instruováni k volbě, neboť kurfiřtova politika chtěla především odkliditi zmatky v Čechách a pak teprve přikročiti k volbě. Ale v této snaze zůstala saská diplomacie osamocena; vyslanci braniborští i falčtí byli přesně podle Zlaté bully instruováni k volbě[3]. Kurfiřt mohučský (stále ještě Schweickhardt) vystoupil rázně na obranu nároků Ferdinandových a proti českým stavům. Instrukce saských vyslanců byla prohlášena za nedostatečnou, vyslanci byli připuštěni toliko k předvolebním po-

---

[1]) Se strany české je to *Ferd. Tadra,* Zur Kaiserwahl 1619. Actenstücke des k. sächs. Hauptstaatsarchivs zu Dresden. Mit einer Einleitung: Über die Stellung Kursachsens gegenüber dem König Ferdinand und dem böhmischen Aufstande bei der Kaiserwahl 1619. (Sitzungsber. der phil.-hist. Cl. der kais. Akad. der Wissenschaften LXXXVIII. Bd. Wien 1877. Zvl. otisk 1878 (str. 1—132). Se strany saské: *Th. Schulze,* Die kursächsische Politik und der böhmische Aufstand 1619—1620. Leipziger Inaug.-Dissert. Borna-Leipzig 1904 (str. 113). O stanovisku kurfiřtově v pozdějších obdobích války třicetileté pojednává v české literatuře hlavně J. Pekař, Dějiny valdštejnského spiknutí (1630—1634). Rozpravy č. akad. Roč. IV. č. 3. V Praze 1895.

[2]) Srv. též Schulze, l. c. 5.: „Man war in Dresden längst von der anfänglichen Sympathie für die Böhmen zurückgekommen. Das konfessionelle Mitgefühl trat immer mehr zurück, je mehr die Kalvinisten die Leitung des Aufstandes in die Hand bekamen; denn in ihnen erblickte man alles andere eher als Glaubensgenossen".

[3]) Tadra, l. c. 10.

radám, kdežto pro volbu musili si opatřiti instrukci novou. Vyslanci českých stavů vůbec nebyli připuštěni do města pro veto duchovních kurfiřtů, kteří tak činili z ohledu na přítomného Ferdinanda a proto, že prý podle Zlaté bully v době volby nemají býti ve Frankfurtě žádní „cizí" vyslanci. Českých stavů zastávali se zástupci všech tří evangelických kurfiřtů.

Tehdy byl ještě Jan Jiří dosti „gut ständisch," ač ne tak, jak se domníval Šlik a jiní přední luterští páni čeští, kteří byli ochotni povznésti ho na trůn český. Tehdy (v červnu 1619) byl Šlik v Drážďanech, jeho zprávy jsou plny nadějí a očekávání od kurfiřta, ale jeho poslání bylo bezvýsledné. Obojakost (dosud ještě lze mluviti o obojakosti) saské politiky vylučovala sebe menší engažování se na prospěch české věci; vystupování saských vyslanců na volebním sjezdu ve Frankfurtě bylo patrně jediným výsledkem Šlikovy legace. Ale ani to nebylo upřímné, ani to nemělo potrvati. Na žádost vyslanců, jak se mají dále chovati, odpověděl jim kurfiřt 2. srpna[1]), že není třeba trvati na původní instrukci, a zároveň udělil jim plnou moc k volbě římského krále, jak toho vyžadovala zlatá bulla.

Vyslanci saští i braniborští opustili české stavy, jejich vyslanci nebyli do Frankfurtu připuštěni. Pokus kurfiřta falckého udržeti Sasko na straně Ferdinandových protivníků selhal úplně, poslání jeho vyslance Krištofa z Donína (12.—15. srpna) v Drážďanech bylo bezvýsledné. Vyslanci saští měli při volbě držeti se většiny, to jest, bude-li kurfiřt kolínský a trevírský pro Ferdinanda (o arcib. mohučském se to rozumí samo sebou), mají jíti s nimi; budou-li však tito dva pro někoho jiného a půjde-li s nimi Falc, mají se také k nim přidati[2]).

Tehdy však již poznali v Čechách, že od Saska nemohou ničeho očekávati, tím méně pak povolati kurfiřta na trůn, politika Jednoty bratrské nabyla vrchu, strana Budovcova byla vítězem: dne 26. srpna 1619 zvolen Fridrich V. králem českým a dne 4. listopadu byl korunován. Dne 28. srpna zvolen Ferdinand německým císařem hlasy všech kurfiřtů[3].)

Náčelník Unie stal se králem českým, kurfiřt saský nemohl jinak než vystoupiti proti němu[4]). Když pak se ztroskotal jeho plán severoněmeckého spolku na zničení tohoto kalvínského království v jeho sousedství, když na sjezdě v Mühlhausích v březnu r. 1620 odmítl kurfiřt příkře vyslance Morice Hessenského, který tehdy ještě jednou snažil se v posledním oka-

---

[1]) Tento list kurfiřta saského otištěn jest u Tadry, l. c. 75—77.

[2]) Srv. list kurf. saského jeho vyslancům z 12. srpna 1619; u Tadry l. c. 92—93.

[3]) Tadra, l. c. 20.

[4]) Vzrůst kalvinismu, podporovaný vládou Fridrichovou a nepolitické a bezohledné vystupování Scultetovo a jiných falckých kazatelů při zavádění falckých obřadů nejen způsobily mnoho pohoršení a zlé krve v Čechách, nýbrž i prohloubily propast mezi českými a saskými theology. Hoë dovedl toho dobře použíti při svém velkém vlivu na kurfiřta (srov. Hrejsa, Česká konfesse atd. str. 546 a násl.; o Hoëm zejména na str. 571 a 572).

mžiku zdržeti kurfiřta od spojenectví s katolíky[1]), octla se politika saská osamocena na mrtvém bodě. ,,Místo, aby na severu v čele obou saských kruhů proti českému králi zaujal určité postavení, stál nyní Jan Jiří se svou politikou, kterou příliš záhy odkryl odmítnutím vyslance lantkrabí Morice, sám uprostřed velkého počtu pochybných i nepřátelských sousedů, vzdálen od svých nových spojenců, knížat-ligistů"[2]).

Není tedy nikterak podivno, že v této situaci přimkl se kurfiřt těsně k císaři, že ve vítězství zájmů tohoto očekával i úspěch svůj, ze spojení toho kynul mu i značný zisk v podobě obou Lužic[3]). Ve jménu císařově svěřena kurfiřtovi exekuce ve Slezsku a v Lužicích; ne prý z vlastních interessů, ale na vyšší rozkaz chápe se zbraně, dává provolávati Jan Jiří Lužičanům při vstupu na jejich půdu[4]). V červnu a v červenci obdržel již assekurace na Lužici.

Poselství české, které 25. srpna 1620 přišlo do Drážďan, aby kurfiřta přimělo alespoň k neutralitě, které poukazovalo na to, že Sasko takto podporuje vzrůst španělského vlivu, bylo odmítnuto jako všechna poselstva jiná, která appellovala na staré přátelství, na luterské interessy, a která byla kurfiřtovi jen nepohodlná.

Politika kurfiřtova, jak jsme ji poznali, vynesla Sasku Lužici, rozšířila saské území o bývalou državu wettinského rodu, nabytí Lužice bylo dávným přáním Saska. Ale neposuzujeme-li politiku jen podle okamžitých prospěchů, chceme-li míti na mysli i vyšší interessy a vzdálenější budoucnost, chceme-li vzíti v úvahu úkol toho kterého národa a sféru jeho přirozených i historických zájmů, musíme viděti, že politika Jana Jiřího byla v jádru nezdravá, poněvadž byla nepřirozená. Pro veliké úkoly Saska nebylo místa na straně císařských. Politika Jana Jiřího rozštěpila německý protestantismus v době, kdy měl vyrovnávati staré účty se svými nepřáteli; ,,jen zasažení cizích mocí mohlo jej zachrániti"[5]). Kurfiřt saský v kritické době přestoupil na stranu těch, kdož se opírali o staré tradice, o vysokou a hrdou kulturu románsko-katolickou, o silné dynastie a mocnou armádu. Tak vypadal protestantský soused českého povstání, českých bojů za svobodu náboženskou; tak vzniká ono zdánlivě paradoxní faktum, že v téže době, kdy Sasko nabývá značného zisku na rozšíření territoria, přestává míti vůdčí postavení na německém severu. Jan Jiří svou politikou v 30leté válce diskreditoval čest protestantského Saska, přestává býti vedoucí hlavou přivrženců učení wittenberského professora. Ne již

[1]) Schulze, l. c. 60.

[2]) Schulze, l. c. 70—71.

[3]) Lužice mohl pravděpodobně nabýti kurfiřt i ve spojení s Čechy; Fridrich Falcký, kterému velice na tom záleželo, aby kurfiřta získal pro Čechy, byl ochoten i této odměny mu poskytnouti; podle zprávy Lebzeltrovy bylo na to pomýšleno; srv. Schulze, l. c. str. 33.

[4]) Schulze, 77.

[5]) Schulze, l. c. 113.

v Drážďanech, ale v Berlíně, kde kalvínský kurfiřt vládne luterskému obyvatelstvu, je středisko síly německého protestantismu, tam vzrůstá nová velmoc v tradicích protestantských, tam ke „králi brandenburskému" vzhlížejí v budoucnosti také nesmělé naděje českých protestantů, když jim již nic jiného nezbylo. Ale i odtud mělo přijíti posléze trpké zklamání i Braniborsko mělo nás připraviti o část České koruny.

Když pak později střetly se zájmy Hohenzollerů se zájmy Habsburků, byla to opět koruna Česká, která zaplatila nepřátelství hohenzollerské, jako před časem odměnila oddanost wettinskou.

REJSTŘÍK.

*

OBSAH.

Čís. 36. Dr. Karel Chytil. Malířstvo pražské XV. a XVI. věku a jeho cechovní kniha staroměstská z let 1490—1582 . . . . K 6·40
» 37. Dr. Viktor Dvorský. Ekonomickogeografické studie z Černé Hory » —·90
» 38. Emil Spira. O povinnosti volební . . . . » 1·40
» 39. Dr. Viktor Dvorský. Černohorskoturecká hranice od ústí Bojany k Taře . . . . » 3·40
» 40. Václav Novotný. Ku kritice zpráv Kl. Ptolemaia o zemích českých » —·90
» 41. Vlastimil Kybal. Jindřich IV. a Evropa v letech 1609 a 1610 . » 5·50
» 42. Dr. Julius Glücklich. O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608—1910 . . . . » 2·70
» 43. Otakar Hejnic. Petr Brandl . . . . » 2·65
» 44. Cyrill Ant. Straka. Albrecht z Valdštejna a jeho doba. . . . . » 4·90
» 45. Jaromír Čelakovský. O účasti právníkův a stavů ze zemí českých na kodifikaci občanského práva rakouského . . . . . » 1·20
» 46 Dr. Ferd. Hrejsa. Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny » 17·—
» 47. JUDr. M. Talíř. K dějinám rakouského taxovnictví. (II. část. Do tisku upravil Dr. Josef Drachovský.) . . . . » 5·30
» 48. Emanuel Leminger. Královská mincovna v Kutné Hoře . . . » 9·—

Mimo Rozpravy:

V. V. Tomek. Mappa staré Prahy k létům 1200 1348 a 1419 . . . . . . K 10·—
Dr. Bohuslav Rieger. Zřízení krajské v Čechách. Část I. . . . . » 7·50
» » » » » » Části II. seš. 1. . . . . » 3·—
» » » » » » » » » 2. . . . . » 4·20
Zikmund Winter. Život církevní v Čechách. Svazek první. . . . . » 2·60
» » » » » » druhý. . . . . » 2·80
Emil Ott. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I. . » 4·—
Zikmund Winter. Děje vysokých škol Pražských od secessí cizích národů po dobu bitvy bělohorské (1409—1622). . . . . » 2·—
Emil Ott, Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl II. (Rozebrán.)
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl II. (I. Prameny. II. Zpracování) » 14·50
Zikmund Winter. Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. stol. . . . . » 6·—
Emil Ott. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl III. (Rozebrán.)
Dr. Antonín Pavlíček. Chek ve vědě a v zákonodárství. Cena . . . . . K 3·—
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl III. 1. . . . . » 4·—
Martin Kolář a August Sedláček. Heraldika českomoravská. I. . . . . » 5·—
Gust. Friedrich. Památky umění písařského v Čechách a na Moravě. (Seš. I.) » 4·—
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl I. (I. Knihověda a část všeobecná. II. Pomocné vědy). . . . . » 7·40
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl III. 2. . . . . » 3·20
Zikm. Winter. Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století » 8·—
Dr. Antonín Pavlíček. Šek ve vědě a v zákonodárství. Dodatek. . . . » —·90
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl III. 3. . . . . » 3·50
Josef Truhlář. Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universit. knihovny pražské. . . . . » 2·50
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl IV. svazek 1. . . . . . » 3·30
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl IV. svazek 2. . . . . . » 3·30
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl IV. svazek 3. . . . . . » 4·—
Zikm. Winter. Řemeslnictvo a živnosti v XVI. věku v Čechách (1526 - 1620) » 5·—
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl V. Svazek I. . . . . . » 4·30
Dr. J. V. Šimák. Rukopisy majorátní knihovny hrabat z Nostitz a Rhienecka v Praze. . . . . » 3·40
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl V. Svazek 2. . . . . . » 4·70
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl V. Svazek 3. . . . . . » 4·80

Historický archiv:

Čís. 1. Ferd. Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část I. (1373—1379.) K 5·80
» 2. Ferd. Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část II. (1380—1387.) » 6·40
» 3. František Dvorský. Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna. I. Dopisy z roku 1631 a 1633. . . . . » 4·50
» 4. Dr. František Kameníček. Prameny ke vpádům Bočkajovců na Moravu a k ratifikaci míru vídeňského od zemí koruny české roku 1605—1606. . . . . » 4·—

Čís. 5. Dr. Vojtěch J. Nováček. Listář k dějinám školství Kutnohorského. (1520—1623.) . . . . . K 2·8

» 6. Ferdinand Tadra. Summa cancellariae (Cancellaria Caroli IV.). Formulář král. kanceláře české XIV. století . . . . . » 4·2

» 7. František Dvorský. Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna. II. Dopisy z roku 1634 a 1635. . . . . . » 5·-

» 8. Ferdinand Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část III. (1392—1393., 1396—1398). . . . . . » 7·-

» 9. Max. Dvořák. Dva denníky dra. Matiáše Borbonia z Borbenheimu. » 3·6

» 10. Ferdinand Menčík. Paměti Jana Jiřího Haranta z Polžic a Bezdružic od r. 1624 do r. 1648. . . . . . » 3·-

» 11. Ferdinand Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část IV. (1401—1404.) . . . . . . » 4·4

» 12. Dr. Ladislav Klicman. Processus iudiciarius contra Jeronimum de Praga habitus Viennae a. 1410—1412. . . . . . » —·9

» 13. Dr. Zdeněk V. Tobolka. Hilaria Litoměřického traktát k panu Janovi z Rozenberka. . . . . . » —·9

» 14. Václav Schulz. Korrespondence hraběte Václava Jiřího Holického ze Šternberka. . . . . . » 2·-

» 15. Ferd. Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část V. (1406—1407). » 6·5

» 16. Václav Schulz. Listář kolleje Jesuitské u sv. Klimenta na Starém Městě pražském z let 1628—1632. . . . . . » 1·8

» 17. V. Schulz. Korrespondence Jesuitů provincie české z let 1584—1770. » 4·2

» 18. Ferd. Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část VI. (1407—1408). » 5·3

» 19 Václav Novotný. Inquisitio domorum hospitalis S. Johannis Hierosolimitani per pragensem archidioecesim facta anno 1373. . . . . » 1·4

» 20. Václav Schulz, Příspěvky k dějinám moru v zemích českých z let 1531—1746. . . . . . » 4·2

» 21. Ferdinand Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část VII. (1420—1424 a Dodatky.) . . . . . . » 3·8

» 22. Dr. Jan B. Novák. Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně. . . . » 4·-

» 23. Ferdinand Tadra. Listy kláštera Zbraslavského. . . . . . » 8·5

» 24. Václav Schulz. Příspěvky k dějinám soudu komorního království Českého z let 1526—1627. . . . . . » 3·5

» 25. Otakar Hejnic. Listář k dějinám školství kutnohorského. Doplňky z let 1594—1623. . . . . . » 2·6

» 26. Dr. Eduard Šebesta. Nově nalezený zlomek formuláře biskupa Tobiášez Bechyně (1279—1296). . . . . . » 1·-

» 27. Václav Schulz. Soupis register soudu nejvyššího purkrabství Pražského. . . . . . » 1·3

» 28. Dr. Jan Kapras. Pozůstatky knih zemského práva knížetství Opavského. Díl I. . . . . . » 3·-

» 29. Dr. J. V. Šimák. Bohemica v Lipsku. . . . . . » 1·4

» 30. Dr. Julius Glücklich. Václava Budovce z Budova korrespondence z let 1579—1619. . . . . . » 4·7

» 31. Dr. Jan Kapras. Pozůstatky knih zemského práva knížetství Opavského. Díl I. . . . . . » 4·1

» 32. Frant. Mareš. Prokopa písaře Nového města pražského Praxis cancellariae. . . . . . » 3·1

» 33. Dr. Zdeněk Tobolka. M. Pavla Židka Spravovna . . . . » 3·3

» 34. V. Schulz. Příspěvky k dějinám soudu komorního z let 1627—1783. » 3·6

» 35. Jos. Šusta. Purkrabské účty panství novohradského z let 1390—1391 » 1·-

» 36. Dr. Karel V. Adámek. Listiny k dějinám lidového hnutí náboženského na českém východě v XVIII. a XIX. věku. . . . . . » 5·5

» 37. Dr. Václav Chaloupecký. Účet pokladníka arcibiskupství pražského z let 1382—83. . . . . . » —·9

» 38. Dr. Julius Glücklich. Nová korespondence Václava Budovce z Budova z let 1580—1616. . . . . . » 1·2

Filosofická bibliotheka. Řada I.

Čís. 1. František Čáda. Filosofické spisy Vincence Zahradníka. . . . . K 5·-

Filosofická bibliotheka. Řada II.

Čís. 1. Otakar Josek. W. St. Jevonsa: Počátkové logiky. . . . . K 1·

» 2. Dr. Josef Král. Tomáše Hobbesa »Základy filosofie státu a společnosti. (O občanu.) . . . . . » 2·

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a c. k. české vysoké školy technické v Praze.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 17 24 03 012 3